

T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

KÜRESELLEŞME SÜRECİNİN
ORTA DOĞU BÖLGESİ'NDE GÜVENLİĞE ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Adem Baş

Danışman: Doç. Dr. Zafer Akbaş

Düzce
Haziran, 2014

T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

KÜRESELLEŞME SÜRECİNİN
ORTA DOĞU BÖLGESİ'NDE GÜVENLİĞE ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Adem Baş

Düzce

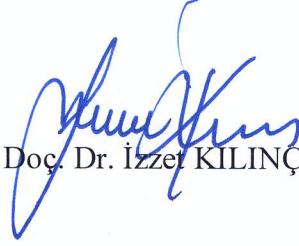
Haziran, 2014

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalında oy birliği / oy çokluğu ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

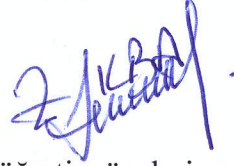

Başkan, Prof. Dr. Kahraman ÇATI (İmza).

Üye, Doç. Dr. İzzet KILINÇ (İmza).

Üye, Doç. Dr. Zafer AKBAŞ (İmza).

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

07.07./2014

(İmza Yeri).

Doç. Dr. Mehmet Selami YILDIZ
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışmadaki amacım, “hiç bir şeyi olmayanın kaybedecek de bir şeyi bulunmaz, birçok şeyi bulunanın da fazlasıyla güvenlik endişesi bulunur.” düşüncesinin küreselleşme süreciyle birleşerek Orta Doğu Bölgesi’ndeki ulus devletler için ziyadesiyle geçerli olabileceği algısının zihnimde canlanmış olmasıdır.

Bu çalışmayı yapmak ve bilimin ilerlemesine yardımcı olmak gibi bir fırsatı yakalamış isem ailem Yakup ve Meyrem BAŞ çiftinin hiçbir karşılık beklemeden temin etmiş oldukları değerlerin toplamındandır. Bu çalışma çerçevesinde referans ve tecrübelerini esirgmeden paylaşma duyarlılığını gösterebilmiş nadir insanlardan olan Doç. Dr. Zafer AKBAŞ ve Doç. Dr. Mehmet Akif ÖNCÜ ikilisine büyük gönül borcu içerisinde olduğumu ifade etmek isterim. Her ne kadar bu gönül borcumun birkaç taksitini ödemiş olduğumu düşünsem de geri kalanlarını ödemek için bir ömür dostluklarını talep ediyorum. Ayrıca, yüksek lisans’a giriş amaçlı gerçekleştirilen mülakat sınavı gibi bir ortamda güven algısı üzerine ilk dersini almış olduğum ve devam eden süreçte diğer derslerini de takip etme fırsatı yakalayabilmiş şanslı birkaç talebeden biri olma duygusunu bana çokça yaşatmış değeri yüksek hocam Prof. Dr. Nigar Demircan ÇAKAR’a şükranlarımı sunarım. Öbür yandan, bu çalışmam daha mutfak sürecinde bile olamamış iken oluşabilmesi için diğer icaplarını yerine getirmiş diğer saygı değer hocalarıma ve Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü personeline teşekkür ederim.

Adem BAŞ

ÖZET

KÜRESELLEŞME SÜRECİNİN ORTA DOĞU BÖLGESİ'NDE GÜVENLİĞE ETKİLERİ

BAŞ, Adem

Yüksek Lisans, İşletme Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Zafer AKBAŞ

Haziran 2014, 106 sayfa

Küreselleşme süreci yerel kodları küresel kodlarla değiştiriyor. Dünya çok kültürlü bir yapıya doğru yönelişinin işaretlerini veriyor. Ulus devlet sistemi çoktan küreselleşmiş bireyin ihtiyaçlarına cevap vermekte zorlanıyor. Küreselleşme süreci değerleri erozyona uğrattıyor. Bazıları güvenliğı diğer meseleleri kapsar biçimde genişlediğini iddia ediyor. Diğerleri güvenliğin sadece mezarlıkta bulunduğunu düşünüyor.

Bu araştırmanın amacı, küreselleşme sürecinin Orta Doğu ulus devletlerinden olan Suriye ve Mısır'da paylaşılabılır ancak emanet edilemez bir özelliğe sahip olan güvenliğe etkilerini ortaya koymaktır. Analiz birimi sistem, analiz düzeyi ise aktör olan bu çalışmanın verilerini toplarken güncel politika çıktılarını ve ilgili alan yazınının kurularına ve araştırma ile ilgili diğer yazılı kaynaklara yapılan atıfları içeren bir yöntem tercih edilmiştir. Orta Doğu Bölgesi'nde daha güvenli bir ortam oluşturması beklenen küreselleşme sürecinin, bölgede beklenmeyen olaylara sebep olduğu ve güvensizliği yaygınlaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Küreselleşme, Ulus Devlet, Güvenlik, Orta Doğu Bölgesi, Suriye, Mısır

ABSTRACT

THE EFFECTS OF THE PROCESS OF GLOBALISATION ON THE SECURITY IN THE MIDDLE EAST REGION

BAŞ, Adem

MASTER THESIS

Division of Business

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Zafer AKBAŞ

June 2014, 106 Pages

The process of globalization is changing from local codes to global codes. The world is giving signs of a movement towards a multicultural structure. Nation state system is having difficulty in responding to the needs of the individuals who have already been globalized. The process of globalization is giving rise to the erosion of values. Some claim that security is expanding in such a manner as to embrace other issues. Others think that security is possible only for the death after burial.

The purpose of this study is to find out the effects of the process of globalization on the security, which is shareable but not entrusted, in Syria and Egypt, nation states in the Middle East. Analysis unit of this study is nation states. Analyses level of this study is system. A method containing the current political outputs and the references to the gurus of the field's literature and to the other written sources about the study was adopted in the data collection process. Finally, contrary to expectations, the process of globalization, which is expected to make up more secure environment in the Middle East, has given rise to insecurity in the region.

Key Words: Globalization, Nation State, Security, Middle East Region, Syria, Egypt

İTHAF

Bir bilim uzmanı olarak bu çalışmamı geleceğe ışık tutması için bilimin hizmetine ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN SAYFASI	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İTHAF	v
İÇİNDEKİLER	vi
GİRİŞ	1
1.TEORİK ÇERÇEVE	5
1.1.Liberal Teoriler	5
1.1.1.Liberal teori	6
1.1.1.1.Liberal teorinin temel düşünürleri ve görüşleri.....	8
1.1.1.2.Liberalizmin eleştirisi	10
1.1.2.Neo liberal teori	11
1.1.2.1.Neo liberalizmin temel düşünürleri ve görüşleri	13
1.1.2.2.Neo liberalizmin temel varsayımları	13
1.1.2.3.Neo liberalizmin eleştirisi	14
1.1.3.Karşılıklı bağımlılık kuramı.....	15
1.1.3.1.Karşılıklı bağımlılığın temel varsayımları, düşünürleri ve görüşleri	16
1.1.3.2.Karşılıklı bağımlılık yaklaşımının eleştirisi.....	17
2.ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜVENLİK, GÜÇ ve NEO-NEO TARTIŞMASI.....	19
2.1.Uluslararası İlişkilerde Güvenlik ve Güç	19
2.1.1.Gücün boyutları ve güvenlik	20
2.1.2.Güç dengesi yaklaşımı ve güvenlik ilişkisi	21
2.1.3.Hegemonya ve güvenlik.....	23
2.2.Neo Realizm, Neo Liberalizm Tartışması ve Güvenlik	25
2.2.1.Realist teoride güvenlik ve güç.....	25
2.2.1.1.Realizmin varsayımları.....	26
2.2.1.2.Realist teorilerde güvenlik ve güç ilişkisi.....	26
2.2.2.Neo-neo tartışması	28

2.2.2.1. <i>Neo teorilerde güvenlik ve güç</i>	29
2.2.2.1.1. <i>Neo liberalizmde güvenlik</i>	29
2.2.2.1.2. <i>Neo realizmde güç</i>	29
3.NEO LİBERALİZMİN GÜVENLİK ANLAYIŞI	31
3.1. Güvenlik Kavramı	31
3.2. Klasik Güvenlik Anlayışından Neo Güvenliğe Dönüşüm	32
3.3. Ulus İnşası ve Ulus Devlet Güvenliği	34
4.KÜRESELLEŞME SÜRECİ ve ULUS DEVLET	39
4.1. Küreselleşme Okulları	42
4.1.1. Aşırı küreselleşmeciler	42
4.1.2. Şüpheciler	43
4.1.3. Dönüşümcüler	44
4.2. Küreselleşme Sürecinin Boyutları	44
4.3. Küreselleşme Süreci Katalizörü Olarak Teknoloji	44
4.4. Küreselleşme Sürecini Destekleyen Örgütlenmeler	46
4.5. Küreselleşen Ticaret	47
4.6. Küreselleşme Sürecinin Ulus Devlet Güvenliği Üzerine Etkileri	52
4.6.1. Kültür üzerine etkiler	53
4.6.2. Kimlik üzerine etkiler	54
4.6.3. Dil üzerine etkiler	58
4.6.4. Din üzerine etkiler	59
4.7. Küreselleşme Sürecinin Eleştirisi	61
4.7.1. Küreselleşme süreci ve çevre sorunları	63
4.7.2. Küreselleşme süreci ve terör	63
4.7.3. Küreselleşme süreci ve uyuşturucu ticareti	63
4.7.4. Mavi köşede küreselleşme kırmızı köşedeki yerelleşmeye karşı	64
4.7.5. Sömürgecilik ve emperyalizm üstüne	66
4.7.6. Küreselleşme süreci ve yeni sömürgecilik	68
5.KÜRESELLEŞME VE ORTA DOĞU'DA GÜVENLİK İLİŞKİSİ: SURİYE VE MİSİR ÖRNEKLERİ	71
5.1. Sömürge Mirası	72
5.1.1. Küreselleşme ve büyük güçlerin bölgesel rekabeti	73

5.1.2.Büyük Ortadoğu Projesi.....	73
5.2.Orta Doğu’da Ulus Devlet Güvenliğini Etkileyen Boyutlar ve Unsurları	74
5.2.1.Ekonomi boyutu.....	74
5.2.1.1. <i>Enerji unsuru</i>	74
5.2.1.2. <i>Gelir adaletsizliği ve yaşam standardı unsuru</i>	75
5.2.2.Toplumsal dinamikler boyutu	75
5.2.2.1. <i>Parçalanmışlık unsuru</i>	75
5.2.2.2. <i>Rejimlerden hoşnutsuzluk unsuru</i>	76
5.2.3.Su kaynaklarının yetersizliği meselesi boyutu	76
5.2.4.“Arap baharı” boyutu	76
5.2.5.Siyasal sorunlar, güvenlik ve güç mücadelesi boyutu	77
5.2.5.1. <i>Büyük güçlerin bölge üzerindeki çıkar hesapları unsuru</i>	78
5.2.5.2. <i>Güç mücadelesi unsuru</i>	78
5.2.5.3. <i>Sınır sorunları unsuru</i>	79
5.3.Orta Doğu ve Küresel Güvenlik Bağlamında Ulus Devletler.....	79
5.3.1.Suriye örneği	80
5.3.1.1. <i>Suriye’nin yapısal özellikleri ve güvenliğe etkileri</i>	80
5.3.1.2. <i>Suriye’de küreselleşme ve güvenliğe etkileri</i>	81
5.3.1.2.1. <i>Gelişen iletişim teknolojilerinin Suriye güvenliğine etkisi</i>	81
5.3.1.2.2. <i>Suriye’deki rejimin bölge güvenliğine etkisi</i>	82
5.3.1.3. <i>Suriye’nin kitle imha silahları meselesi ve güvenliğe etkileri</i>	82
5.3.2.Mısır örneği.....	84
5.3.2.1. <i>Mısır’ın yapısal özellikleri ve güvenliğe etkileri</i>	84
5.3.2.2. <i>Mısır’da küreselleşme ve güvenliğe etkileri</i>	85
5.3.2.2.1. <i>Gelişen iletişim teknolojilerinin Mısır güvenliğine etkisi</i>	86
5.3.2.2.2. <i>Mısır’daki rejimin bölgesel ve küresel güvenliğe etkisi</i>	86
5.3.2.3. <i>Mısır’ın askeri darbe meselesi ve güvenliğe etkileri</i>	87
6.SONUÇ	89
KAYNAKÇA.....	92

GİRİŞ

İnsanlar küçük topluluklar içinde doğmuş, doğmuş oldukları toplumun ya da benzer coğrafyaların kültürel değerleri ölçüsünde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Küreselleşme süreci sayesinde, günümüz insanının çevre etkisinden yalıtılmış böylesi hayatlar yaşaması pek mümkün değildir (Doruk, 2009: 164). Günümüz insanı küreselleşme süreci yüzünden bireye yabancı birçok kültür ve bileşenlerinden etkilenmektedir. Bireyi etkileyebilen küreselleşme süreci sayesinde nesne ve bilgi katı halden akışkan hale dönüşmüştür (Ritzer, 2010: 25). Küreselleşme sürecinin sağlaya bildiği bu akışkanlık öyle bir hal almıştır ki dünyanın öbür ucundaki bir yere dökülen bir akışkanın, çeşitli küreselleşme kanallarından akmak suretiyle evimizin içine kadar ulaşabileceği iddia edilmiştir.

Küreselleşme sürecinin hem olumlu hem de olumsuz bazı fonksiyonları vardır. Küreselleşme süreci yüzünden millî sınırların artık su sızdırmayan kaplardan ziyade süzgeç misali bir hal aldığı düşünülmektedir. Küreselleşme süreci tanımlamaların olan dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen bir olayın etkilerinin tüm dünyada hissedilebilir olmasıyla bu geçirgen duruma vurgu yapılmaktadır (Baykal, 2012: 1). Küreselleşme sürecinin uluslararası anlaşmazlıkların ve savaşların tekrarlanmasını önleyebilmek adına uluslararası toplumda barış ve demokrasiyi kurup geliştirebilecek mekanizmaları inşa etmek gibi olumlu fonksiyonlarının olduğu değerlendirilir (Eralp ve diğerleri, 2005: 79).

Siyasal düşünce tarzı ve politika olarak küreselleşme süreci, güç ve kaynakların ulusal çıkarlar doğrultusunda hazırlanmasına yardım edebilmektedir. Küreselleşme süreciyle birlikte eskinin uluslararası ilişki yöntemleri yerini yeni ilişki biçimlerine bırakmaktadır (Arı ve Arslan, 2010: 41). Bu itibarla, Küreselleşme süreciyle birlikte iletişimin daha fazla önem kazandığı ve ulus devlet dışı diğer aktörlerin mevcut uluslararası alana dâhil olabildiği gözlemlenmektedir.

Çalışmanın yöntemi; Her bilim dalı, gerçeğe en yakın durumu ifade ettiğine inanılan bir araştırma tekniği yapısını icat etmiştir. Bu çalışmanın araştırma tekniği ise nitel araştırma yöntemlerinden “literatür tarama” tekniğidir. Bu teknik dahilinde uluslararası ilişkiler alanının genel kabul görmüş yerli ve yabancı yazılı kaynaklara başvurular yapılmıştır (Yurdusev, 2007: 10). Çalışmanın konusuyla ilgili başvuru alan genel kabul görmüş yerli ve yabancı yazılı kaynaklardan toplanan çalışma verilerinin çevresi, zamanın şartları da göz önünde bulundurularak ayrıntılı olacak bir biçimde irdelenmiştir (Singer, 2006: 15). Ek olarak, bu çalışma özelinde ilgili alanın güncel gelişmeleri ve güncel uluslararası politika çıktıları harmanlanmak suretiyle oluşturulan bileşim üzerinde doğal deneyin benzeri olan akıl yürütme tekniğiyle sonuca ulaşılmıştır.

Çalışmanın analiz çerçevesi; Uluslararası ilişkiler alanında yapılacak çalışmalar için geliştirilmiş analiz birimi kavramı ile bu çalışmanın hangi konu veya kim hakkında veri toplanacağını belirlenmiştir. Uluslararası ilişkilerin araştırmalarının bir diğer icadı analiz düzeyi kavramıyla, bu çalışmanın analiz biriminden toplanan verinin nasıl veya hangi düzeyde tekniklerle analiz edileceğini ve işleneceğini ifade edilir (Koçel, 2013: 27). Bu çalışmanın analiz birimi sistem iken analiz düzeyi aktör olarak belirlenmiştir. Bu örgüde çalışmamızın temel teorik bakış açısını uluslararası alanda barış ve istikrarı ön plana çıkaran neo liberal teori oluşturmuştur. Neo liberal teoriye göre uluslararası alandaki barış ve istikrarı sağlayacak tek olanak işbirliği olup devletin çıkarları ise bu yapı üzerine kurgulanmalıdır (Çakmak, 2007: 159). Nihayetinde refah ve zenginliği arttırmaya dönük politikalar ve güvenlik odaklı bir araştırmanın kurgusu hazır görünmektedir.

Çalışmanın problemi; Orta Doğu, dünya tarihinin stratejik, politik, ekonomik bakımdan en önemli bölgelerinden birisidir. Orta Doğu’nun bu önemine binaen küreselleşme sürecinin bölge üzerinde güvenliğe yönelik birtakım etkileri olduğu değerlendirilmektedir. Orta Doğu Bölgesi küreselleşme sürecinin bu etkileri yüzünden bazı güvenlik sorunları yaşamaktadır. Orta Doğu Bölgesi’nde yaşanan bu güvenlik sorunları hem Orta Doğu hem de uluslararası politika bağlamında bütün dünyayı etkileyebilmektedir. Burada çalışmanın çıkış noktasını oluşturan şu soru

akıllara gelmektedir; “Küreselleşme süreci Orta Doğu Bölgesi’nde güvenliği acaba nasıl etkiliyor?” Bu soru çalışmamızın sorunsalını oluşturmuştur.

Çalışmanın amacı; Yirminci asrın başlarında değeri artmaya başlamış olan fosil yakıt kaynaklar, paralelinde bu fosil yakıt kaynaklar bakımından zengin olan Orta Doğu Bölgesi’ni uluslararası politikada daha değerli biçime dönüştürmüştür. Orta Doğu Bölgesi’nin yirmi birinci asrın başlarında artan değeri beraberinde iç karışıklıkları doğurmuştur. Bu hal Orta Doğu’nun gelecekte de en dinamik alanlardan biri olacağını şimdiden belli etmiştir. Akademik ve kamusal söylemin merkezine yerleşmiş olan küreselleşme süreci ve Orta Doğu Bölgesi bağlamında, güvenlik de etkilenmektedir. Orta Doğu Bölgesi’ndeki güvenliğinin küresel etkileri de muhtemeldir. Bu çalışmayla, küreselleşme sürecinin Orta Doğu Bölgesi’nde ulus devlet güvenliğine etkilerinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmanın diğer tamamlayıcı alt amacı da küreselleşme süreci ile sömürgecilik, emperyalizm, yeni sömürgecilik arasındaki ilişkinin açıklanmasıdır.

Çalışmanın önemi; küreselleşme süreci dünyanın şahit olduğu bir süreç iken bölgesel ve küresel savaşların meydana gelebildiği dünyamızın nadir coğrafyalardan olan Orta Doğu Bölgesi zengin doğal enerji kaynaklarıyla öne çıkmaktadır. Orta Doğu Bölgesi’nde yaşanan küreselleşme süreci çoğu zaman bölge ulus devletlerinin güvenliğine bir tehdit olarak algılanmaktadır (Varlık, 2009: 343). Bunlar önemli unsurlardır, çünkü bölgesel ve küresel barış etkilenmektedir. Bölgesel ve küresel barışa yönelik böylesi bir tehdit, dolaylı yollardan küresel istikrarı etkiler. Orta Doğu Bölgesi’nde güvenliği etkileyen küreselleşme sürecinin etkilerini ortaya koyabilmek için bu konuyu seçmiş bulunuyoruz.

Çalışmanın sayıltısı; Sayıltılar bilimsel bir araştırmanın gerçek hareket noktalarını oluşturmak üzere seçilirler ve tüm araştırma sayıltılar üzerine kurulur (Arslantaş, 2008: 15). Bu bağlamda çalışmamızın sayıltıları şunlardır.

1. Küreselleşme süreci vardır ve uluslararası bir olgudur,
2. Küreselleşme süreci ulus devletlerin güvenliğini etkileyebilir.

3. Küreselleşme süreciyle ilişkili olarak Suriye ve Mısır da “Arap Baharı” endeksli yaşananlardan devletlerin güvenliğinin etkilenebileceği sonucu çıkarılabilir.

Çalışmanın sınırlılıkları; Her araştırma zaman, maliyet ya da değişkenleriyle ilgili belirli sınırlılıklara sahiptir. Bu çalışmada da yapılmak istenip de yapılamayan bazı sınırlılıklar vardır. Bu sınırlılıklar şunlardır.

1. Bu çalışmada küreselleşme süreci olgusu varsayılmamış olsaydı, savunduğum tezin yanlışlığı kanıtlanabilirdi.
2. Küreselleşme süreci devam eden bir süreç olduğundan küreselleşme sürecinin tüm boyutlarına ilişkin verilere ulaşım konusunda güçlük yaşanmıştır.
3. Küreselleşme sürecinin başlangıç tarihi tartışmalıdır. Bu yüzden dolayı küreselleşme sürecinin ulus devlet güvenliğine etkilerini inceleyebilmek için 1990 ve sonrası dönemler çalışmaya dâhil edilmiştir.

Çalışmanın aşamaları; Bu çalışmanın sınırları küreselleşme sürecinin gelişim tarihi, küreselleşme sürecinin ulus devlet güvenliğine etkileri ve küreselleşme sürecinin Orta Doğu ulus devletlerinden olan Suriye/Mısır üzerine etkilerini kapsayan bir alanı ifade eder. Küreselleşme sürecinin güvenlik üstüne etkilerini açıklamayı çıkış noktası edinmiş bu çalışmanın giriş bölümünden sonra gelen ilk bölümde çalışmanın teorik çerçevesini oluşturan liberal teorilerden olan liberalizm teorisi, neo liberalizm teorisi ve karşılıklı bağımlılık yaklaşımına ayrılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümü, uluslararası ilişkilerde güvenlik, güç olguları ve birbirine benzemeye başladıkları yönünde eleştirilere konu edilen neo liberalizm ve neo realizm teorilerinin benzerlik ve farklılıklarına konu olmuştur. Çalışmamızın üçüncü bölümü, neo liberalizm teorisinin güvenlik olgusuna bakış biçimini konu edinmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümü, küreselleşme sürecinin boyutları ve küreselleşme sürecinin ulus devlet sistemiyle ilişkisini açıklamaya yönelik oluşturulmuştur. Çalışmanın beşinci bölümü, küreselleşme sürecinin güvenlik üzerine etkileri örgüsünü Orta Doğu Bölgesi devletlerinden olan Suriye ve Mısır örnekleriyle açıklayabilmek için oluşturulmuştur. Bu çalışmanın altıncı bölümünde sonuç, devamında kaynakça yer alır.

1.TEORİK ÇERÇEVE

Teoriler, belirli soruları cevaplamak ve belirgin tavır ve oluşumları açıklamak için oluşturulurlar. Ulus devletlerin çıkarını değişmez olarak sunup dünyayı bencillik ve savaş kavramlarıyla tanımlayan teorilerin aksine iş birliği ve barış odaklı teorilerde vardır (Aydın, 2004: 52). Teoriler, devlet adamlarına nasıl davranmaları gerektiği konusunda yardımcı olabilir. Teoriler ışığında aydınlanan devlet adamları, sahip oldukları kültürel değerler ve kendilerine sunulan diğer veriler örgüsünü kullanarak ulusal çıkarları oluşturur (Burchill ve diğerleri, 2012: 98).

1.1.Liberal Teoriler

Uluslararası ilişkiler disiplininde pek çok teorinin çıkış noktasında liberal düşünce vardır (Çakmak, 2007: 155). Bu düşünce tarzı, insan haklarına, demokrasiye, devlet gücünün sınırlandırılmasının yanı sıra iş birliği içinde her insanın refahını yükseltmeyi amaçlar. Liberal düşünce tarzından türemiş yeşil liberalizm, sosyal liberalizm, ordoliberalizm, liberalizm, neo liberalizm, karşılıklı bağımlılık kuramı gibi farklı yaklaşımlar (Kara, 2007: 34). Liberal düşünce temelli bu teorilerden çalışmamız için liberalizm, neo liberalizm ve karşılıklı bağımlılık yaklaşımına odaklanılacaktır.

Liberal düşünce, bir bireyin hemcinsi üzerinde doğal bir otoritesinin olmadığını savunur. Liberal düşünce bir bireyin göreceli olarak güç sahibi olma durumunu, gücün herhangi bir hak yaratmayacağı yaklaşımıyla tamamlar (Arı, 2002: 395). Liberal düşünce, normal şartlarda rasyonel bir bireyin doğal özgürlüğünden vazgeçmek istemeyeceğini varsayar. Düşünceye göre birey özgürlüğünden vazgeçecekse dahi, bunu güvenlik içinde daha özgür yaşamak amacıyla yapar (Yalvaç, 2007: 137). Güvenlik içinde daha özgür yaşamak amacıyla bir araya gelmiş bireylerden oluşan toplumlarda, her bireyin kamusal alandan açıkça ayrılmış ve iyice tanımlanmış özel bir alanı mevcuttur. Liberal düşünceye göre bu alan için de toplumu oluşturan her bireyden, herkese eşit şekilde uygulanan kurallara uyması beklenir.

Bireyin doğasındaki toplum içinde yaşama isteği, aklın verdiği ölçüde işbirliği ve barış içinde yaşama güdüsünden oluşmaktadır. İşbirliği ve barış içinde yaşama

güdüüne sahip birey ile toplum çıkarları bağlantılıdır. Birey ve toplum bağlantılıdır çünkü kendi için çalışan her bir birey, aynı zamanda toplum içinde çalışmış olur. Birey ve toplum bağlantısı ulus devlet içinde geçerlidir. Bu çoklu bağlantıdandır ki uluslararası toplumdan bahsedebiliriz (Çakmak, 2007: 157). İdeolojik ve dini farklılıklar bir kenara bırakıldığında uluslararası toplum, bireyin temel ihtiyaçlarının karşılanmasının gerekliliğinin bireyin onuru için temel teşkil ettiği konusunda hem fikirdir. Liberal düşüncenin temel felsefelerinden biri olan bu fikir birliğinden bütün ulus devletler dahil toplumları oluşturan her bir birey yararlanır (Burchill ve diğerleri, 2012: 98). Böylece hem kıt kaynaklar optimal kullanılmış olunur hem de çıkarların uyumundan söz edilebilir.

Merkantilist dönemde ulus devletler, toprak kazanımını milli gelirin arttırılmasının yegâne yolu olarak görmüşlerdir. Şimdilerde ise ticaret yapan ulus devletin hâkim konuma geldiği liberal bir sistem mevcuttur. Akıp giden bu süreçte ulus devletler rekabet güçlerini savaşarak arttıramayacaklarını anlamışlardır (Burchill ve diğerleri, 2012: 85). Ulus devletlerin sahip olabildiği kaynaklar, üzerine güç hesapları yapılan unsurlardandır. Liberal düşünürlere göre rekabet ve güç göstergesi olan savaş, ulusun tamamını temsil etmeyen elitlerin saldırgan içgüdülerinin sonucudur (Arı, 2002: 176). Elitlerin aksine liberaller savaş hastalığının iki ilacı olduğunu düşünmekle birlikte bu hastalığa karşı geliştirilmiş iki ilacın varlığını savunurlar. Bu hastalığa karşı geliştirilen ilaçlardan ilki demokrasi, diğeri serbest ticarettir. Liberal düşünürler bu ilaçlar aracılığıyla da savaşların azalma eğilimine girmiş olduğunu ve ticari ilişkiler geliştiğini varsayarlar.

1.1.1.Liberal teori

Onsekizinci asırda merkantilizm'e karşı ortaya çıkmış olan liberalizm, siyaset ve ekonominin birbirinden ayrı alanlar olduğunu vurgulayarak ulus devletin piyasaya müdahale etmemesi, piyasanın kendi kuralları istikametinde çalışmasının gerekliliği diğer ilkelerini savunmuştur (Eralp ve diğerleri, 2005: 201). Liberalizmin temel varsayımları ve ilkeleri şunlardır;

1. Özgürlük ilkesi; Liberalizmin olmazsa olmaz şartıdır. Her bireyin aynı kanunlara tabi olması ve bireyin kendi kararını kendisinin

verebilmesini ifade eder (Arı, 2002: 387). Liberalizmin bu ilkesine göre özgürlük ancak sınırlarını bilmekle var olabilen bir kavramdır. Sınırlarını bilen bireyin amaçları yolunda kullanacağı araçları kendisinden daha iyi başka hiç kimse bilemeyecektir (Locke, 2002: 11).

2. İş birliği ilkesi; Askeri güç kullanım maliyeti tahammül edilemez boyutlarda olabileceğinden barış ve işbirliğinin ilk başvurulacak araç olduğunu savunur.

Bu ilke gereği, liberal düşünürler uluslararası alanda her ulus devleti muhtemel bir ticari partner olarak düşünürler. Uluslararası alandaki kurallar ise karşılıklılık ve işbirliğine bağlı olarak belirlenmelidir (Çakmak, 2007: 159). Bu ilke yüzünden uluslararası alandaki muhtemel ticari ortakları tehdit etmenin hiçbir anlamı olmayacaktır.

3. Minimal devlet ilkesi; Bireyin özgürlüğünü ve çıkarını korumak üzere var edilmiş olan ulus devletin, anayasa ile sınırlandırılmasını ifade eder (Akdoğan, 2013: 1). İnsanın doğa halini iyilik kabul eden bu ilke, en iyi ulus devletin en az yönetme iddiasında olan ulus devlet olduğunu savunur.
4. Demokrasi ilkesi; Liberalizmin bu ilkesi gereği uluslararası toplum mutlak çıkarları önceleyen, demokrasiye önem veren bir yapıdadır. Bu ilke dâhilin de sadakat ve fedakârlık bireyin vazgeçilmez meziyeti haline getirilir (Arı, 2002: 376). Demokratik yönetimlerdeki birey bencil çıkarları için değil, ortak yararlar için oy verir.
5. Piyasa ekonomisi ilkesi; Bu ilke serbest piyasa durumunu savunurken ulus devletin ekonomiye müdahale etmekten kaçınacak davranışlar sergilemesi gerektiğini savunur. Bu ilke kapsamında ulus devlet, yabancı sermayenin hareket alanını kısıtlayacak hareketlerden uzak tutulur (İspirli, 2007: 53). Hali hazırda, kredi derecelendirme kuruluşlarınca ulus devletlerin yabancı sermayeye misafirperver davranışları bu maddeye göre derecelendirilmektedir.
6. Özel mülkiyet ilkesi; Bu ilke bireyin emeğiyle yerine getirdiği her şeyde bireyin bir mülkiyet hakkı olduğunu savunur (Locke, 2002: 11).

Liberalizm'in mülkiyet ilkesi sayesinde birey çalışmaya teşvik edilir. Bireyin çalışmasıyla hem kendisi hem de toplumun zenginleşmesi sağlanır.

7. Mutlak kazanç ilkesi; Liberal bir ulus devletin nispi kazanç hesabı yapmadan mutlak kazanç peşinde hareketler içerisinde olmasını açıklar.
8. Doğal düzen ilkesi; Bu ilkeye göre uluslararası alan anarşik gösterilerin yaşandığı bir arenadır. Bu arenada ulus devletleri işbirliğine zorlayacak bir üst kurumun yokluğu anarşiyi daha da arttırmaktadır (Arı, 2002: 372). Liberal düşünürler bu alandaki anarşinin ise ekonomik güçle ortadan kaldırılabileceğine inanmaktadırlar.
9. Liberal düşünürler uluslararası sistemde ulus devleti en önemli aktör olarak görmezler. Liberal düşünürlere göre uluslararası sistem devletlerin yanı sıra diğer baskı grupları, uluslararası örgütler gibi aktörlerden oluşmaktadır.

Liberalilere göre uluslararası politikada değişim mümkündür ve savaş hali çıkarlara hizmet etmez. Liberal düşünürler demokratik ve liberal ekonomiye sahip ulus devletlerin işbirliği yapma eğiliminde olacakları yönündeki düşüncede hem fikirdir (Yenigün ve Efeğil, 2010: 20). Liberaller nadir de olsa ulus devletlerin işbirliği yapmak istememe durumunu açıklarken ulus devletin dar görüşlü bir davranış sergilediği görüşünde birleşirler. Liberal düşünürler savaş halini saldırgan liderlerin veya belli bir amacı gerçekleştirmek isteyen elitlerin saldırgan davranışlarının bir sonucu olarak görürler (Karaosmanoğlu, 2007: 176). Liberaller işbirliğinin her zaman imkânlar dâhilinde olduğunu iddia ederler. Liberaller işbirliğini sağlamada ulus üstü kurumların önemli roller üstlenebileceğini de savunurlar. Liberal düşünürlere göre işbiriksiz davranışlar ulus üstü kurumlarca cezalandırılabilir (Çakmak, 2007: 161).

1.1.1.1.Liberal teorinin temel düşünürleri ve görüşleri

Liberal teorinin önde gelen bazı temsilcileri ve bu temsilcilerin liberalizme bakış açıları aşağıda ifade edilmiştir.

1. John Locke; Locke göre her bireyin tabii kanunu ihlal etmemek şartıyla kendi kanunu kendisi koyma, hayat yolunu dilediği gibi seçme özgürlüğü vardır. Bu özgürlük, bireye başkalarının hayatına, bedenine ve mülkiyetine zarar vermemeyi emreden tabii kanunla birleşmiş ve kısıtlandırılmış bir özgürlüktür (Locke, 1995: VII). Doğa durumu bir özgürlük durumu olmasına rağmen, birey bu doğa durumunu terk edebilir. Bu terk ediş, doğa durumunda özgürlüğün tam anlamıyla garanti altında olmadığı anlamına gelir. Doğa halinin belirsizliklerini ortadan kaldırmak ve bireyin özgürlüğünü korumak için ulus devlet gibi kurumlar oluşturulmalıdır (Burchill ve diğerleri, 2012: 96). Bunun içindir ki ulus devletin varlık nedeni, bireyi ve bireye ait şeyleri korumakla bağdaştırılabilir.
2. David Hume; Hume'e göre kendiliğinden oluşan düzen en adil düzendir. Bu en adil düzende, özgürlüğün insanın doğasında var olduğu anlamına gelebilir (Çetin, 2001: 220).
3. Thomas Hobbes; Hobbes'a göre ulus devletin varlığının sebebi bireylerin çıkarlarının korunmasıdır. Ulus devletin çıkarlarının korunması da aynı zamanda bir meşrutiyet sebebidir.
4. Adam Smith; Smith'in bırakınız yapsınlar, görünmez el, iş bölümü, mutlak üstünlük ilkeleri yayın olarak bilinmektedir. Bu ilkelere rağmen ulus devlet müdahalesi ancak özel sektörün üretemediği veya yapamadığı konularda gereklidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 27). Smith ulus devletin iç ve dış güvenlik görevleri dışında hiçbir şeye karışmamasının gerekliliğini savunmuştur.

Ünlü düşünür her bireyin kendi çıkarı peşinde koşarken topluma da katkıda bulunacağını savunmuş ve bu savunusunu bir hamal örneğiyle desteklemiştir. Bir hamal nasıl geçim yolu bulabilir? Bir hamal için köy dar bir alan iken kasabada aynı hamala sürekli iş sağlamak için yeterli büyüklükte sayılamaz. Öyle ise bırakınız bu hamal hem kendi çıkarı peşinde koşsun hem de topluma katkı sağlasın (Smith, 1948: 23).

5. Immanuel Kant; Kant'a göre ulus devlet soyut bir varlıktır ve esas olan bireydir. O insanlığın ortak bir topluluk altında birleşeceğini, böylece bugünün anarşik ve savaş halinin ebedi barışa döneceğini iddia etmiştir.

Liberal teorinin yukarıdaki düşünürleri, liberal teori hakkında ilk tartışmaları yapmaları dolayısıyla teorinin kurucuları olarak genel kabul görmektedir. Bu ünlü teorisyenlerden ilham alarak liberal teoriye katkı yapmış nice yazarlar daha vardır.

1.1.1.2. *Liberalizmin eleştirisi*

Liberal teori, bazı eleştirilere konu olmuştur. Tartışmalara konu olmuş bu liberalizm ilkelerine yönelik eleştirilerden birkaçı şunlardır;

1. Ulus devlet çoğu zaman liberal politikaların sebep olduğu eşitsizlikler, gerilim ve çatışmaları çözümlemek adına serbest piyasalara müdahale etmek zorunda kalmıştır (Özen, 2009: 48). Serbest piyasaya müdahalenin gerekliliğini savunan refah devleti kavramı bu yüzden alan yazınındaki yerini çoktan almıştır.
2. Sanayileşmiş toplum hükümetleri liberalizmin özel mülkiyet ilkesi yüzünden çok uluslu şirketlerini örgütlemek ve küresel ağlar yolunu kullanarak özel çıkar amaçlarına hizmet ettirebilmektedir (Bozdağlıoğlu ve Özen, 2004: 72).
3. İnsan doğası gereği bazı özel çıkarlarını gizlemek için şık maskeler takar. Ulus devletler de buna benzer maskelerden faydalanır. Ulus devlet içinde veya uluslararası alanda sıkça kullanılan liberalizm söylemi de bu şık maskelerden biridir (Arı, 2002: 186).
4. Liberalizmin çıkarların uyumu ilkesi, egemen ulus devletlerin egemenliklerini korumak ve bunu dünyaya kabul ettirmek için kullanılabilmektedir. Buna örnek olarak serbest ticaretin ve çıkarların uyumu ilkesini savunmuş olan İngiltere gösterilebilir.

1.1.2.Neo liberal teori

Liberalizm teoriiyi temel alan neo liberal teori ideolojik, siyasi ve ekonomik ilkelerine gönderme yapan Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi kuruluşların sahne almalarıyla yaygın kullanım alanı bulmaya başlamıştır. Uluslararası kuruluşların amaç edindiği neo liberal politikalar ilk zamanlarında pek çok nedenden ötürü ulus devletlerin ve toplumların gözünde meşruiyet kazanamamıştır (Burchill ve diğerleri, 2012: 107). Ancak, dünya çapında etkileri hissedilmiş olan ekonomik ve petrol krizleri sonucunda uluslararası kuruluşların önemleri artmış, uluslararası kuruluşların artan önemine paralel olarak neo liberal teorinin de önemi artmıştır. Dünya çapında etki kabiliyetine artan uluslararası kuruluşlar sayesinde neo liberal teoriye yapılan göndermelerde hız kazanmıştır.

Neo liberal teori; Liberal teoriden doğduğu için birçok liberal teori ilkesi neo liberal teoriyle örtüşmektedir. Liberal teoriyle örtüşen ilkelerden bazıları özgürlük ilkesi, demokrasi ilkesi, işbirliği ilkesi, özel mülkiyet ilkesi, minimal devlet ilkesi, serbest girişim ilkesi olup bu ilkeler neo liberalizmin ilkeleri olmaya devam etmektedirler (Arı, 2002: 368). Bu kısımda neo liberalizm teorisini liberalizm teorisinden farklı kılan uluslararası örgütlenmelerin önemi, ulus devlet çıkarının ticaretin üzerine olduğu, uluslararası ticaretin önündeki engellerin kaldırılmasının gerekliliği ifade edilmeye çalışılacaktır. Yabancı sermayenin teşvik edilmesi hususu ve uluslararası sermayenin özgürleştirilmesi gibi neo liberal teoriye özgü ilkeler üzerinde durulacaktır. Neo liberal düşünce şunlardan oluşmaktadır.

1. Neo liberaller ulus devleti yekpare bir yapı olarak görmezler. Neo liberal düşünürlere göre ulus devleti oluşturan iç unsurlar ve dış aktörlerin varlığına dikkat çekilmelidir (Arı, 2002: 370).
2. Neo liberaller, neo liberalizmin etkin olduğu dönemlerdeki çatışmaların hiçbirinin demokratik ulus devletlerarasında gerçekleşmemiş olmasına dikkat çekerler. Onlar mevcut çatışmaları ise ulus devlet düzeyinde iç toplumsal güçlerin farklı düşüncelerinden kaynaklandığını varsayarak açıklama eğilimindedirler.

3. Neo liberal düşünceye göre ulus devlet, girişimcinin hak ve özgürlüklerini korumak için gerekli yasa ve düzeni sağlar (Özen, 2009: 47).
4. Neo liberal düşünürler, çoğunlukla küreselleşme sürecine atıf yaparlar. Neo liberaller küreselleşme süreci ve neo liberalizm benzerlikler göstermesine rağmen her birinin kendi yasalarına sahip kaçınılmaz birer süreç olduğunu varsayarlar (Öncü, 2006: 9).
5. Neo liberaller, uluslararası sistemi sadece ulus devletlerden oluşan bir yapı olarak düşünmediği gibi ulus devletleri işbirliğine zorlayan etkenlerin olduğunu da iddia ederler.
6. Neo liberaller, askeri harcamalar ile ekonomik gelişme arasında ters ilişki olduğunu iddia etmektedirler.
7. Neo liberal düşünürler refah devleti ilkesini savunurlar. Bazı neo liberal düşünürler refah devletini halkın refahını arttırmak amacıyla ulus devletin yatırımlar yapmasıyla ve diğer ulus devletlerle ticari ilişkiler içinde olması hali olarak yorumlar (Arı, 2002: 370). Diğer neo liberal düşünürler ise bu fikrin demode olduğunu iddia ederek çokuluslu şirketlerin yapmış olduğu şirket içi faaliyetlerin dünya ekonomisinde hâkim bir pozisyonda olmasına odaklanırlar (Burchill ve diğerleri, 2012: 105). Diğer bir değişle, uluslararası ticari işlemlerin büyük bir oranı şirket içi yarı mamul transferiyle gerçekleştirildiğini ifade ederken önemlerine atıf yaparlar.
8. Neo liberal teoride ulus devlet mutlak kazanç peşinde koşan ve onu azami düzeye ulaştırmaya çalışan bir olgudur. Neo liberal teoriye göre ulus devlet bu amacını yerine getirirken ortak çıkar ya da çıkarların uyumuyla ilgilenir (Arı, 2002: 371). Bu nedenle uluslararası alanda ulus devlet işbirliğini önceleyen politikalar güder.
9. Neo liberaller serbest piyasanın düzenleyici ilkesi olarak çalışanlar, girişimciler ve şirketler arası rekabetin önemine inanırlar.

1.1.2.1. *Neo liberalizmin temel düşünürleri ve görüşleri*

1960’lardan sonra neo liberal teorinin ilkeleri olan serbest piyasa, serbest ekonomi ve bireysel özgürlük ilkeleri yaygın bir hal almıştır. Bu çerçevede başta Friedman ve Hayek olmak üzere, diğer yazarlar tarafından ortaya konulmuş neo liberal politikalar bunalımdan çıkış için tek çare politikaları haline getirilmiştir (Arı, 2002: 371). Neo liberal teori düşünürleri ve teoriye yaklaşımları aşağıdaki gibidir.

1. Friedrich Von Hayek; Bireyin özgürlüğünün ulus devlet tarafından kısıtlanmasını önlemek için piyasa özgürleştirilmesini iddia etmiş olan Hayek iktisadi özgürlük, siyasal özgürlük, bireysel özgürlüğün garanti altına alınması düşüncelerini savunmuştur.

Hayek’e göre bireysel özgürlüğü arttırmanın iki yolu vardır. Bu iki yoldan ilki serbest piyasanın bütün kurallarıyla işletilmesi, diğeri ise ulus devletin politik hareket alanının yasalarla kısıtlanmasıdır. Ona göre bu amaçlar doğrultusunda demokrasi bir amaçtan öte bir araç olarak kullanılmalıdır.

2. Milton Friedman; Friedman’a göre *bırakınız yapsınlar* kural olmalıdır çünkü serbest piyasa ekonomisi ve bireysel özgürlüğü sağlamanın ön koşulu budur. Friedman ekonomik özgürlük ile siyasal özgürlük arasında tarihsel bağın yanında mantıksal bir bağın da olduğunu iddia etmektedir (Friedman, 1951: 3).

1.1.2.2. *Neo liberalizmin temel varsayımları*

Neo liberal düşünüler eşitlikle özgürlük arasındaki çelişkiye dikkat çekip eşitliğin artmasıyla özgürlüğün azalması hatta kaybolması fikrini savunurlar. Neo liberaller bu savunularına özgürlüğün sınırlarını çizerek destek aramaktadırlar. Neo liberallere göre özgürlüğün sınır taşı, bir başka bireyin özgürlük alanının başladığı noktadır (Mustafayeva, 2008: 27). Neo liberallerin diğer savunuları şunlardır.

1. Eşitlik,
2. Barış,
3. Adalet,

4. İşbirliği,
5. Serbest piyasa,
6. Mülkiyet hakkı,
7. Sınırlı hükümet,
8. Devlet içi aktörlerin önemi,
9. Çok uluslu şirketler ve uluslararası örgütlerin önemidir.

Neo liberal teori uluslararası örgütler, uluslararası hukuk, ulus devletlerin rasyonel davranması gibi olgularla ulus devletlerin razı edilebileceğini ve bu yollarla uluslararası alanda ulus devletlerin işbirliği, adalet ve diğer davranış biçimlerini sergilenebileceğini iddia ederler (Akdoğan, 2013: 1).

1.1.2.3. *Neo liberalizmin eleştirisi*

Neo liberal politikalar, dünyanın büyük bir kısmında özgürlükçü olarak tanımlanmasına rağmen Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde muhafazakar olarak tanımlanan politikalardır. Bu bağlamda neo liberal politikalara yönelik bazı eleştirilerden söz edilebilir. Neo liberal politikalara yöneltilen eleştirilerin birkaçı aşağıdaki gibidir.

1. Serbest ticarete yönelik eleştiri; Ulus devletlerce uygulama bulan gümrük tarifeleri ve gümrük dışı tarifeler kaldırılrsa bile dünya piyasaları gerçek anlamda serbest olamaz (Burchill ve diğerleri, 2012: 107). Çünkü, çok uluslu ve ulus aşırı şirketlerin transfer ücretlendirme ve diğer araçları kullanarak piyasaları kontrol etme veya etkileme gücü vardır.
2. Dünya ekonomisinin küreselleşmesine eleştiri; Dünya ekonomisinin küreselleşmesi uluslararası ticaretin önünde hiçbir engel kalmadığı anlamına gelemmez. Dünya ekonomisinin tamamen küreselleşmesi durumunda akıllara şu soru gelmektedir. “Yoksa ulus devlet ortadan mı kaldırılmak isteniyor?”
3. Neo liberal teorisyenler kendi hegemonik söylemlerini oluşturuyor ve toplumları manipüle ediyor. Çünkü, neo liberaller çevre sorunlarının

yanı sıra sosyal felaketleri de hiçe sayarak piyasa dengelerine güvenilmesi gerektiğini ifade ediyorlar.

4. Dünya çapında neo liberal teori ideolojik hegemonyasını kurdukça, ulus devletlerin kamusalılık ve yurttaşlık üzerine bağları zayıflıyor.
5. Neo liberalizm doğal bir insanlık durumu olmamasının yanı sıra bu teori insanlara ulus devletlere zorla ve sinsi bir plan doğrultusunda kabul ettirilmiştir (Özkazanç, 2005: 5).
6. Neo liberal sistem sahte söylemleriyle ulus devletleri zayıflatıp bölerek yeni, daha küçük, kontrol edilebilir pazar ulusları yaratmaya ve küresel pazar ağına direnen ulus devletleri haydut devletler olarak niteleyip küresel sistemle bütünleştirmeye çalışmaktadır.
7. Neo liberalizmin eskimiş ilkesi özgürlük; Sen üretme, ben senin ihtiyacın olan şeyi üreteceğim anlamına gelebildiğinden, eski sömürgecilik düzenlerini hatırlatmaktadır. Beklide, neo liberal teori zamanın şartlarına göre yeniden uyarlanmış sömürgecilikten öte bir şey değildir (Baştürk, 2012: 74).

1.1.3.Karşılıklı bağımlılık kuramı

Bu çalışmanın kurgusundaki neo liberalizm teorisi ve küreselleşme sürecinin önemine binaen, bu kısımda karşılıklı bağımlılık kuramı açıklanacaktır. Karşılıklı bağımlılık kuramı bir liberal teori türevi olduğundan işbirliğini önceleyen bir yapıdadır. Karşılıklı bağımlılık kuramının işbirliğini önceleyen yapısından dolayı hem neo liberal teori hem de küreselleşme süreciyle yakından ilişkilidir.

Her hangi bir bağımlılıktan söz edebilmek için maliyet unsuru söz konusu olmalıdır. Eğer hangi bir maliyet söz konusu değilse karşılıklı bağımlılıktan da söz edilemez. Bu yüzden maliyetleri geriye doğru baskı altına almak veya serbest ticaretin önündeki engellerin kaldırılması fikirleri karşılıklı bağımlılık kuramının özü kabul edilmiştir. Çoğu zaman karşılıklı bağımlılığın bu özü yüzünden liberalizm teorileriyle bütünleşmeyi amaçladığı iddia edilmiştir (Arı, 2002: 422). Karşılıklı bağımlılık kuramı iç ve dış politika arasındaki ayrımın gittikçe bulanıklaştığı bir ortamda, devletin askeri güç kullanım sıklığını azaltacağını savunur (Gürkaynak ve Yalçınar, 2009: 6). Ulus devletler arası işbirliği koşullarını güçlendiren bir yapıyı

işaret eden karşılıklı bağımlılık kuramının uluslararası alanda barışı teşvik edici ve barışı geliştirici bir fonksiyon üstlendiği fikri kabul görmektedir. Fakat karşılıklı bağımlılık kuramının savaş ihtimalini tümüyle ortadan kaldıramadığı da bilinmektedir. Karşılıklı bağımlılık kuramının varsayımları ve ilkeleri şunlardır;

1. Karşılıklı bağımlılık kuramına göre ulus devletler bağımsız değildir. Çoğu zaman, ulus devletlerin sahip olduğu karar alma ve egemenlik hakları da yeterli düzeyde bir koruma sağlayamamaktadır (İspirli, 2007: 61).
2. Karşılıklı bağımlılık kuramı uluslararası ekonomik bağımlılık ortamında ulus devlet bağımsızlığının git gide sınırlandığını ve ulus devletlerin birbirlerine daha bağımlı bir hale geldiklerini iddia eder.
3. Karşılıklı bağımlılık kuramına göre uluslararası alanda karşılıklı bağımlılık ilişkileri artış eğilimi göstermiş ve artık savaş düşünülemez olmaya başlamıştır (Eralp ve diğerleri, 2005: 165).
4. Karşılıklı bağımlılık kuramına göre uluslararası ilişkiler çok yönlü bir hal almıştır. Gelişen bu uluslararası ilişkiler ulus ötesi aktörler ve etkilerindendir.
5. Karşılıklı bağımlılık kuramı ulusal ekonomilerde artan yabancı sermaye hareketliliğini, karşılıklı bağımlılığın artmasıyla ilişkilendirir (Doğan, 2008: 86). Bir başka deyimle, küreselleşme süreci uluslararası alanda bağımlılık ilişkilerinin derinlik kazanmasıdır.
6. Karşılıklı bağımlılık kuramına göre dünya savaşları sonrası dönemde başlayan karşılıklı bağımlılık ilişkisi bu gün dünyanın her bölgesinde ekonomik birleşmelere sebep olmuştur (Karluk, 2007: 32).

1.1.3.1. Karşılıklı bağımlılığın temel varsayımları, düşünceleri ve görüşleri

Karşılıklı bağımlılık kuramı üç temel nitelik üzerine inşa edilmiştir (Gürkaynak ve Yalçın, 2009: 7). Karşılıklı bağımlılığın bu üç temeli şunlardır.

1. Uluslararası iletişim kanallarının çok olması,
2. Uluslararası ilişkilerde hiyerarşi olmaması,

3. Uluslararası politikada askeri gücün önemi azalma eğilimi içerisinde olmasındır.

Karşılıklı Bağımlılık Kuramı çok sayıda kanalla sadece ulus devletlerin değil toplumların da birbirlerine bağlı hale gelmekte olduğunu iddia eder. Liberal olmayan politikaları takip eden hükümetlerin ve siyasal partilerin ise ilk seçimlerdeki oy kaybıyla değişebileceğini varsayar (Arı, 2002: 379). 1977’de yayımlamış oldukları kitap ile Karşılıklı Bağımlılık Kuramının mimarları unvanını taşıyan Robert O. Keohane ve Joseph Samuel Nye göre Karşılıklı Bağımlılık kuramın özellikleri şunlardır.

1. Karşılıklı bağımlılıkta her iki taraf içinde belirli bir maliyet söz konusudur.
2. Bağımlılık ilişkisi içinde olan ulus devletlerden herhangi birinin diğerine olan gereksinimi her zaman için diğerinden daha fazladır.
3. Her koşulda tarafların çıkarı söz konusu olduğundan dolayı karşılıklı bağımlılıktan söz edilebilir.
4. Karşılıklı bağımlılık koşullarında taraflar farklı seviyelerde bağımlılık ilişkisi içerisinde dirler (Gürkaynak ve Yalçın, 2009: 75). Bağımlılık ilişkisindeki bir aktörün farklı seviyelerdeki bağımlılığından dolayı ilişkinin devamına yönelik davranışlara yaygın olarak rast gelinir.
5. Karşılıklı bağımlılık koşullarında taraflardan birinin diğeri üzerindeki pazarlık gücü diğerinin gündem konusundaki hassasiyetine bağlıdır.
6. Karşılıklı bağımlılık ilişkisi küreselleşme sürecinin etkisiyle artan ticari, sanayi, askeri ilişkiler ve çatışmaları önleyici bir rol üstlenmektedir (Mehmetcik, 2011: 1).

1.1.3.2. *Karşılıklı bağımlılık yaklaşımının eleştirisi*

Her teorelin eleştirisi olduğu gibi karşılıklı bağımlılık kuramının da eleştirisi vardır. Karşılıklı bağımlılık kuramına yönelik eleştiriler şunlardır.

1. Karşılıklı bağımlılık fikri herkesçe paylaşılan bir savunmasızlık durumunun olduğunu akıllara getirmektedir (Burchill ve diğerleri, 2012: 95).

2. Karşılıklı bağımlılık kuramı, ulus devletin rolünün küçümsenmesi gerçeğini yansıtmaktadır.
3. Karşılıklı bağımlılık kuramı çok sık başvurulan bir olgu halini almaktadır. Ancak, karşılıklı bağımlılığın tamamen yeni bir fenomen veya yeni bir süreç olmadığı bilinmektedir (Gürkaynak ve Yalçiner, 2009: 10).
4. Karşılıklı bağımlılığın negatif etkileri de vardır. Bu negatif etkilerden asıl etkilenen küçük ulus devletlerdir (Arı, 2002: 423). Taraflar arasındaki karşılıklı bağımlılığın asimetrik olması halinde ise taraflardan küçük olan diğerine tek taraflı bağımlı olup politik etkiye daha açık hale gelebilmektedir.
5. Karşılıklı bağımlılık kuramına göre serbest ticaret her iki taraf için yararlıdır (Tortop ve diğerleri 2007: 599). Ancak, bu yarar eşit bir düzeyde rekabet kapasitesini gerektirmektedir. Eğer bu eşitlik söz konusu değilse rekabet giderek yıpratıcı sonuçlar verebilmektedir.
6. Karşılıklı bağımlılık dolayısıyla hemen her ulus devlet dış etkilere açık durumdadır.
7. Karşılıklı bağımlılık kuramı merkez-çevre bağlamında düşünüldüğünde çevre dezavantajlı gözükmektedir (Arslantaş, 2008: 120). Çünkü patentler ve teknoloji gibi rekabet araçları ağırlıkla merkez ulus devletlerinin inisiyatifindedir.

Tüm bu eleştirilere rağmen karşılıklı bağımlılık kuramının güçlü ve zayıf yönlerini oluşturmuştur. Bu güçlü ve zayıf yönler bir bütünü oluşturacak biçimde karşılıklı bağımlılık kuramı uluslararası ilişkiler teorileri arasındaki yerini almıştır.

2.ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜVENLİK, GÜÇ ve NEO-NEO TARTIŞMASI

Güç, ulus devletlerin sahip olduğu veya ulaşabileceği ve bunu güvenlikleri için ellerinin altında bulundurmak isteyebilecekleri bir vasıftır. Zamanın şartlarına göre araçları değişim gösteren güç olgusu uluslararası ilişkiler teorileri arasında yerini bulmuştur (Brown ve Ainley, 2005: 74). Uluslararası ilişkilerin temel aktörleri olan ulus devletler için güç, realizm ve liberalizm teorilerinin yaklaşımlarıyla iki farklı biçimde anlaşılmaktadır. 1970’lerde yeni anlamına gelen “neo” ön adının bu iki teoriyle anılmaya başlamasıyla neo realizm ve neo liberal teorileri gücü yeniden tanımlamıştır (Türk Dil Kurumu, 2014c: 1).

Neo realizm ve neo liberal teorileri güce yeni bakış açılarıyla yaklaşmasına rağmen büyük ölçüde eski teoriler olan realizm ve liberal teorilerden izler taşımıştır. Bu izler sayesinde eski teoriler ile yeni teoriler arasındaki ayrım muğlâklaşmıştır. Oluşturulan bu muğlâklığın bir sonucu olarak ilgili alan yazında neo-neo olarak bilinen bir tartışmanın başlamasına neden olmuştur. Özünde iki farklı kutubu temsil eden neo teorilerin birbirine benzemeye başladığı yönünde gerçekleşen bu tartışmaları açıklayabilmek için bu bölümde güvenliğin tamlayanı güç olgusunun yanı sıra neo realizm ve neo liberal teorilerin tartışmalara konu olan boyutları açıklanacaktır.

2.1.Uluslararası İlişkilerde Güvenlik ve Güç

Yenilmemek kişinin kendi gücüne, yenmek düşmanın gücüne bağlıdır. Başarı ise kendi kapasitesini korurken düşmanı yenilebilir duruma getirebilmektir. Ulus devletin doğuşuyla birlikte uluslararası ilişkilerde ben merkezli bir rol kazanan güç odaklı güvenlik kavramı, bilimsel söylemde de yerini bulmasından daha doğal bir şey olamaz (Yılmaz, 2008: 490). Güç odaklı geliştirilen güvenlik kavramı birtakım boyutlardan oluşmaktadır. Bu boyutlar nicel ve nitel boyutlar olup aşağıdaki kısımda açıklanacaktır.

2.1.1.Gücün boyutları ve güvenlik

Güç kavramı uluslararası ilişkiler disiplininin oluşumunda kurucu bir rol oynamakla birlikte güvenlik tartışmaların da merkezine yerleşmiştir. Güvenlik tartışmalarının merkezinde bulunan güç, nicel ve nitel boyutlardan oluşmaktadır (Arı, 2002: 174). Merkezi olan gücün bu nicel boyutu coğrafya, doğal kaynaklar, ekonomik kapasite, askeri kapasite ve nüfus gibi faktörlerden oluşmaktadır. Gücün bu nicel faktörleri şunlardır.

1. Coğrafya; Bir ulus devletin sahip olduğu toprakların büyüklüğü, dünya üzerindeki konumu, büyük dağlarla çevrili olması, geçit vermez ormanlarla kaplı olması ve ada ülkesi olması gibi avantajlarından kaynaklanan gücüdür.
2. Doğal kaynaklar; Bir ulus devletin diğer ulus devletler karşısındaki gücünü nispi olarak belirleyen faktör budur (Eralp ve diğerleri, 2005: 56). Uluslararası alandaki devletlerden doğal kaynaklara sahip olan biri, yine uluslararası alanda devamlı olarak gıda sıkıntısı içerisinde olan üzerinde göreceli bir güç sahipliğindedir. Devamlı olarak doğal kaynak sıkıntısı halinde olan ulus devletin uluslararası politikada da devamlı olarak zayıf kalacağı değerlendirilir.
3. Ekonomik kapasite; Bir ulus devletin ekonomik kapasitesi endüstriyel durumuyla ilişkilidir. Çünkü bir ulus devletin endüstriyel hammaddelere sahip olması hali, bu hammaddelerden askeri ve endüstriyel amaçlar için yararlanacak ölçüde değilse fayda sağlamaya bilir. Başka bir deyişle, Palau'nun uranyuma sahip olmasıyla Amerika birleşik devletlerinin uranyuma sahip olması aynı şeyi ifade etmeyebilir.
4. Askeri kapasite; Bir ulus devletin gücü hesap edilirken en fazla üzerinde durulan araç askeri güçtür (İbrahimov, 2002: 7). Büyük ulus devletler kulübünde yer almanın bir ön koşulu ise az sayıdaki ulus devletin sahip olabildiği araç olan nükleer silah gücüne sahip olmaktır.
5. Nüfus; Büyük devlet olabilmenin tamamlayıcı unsurudur. Nüfus, aralarında uzun süreli düşmanlıklar bulunan ulus devletler için özel bir

anlam ifade edebilir. Özel bir anlamı olan nüfus gücünün niteliği ayrı bir önem teşkil etmektedir. Nüfusun gençlerden oluşup oluşmadığı veya hangi oranda genç olduğu da önemlidir.

Yukarıdaki açıklandığı üzere gücün yalnızca nicel unsurlarının karşılaştırılması yanılgılara sebep olabilir. Bu yanılgılara sebep olmamak için gücün nitel boyutu oluşturan dört faktör ilki karakter, diğerleri moral, diplomasi yeteneği, iktidarın niteliğidir (Diri, 2013: 71). Bu faktörler daha geniş bir ifadeyle şu biçimdedir.

1. Karakter; Sahip olunan gücün istenilen etkiyi doğura bilmesi için kullanılmasını veya kullanım olasılığının yüksek olmasını açıklar.
2. Moral; Bir ulusun kendi hükümetinin dış politikasını barışta ve savaşta desteklemedeki kararlılık derecesiyle açıklanır.
3. Diplomasi yeteneği; Bir ulusun uluslararası alandaki ikili ilişkilerinden kaynaklanan gücünü ifade eder.
4. İktidarın niteliği; Bir ulus devlet ne kadar zengin kaynaklara sahip olursa olsun temelinde iyi bir yönetim olmadığı takdir de hiçbir işe yaramayabilir.

Gücün nicel ve nitel boyutları yukarıda açıklandığı gibidir. Bundan sonraki kısımda güç dengesi yaklaşımıyla güç ve güvenlik olguları açıklanmaya çalışılacaktır.

2.1.2.Güç dengesi yaklaşımı ve güvenlik ilişkisi

Güç dengesi kavramının farklı kullanım alanları vardır. Bu farklı kullanımlarla neyin amaçlandığı gücün kullanım alanına göre farklılık gösterir. Bu çalışma dâhilinde güç dengesinden anlaşılması gereken, gücün hem güvenlik endişesi hem de bir denge durumu olduğudur (Arı, 2011: 281). Belli bir bölgeye yönelik politikaları ya da bölgedeki üstün konumunu meşru göstermeye çalışan bir ulus devlet mevcut gücünü bölgedeki dengenin korunması için harcadığını ileri sürebilir. Benzer bir şekilde, komşu bir ulus devletin hareketlerinden rahatsız olan diğer bir ulus devlet, güç dengesinin bozulduğu gerekçesiyle yeni güç dengesi politikaları geliştirebilir (Gönlübol, 2000: 425). Ulus devletlerin güç dengesi kavramına yönelik geliştirdikleri bu politikalar da güvenliği etkiler.

Uluslararası alandaki güç dağılımı siyasal birimlerin temel karakterlerini ve bunlar arasındaki ilişkileri düzenler. Güç merkezli işleyiş biçiminin bir sonucu olarak gücü merkeze alan tek kutuplu/hiyerarşik sistem, iki kutuplu sistem, çok kutuplu sistem ve güç dengesi sistemi gibi sistemler geliştirilmiştir (Brown ve Ainley, 2005: 124). Güç merkezli geliştirilen bu sistemlerin şu biçimlerde detaylandırılabilir.

Tek kutuplu/hiyerarşik sistem; Uluslararası sistemde tek bir egemen gücün olduğu ve diğer devletlerin veya siyasal ünitelerin bu merkezi gücün altında yer aldığı sisteme tek kutuplu ya da hiyerarşik sistem denir. Bu sistemde yer alan güçler merkezi devletin gücünü isteyerek ya da fayda ve maliyet hesabından dolayı dâhil olmuş olabilir.

İki kutuplu sistem; Bu sistemin en büyük özelliği devletlerin iki blok etrafında yoğunlaşmış olmalarıdır. Bu tür sistemde blokların dışında kalabilmiş diğer aktörler yok olmakla birlikte diğer aktörler mevcut bloklardan birine üyedir ya da taraftardır. Bu tür sistemde Birleşmiş Milletler gibi evrensel aktörler yoktur veya yok sayılırlar.

Çok kutuplu sistem; Bu sistemde ikiden daha fazla bloklaşma ya da koalisyonlar söz konusudur. Bloklar içi dayanışma iki kutuplu sisteme göre daha zayıftır. Bu tür sistemlerde uzun dönem devam eden ideolojik nitelikli ittifaklar yerine daha sık değişen ittifaklar görülür.

Güç dengesi sistemi; XVIII. ve XIX yüzyılda Avrupa’da yaşanan klasik güç dengesi sisteminden esinlenerek geliştirilmiştir. Bir yapının güç dengesi olarak nitelenebilmesi için mevcut gücün yaklaşık olacak bir biçimde, en az üç ve üzeri devlete dağılmış olması gerekir. Üç rakamının altına inilmesi durumunda, güç dengesi sisteminin yıkılacağı iddia edilmiştir. Güç dengesi sisteminde, söz konusu olan üç gücün dışında da dengeleyici küçük ulus devletler bulunabilir (Diri, 2013: 65). Bu sistem için zorunlu olmamakla beraber, sistemin devamı yönelik çıkarı olan dengeleyici küçük ulus devletlerin genel endişesi, güç dengesinin bozulmasıdır. Güç dengesi sistemi dâhilindeki üç ana ve diğer dengeleyici ulus devletlerin devamlı dost olmaları beklenmediği gibi düşmanlıkları da benzer biçimdedir.

Realistler güç dengesinden belli bir dönemde geçerli olan bir denge durumunu anlamaktadırlar. Realistlerin anladığı güç dengesinde, hiçbir koalisyonun ya da ulus devletin yıkılmasına yol açacak üstünlüğe izin verilmez (Eralp ve diğerleri, 2005: 57). Dolayısıyla, realist düşüncede hiçbir ulus devlet diğer ulus devlet üzerinde sürekli bir hâkimiyet kuramaz ya da buna izin verilmez. Öte yandan, realist teoride ittifaklar geçici amaçlar için yapıldığından kısa süreli olurlar. Realist düşünce dâhilinde ulus devletlerin çıkarları sürekli değişim gösterebildiğinden uzun süreli ittifak oluşturmak da mümkün olamaz (Arı, 2011: 159).

Güç dengesi, bir denge durumunu ifade edebildiği gibi dengesizlik bir durumunu da ifade edebilir. Güç dengesi politikaları, dengesizlik durumunu sürdürmeye yönelik veya dengesiz bir durum oluşturmaya yönelik politikaları içerebilir. Uluslararası alanın temel aktörleri olan ulus devletler güvenlik hesaplarını güç dengesi politikaları üzerine yapılandırır. Uluslararası alanın temel aktörlerinin süreklilik gösteren fayda ve maliyet politikaları, bu alandaki gücün nasıl dağıtılacağını da belirleyebilir (Gönlübol, 2000: 425). Güç dengesi yaklaşımı fayda ve maliyet politikaları üzerine kurgulanan güç mücadelesini açıklamayı amaç edinir. Ancak, uluslararası sistemin değişken durumundan meydana gelen kararsızlık durumları radikal boyutlarda olduğunda, güç dengesi kuramının da açıklamakta zorlandığı durumlar oluşabilir (Diri, 2013: 59). Çünkü uluslararası ilişkilerin üzerine temellendiği güvenlik, sürekli değişkenlik gösteren ve başı sonu olmayan bir kavramdır.

2.1.3.Hegemonya ve güvenlik

Uluslararası alanda hegemonya olmak önemli suyuolları, boğazlar, geçitler, adalar, petrol bölgeleri, ucuz iş gücü alanları gibi dünya nimetlerinden olabildiğince beslenebilmek ile eş anlamlıdır. Uluslararası alanda bir ulus devletin hegemonya olması sistem içerisindeki diğer aktörlerden daha üstün ve daha baskın olması halidir (Dedeoğlu, 2003: 25). Hegemonya olma iddiasındaki bir ulus devlet siyasi, ekonomik, kültürel olarak küresel etki ve kontrol sağlayacak yeteneğe sahip olmalıdır. Böylesi bir ulus devletin sahip olması gereken yeteneklerin biride gerektiğinde bu yeteneklerini askeri güçle tamamlayabilmesidir (Maslow, 1948: 18).

Hegemonik istikrar teorisine göre anarşinin söz konusu olduğu uluslararası alanda, işbirliği ve düzenin sağlanması için hegemonyanın varlığı gerekmektedir. Uluslararası alandaki işbirliği ve düzenin devamının sağlanması da hegemonyanın sağlayabileceği güvenli bir ortamın devamına bağlıdır (Arı, 2002: 376).

Hegemonya küreselleşme süreciyle birlikte daha anlamlı hale gelmektedir. Hegemonya ve küreselleşme bağlamında, uluslararası örgütlenmeler önem arz etmektedir. Uluslararası örgütlenmeler bu önemi hem hegemonya ideolojisinin oluşturulma sürecine hizmet hem de küresel işbirliği ve barışa da katkı sağlayabilir (Eralp ve diğerleri, 2005: 173-174). Uluslararası örgütlenmeler ile hegemonya arasındaki ilişki şu biçimdedir.

1. Uluslararası örgütlenmeler ve hegemonya aynı dünya düzeninin ürünüdürler.
2. Hegemonya ulus devletin kurgulayabildiği yenedünya düzenine uluslararası örgütlenmeler yardımcı olabilir.
3. Dünya düzeni normlarının meşrulaştırılabilmesi için uluslararası örgütlenmeler ve hegemonya ideolojik fayda sağlayabilirler.

Her çağda hegemonik güce sahip olabilmiş ulus devlet sayısı genellikle iki olmuştur. Hegemonik güce sahip olabilmiş ulus devletler, değişen zamanın şartlarını iyi değerlendirdiklerinden dolayı hegemonya olabilmişlerdir. Hegemonya güçlerin, zamanının şartlarını iyi kullanarak ulaşmış oldukları bu güç diğer ulus devletlere karşı imrenilecek bir model olmalarını sağlar (Niyazi, 2011: 262). Bir hegemonyanın genel amacı hükmetmek değil kontrol edebilmektir. Kontrol edebilen hegemonya diğer ulus devletleri kendi gelişim çizgisinde kolayca yönlendirme fırsatı yakalar.

Hegemonyanın sahip olduğu yönlendirebilme gücü, geleneksel güç dengesinin çok üzerinde etki ve kontrol imkânı tanır. Hegemonya bu yumuşak gücü sayesinde uluslararası alanda ortak çıkarlardan söz edebilir. Eğer diğer ulus devletler politikalarını meşru görüyorlarsa hegemonya gücünüz yüksek demektir. Ortak çıkarlardan söz edebilen hegemonya diğer ulus devletleri rahatlıkla işbirliğine ikna edebilir (Eralp ve diğerleri, 2005: 165). Rıza boyutuna atıf yapabilen hegemonyanın güvenli bir ortam oluşturabildiği öne sürülebilir.

2.2.Neo Realizm, Neo Liberalizm Tartışması ve Güvenlik

Soğuk Savaş'ın yerini ozon tabakası, insan hakları ve benzeri küresel konuların aldığı günümüz uluslararası ilişkilerinde güç kavramına yönelik yeni yaklaşımlar sergilenmiş dahası güvenlik öncelenir bir hal almıştır. Uluslararası alandaki bu gelişmeleri takiben neo realizm ve neo liberal kuramlar teorik boyuttaki yerini almakta gecikmemiştir (Sandıklı ve Emeklier, 2011: 11). Özünde biri birilerine zıt olması beklenen neo kuramlar, biri birilerine benzemeye başladıkları yönünde tartışmalara neden olmuştur. İlgili alan yazınında, neo-neo sentez olarak yer bulan bu tartışmaları ve güvenliğe yeni yaklaşımları açıklayabilmek için aşağıdaki kısım ve alt başlıklar oluşturulmuştur.

2.2.1.Realist teoride güvenlik ve güç

Askeri güç kullanımı ön planda tutmasıyla bilinen realist teorinin temelleri çok eskilere dayandırılır. Realizm yazınında Thucydides, Hans Morgenthau, Kenneth Waltz, Niccolo Machiavelli ve Thomas Hobbes gibi realist düşünürler yaygın biçimde atıf alır (İbrahimov, 2002: 2). Realist teorinin bu öncü düşünürlerinin kurguladığı realist teoriye göre bir devlet adamı için öncelikli sorumluluk devlet güvenliğidir. Ulus devlet güvenliği söz konusu olduğunda bir devlet adamı için ahlaki ilkelerin anlamı yoktur. Realist teorinin bu öncü düşünürleri ve realist teoriye katkıları şunlardır.

1. Niccolo Machiavelli; Realizm yazınında, prens olarak tanınan bu teorisyene göre amaç aracı saklar. Başka bir ifadeyle, eğer bir insan en yüksek politik gücü kazanmayı başaracak olur ise o zaman bu gücü nasıl kazandığının önemi olmayacaktır. Dolayısıyla, amaca ulaşmak için her araç yasal ve ahlakidir (Machiavelli, 1955: 22). Ona göre bir prens merhametli, dindar, namuslu, insancıl görünmelidir ancak prensten mutlaka böyle olması gerekmez.
2. Thomas Hobbes; *İnsan insanın kurdudur* bu yaklaşıma göre insanın kendi varlığını ayakta tutma ve sürdürme güdüsü bütün eylemlerini belirler. Hobbes bu ve benzeri düşüncelerini realist teoriye armağan etmiştir (Arı, 2002: 181).

3. Kenneth Waltz; Waltz neo realist teorisinin kurucusu olarak genel kabul görür. Waltz'a göre küreselleşme süreci yüzünden devlet dışı aktörlerin devlete karşı güç kazanabilir (Güner ve Ersoy, 2013:1). Waltz küreselleşme sürecinde dahil olmak üzere hiçbir devlet dışı aktörün güç bağlamında devletin önüne geçemeyeceğini savunmuştur.

2.2.1.1.*Realizmin varsayımları*

Realist teori, bireyin doğa halini kötülük ve günahkârlık olarak kabul eder. Realist teoriye göre bireyin bu doğal kötülüğün yüzünden özgürlüğü sınırlandırılmalıdır. Realist teori bireyin özgürlüğün sınırlandırması hakkını ise insanüstü bir otorite olan ulus devlete özgü bir hak olarak görür. Realist teori, ulus devletin herhangi bir şekilde olmaması halini, toplumun yeniden savaş haline geri dönmesi olarak varsayar (Arı, 2002: 183). Teoriye göre uluslararası ilişkilerin temel aktörü olan ulus devlet, bir tür varlık mücadelesi içerisindedir. Ulus devletin varlık mücadelesinde davranışlarını belirleyen ana unsur ise egemen olma arzusudur. Ulus devletin bu egemenlik arzusu, kendi dışındakileri potansiyel birer düşman kabul etmesiyle sonuçlanır (İbrahimov, 2002: 7). Askeri güç ile desteklenmiş ulus devlet güvenliğini önceleyen realist teori politikaları yüksek politikalar (High politics) olarak değerlendirilir.

2.2.1.2.*Realist teorilerde güvenlik ve güç ilişkisi*

Uluslararası politika aktörlerinin başlıca amacı olan güç, realist teorisinin yüksek politikaları ve alçak politikaları çerçevesinde yerini bulur. Realist teori ışığında ulus devletlerin geliştirmiş olduğu yüksek politikalar, askeri güç ile destekli güvenliği önceleyen politikaları açıklamaktadır. Ulus devletlerin bu yüksek politikaları dışında kalan diğer politikalardan olan ticaret, turizm ve benzeri gibi politikalar realist teoriye göre düşük politikalar (Low politics)ı açıklamaktadır (Eralp ve diğerleri, 2005: 80). Realist teorilere göre ulus devletler, yüksek politikaları gereği uluslararası alanda daha ileri bir noktaya yükselebilmek için askeri güçlerini azami seviyelerde arttırma ve kullanma çabası içerisinde olacaklardır.

Realist teorilere göre ulus devletler yüksek politikalarının bir sonucu olarak diğer ulus devletlerin güçlenmesini önlemek için savaş açma yetkisini kendilerinde bulurlar (Ateş, 2013: 62). Realist teorinin ulus devlet güvenliği ile ilişkili bir varsayımına göre eğer bir ulus devlet yüksek ve alçak politikalarını gözetmede başarısız olur ise içinde bulunduğu ortam tarafından acımasızca cezalandırılır.

Uluslararası alandaki merkezi otorite eksikliğinden ötürü güç mücadeleleri yaşanır. Bu güç mücadeleleri yüzünden uluslararası alanın anarşik bir yapıda olduğu genel kabul görür. Realizmin anarşinin kaynağı olarak gördüğü bu güç mücadeleleri hak'ın da özünü oluşturur. Realist yaklaşım gücün hak doğurduğunu varsayar. Realizmin güce bu yönlü yaklaşımı yüzünden mülkiyet kavramı çok fazla anlam ifade etmez (Arı, 2002: 423). Çünkü herkes her şeye onu muhafaza etmeye gücü yettiği sürece sahip olabilmektedir.

Realist düşünürler, uluslararası alandaki diğer aktörlerin güce karşı boyun eğmek zorunda olduğunu iddia eder. Realistler uluslararası alandaki anarşinin azaltılması için en önemli faktörün gücü dengelemeye dönük boyun eğme davranışları olduğunu düşünürler (İbrahimov, 2002: 6). Realist teoriye göre güç mücadelesinin bir sonucu olarak ortaya çıkabilen boyun eğmeme davranışları halindeyse bu davranışı sergileyen aktör diğer aktörler tarafından güce karşı boyun eğmeye zorlanacağını bilincinde olacaktır.

Realist teoriye ek olarak neo realist düşünürler göre güç, bir amaç olmaktan ziyade mümkün olduğunda ve gerektiğinde başvurulabilecek bir araçtır. Neo realist düşünürler olağan üstü durumlarda ulus devletin tek endişesinin güç değil güvenlik olacağını iddia etmektedirler. Gücü amaç edinmiş realist düşüncenin aksine neo realist düşünce, gücün dinamik bir yapıda olduğunu varsaydığından güvenliği önceler bir yapıdadır (Sandıklı ve Emeklier, 2011: 9).

Neo realist teori, uluslararası alandaki egemenlik mücadelesinin bir sonucu olan diğer ulus devletler tarafından egemenlik altına alınma korkusu yaşayan bir ulus devletin varlığını kabul eder. Onun içindir ki uluslararası alandaki ulus devlet davranışları bu korkunun şiddetine göre belirlenir (Şatana ve Özpek, 2010: 81). Neo realist teorinin uluslararası alanın için bir rutini olan bu korku yüzünden farklı

güçlere sahip ulus devletlerin farklı davranışlar göstermesine neden olacağı sonucuna ulaşılır.

2.2.2.Neo-neo tartışması

Bu kısım, neo liberalizm ve neo realizm teorilerinin ilgili alan yazınında tartışmalara konu olan benzerlik ve farklılıklarını açıklamak için oluşturulmuştur. Tartışmalara konu olmuş neo teorilerin benzerlik ve farklılıkları şunlardır.

Neo-neo benzerlik ilişkisi;

1. Hem neo liberalizm hem de neo realizm teorilerine göre çıkar kavramı özü oluşturmaktadır.
2. Hem neo liberalizm hem de neo realizm teorilerine göre çıkar, zaman ve mekâna bağlı değildir.
3. Hem neo liberalizm hem de neo realizm teorilerine göre uluslararası alan anarşik bir yapıdadır.
4. Hem neo liberalizm hem de neo realizm teorilerine göre güç, uluslararası sistemde vazgeçilemez bir özelliktir.

Neo-neo farklılık ilişkisi;

1. Neo realist teori nispi kazanç ilkesine vurgu yapar iken neo liberal teori mutlak kazanç ilkesini benimser.
2. Neo realistler ulusal güvenlik konularını önceleyerek güvenliğin sağlanabileceğine inanırlar iken neo liberaller ulusal güvenliğin açık piyasa ekonomisi yoluyla gerçekleştirilebileceğini savunur.
3. Neo realistler uluslararası kurumların baskı ve güç unsuru olarak kullanılması üzerine politikalar geliştirir (Kaya, 2008: 89). Neo liberaller uluslararası kurumların uluslararası alandaki anarşinin olumsuz sonuçlarını giderme konusunda oynayabileceği role ilişkin politikalar geliştirir.
4. Neo realistler insanın doğa halinin kötü kabul eder iken neo liberaller insanın doğa halini iyi kabul eder.
5. Klasik realizm ulus dışı aktörlerin varlığını kabul etmezken hem neo liberalizm hem de neo realizm teorileri ulus dışı aktörlerin varlığını

kabul eder. Ancak, neo realist teorinin varlığını kabul ettiği ulus dışı aktörler önemsizdirler.

2.2.2.1. *Neo teorilerde güvenlik ve güç*

Uluslararası ilişkiler disiplinindeki kavramlarının giderek artan bir oranda sorgulamaya tabii tutuluyor olması, neo realizm ve neo liberal teorilerinin doğmasına neden olmuştur. Bu neo teoriler ışığında ulus devlet güvenliği açıklanırken; sadece diğer ulus devletler değil, uluslararası örgütler ve çok uluslu şirketlerin sahip olabildiği güce dikkat çekilmektedir (Dedeoğlu, 2003: 46). Uluslararası ilişkiler disiplininde tartışmalara konu olmuş güvenliğin tamamlayıcısı olan güç, neo realist teorisyenlerin yaklaşımıyla bir ulus devletin temel amacı değil, bir ulus devletin güvenliğini sağlamada bir araçtır. Neo realist teorisyenler, ulus devletin temel amacını güvenliğin sağlanması olarak kabul etmektedirler (Şatana ve Özpek, 2010: 84). Neo realistler gücün askeri bileşenlerinin yanı sıra diğer bileşenlerinin de olduğunu kabul ederek realistlerden ayrılır.

2.2.2.1.1. *Neo liberalizmde güvenlik*

Neo liberal teorisyenler, güvenliğin daha çok ekonomik boyutuyla ilgilidirler. Neo liberaller, uluslararası kuruluşların düzen sağlayıcı rolüne işaret ederler. Onlara göre uluslararası alanın anarşik bir yapıda olması belirli kişilerin veya grupların ahlaki bozukluklarında aranmalıdır.

2.2.2.1.2. *Neo realizmde güç*

Küresel çapta yaşanan gelişmeler ulus devletlerarasında artan yönlü bir karşılıklı bağımlılık ilişkisi oluşturmuştur. Bu karşılıklı bağımlılık ilişkisi sayesinde, ulus devletlerarasında çatışmalar ve savaşlar giderek daha az başvurulan yöntemler haline dönüşmüştür. Günümüz siyasal sorunlarının çözülmesine yönelik daha barışçıl yeni yöntemlerin kullanılmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu yeni yöntemler dâhilinde uluslararası alanda güce yeni yaklaşımlar sergilenmiştir (Eralp ve diğerleri, 2005: 61). Güç'e yeni yaklaşımlar bağlamında, güç ve şiddet kavramlarının biri birinden açıkça ayrılması önemlidir. Bu öneme binaen şiddet ilişkisi, zorlar ve yok ederken güç ilişkisi baskıcı olmak zorunda değildir. Güç, özgürlüğe engel olmayan aksine özgürlüğün gerçekleşmesi için bir araç olarak kendine yer bulabilir.

Neo realist teörinin güce yaklaşımı üç boyutta toplanabilir. Gücün bu üç bileşeni yapısalcı, eleştirel ve çoğulcu güç anlayışıdır (Eralp ve diğerleri, 2005: 61). Neo realist teörinin güce yaklaşımlarını içeren bu bileşenler aşağıda ifade edilmiştir;

1. Yapısalcı güç anlayışı; Gücün bu bileşenine göre güç doğrudan gözlemlenemeyen ancak akıl yürütülerek anlaşılabilen bir yapıdır. Bu güç açık olmayan bir biçimde uygulama alanı bulur. Bu güçle uluslararası gündemin kontrolü, ancak güçlü tarafın çıkarlarını etkilemeyecek konularla sağlanabilir. Bu bağlamdaki güç varsayımında, realizmin güç analizlerindeki birkaç boyutunun göz ardı edildiği kabul edilebilir.
2. Eleştirel güç yaklaşımı; Bu bileşenle güç sosyal üretim ilişkilerinin bir sonucu olarak kavramlaşır. Bununla gücün ekonomik kurumların, siyasal veto yapılarının ve kültürel yapıların kontrolünde olduğu varsayılır. Neo liberal teörinin güç tanımına yakın olacak bir şekilde eleştirel gücün ana işlevi, uluslararasıdaki eşitsiz değişimin ve yeniden üretimin gerçekleştirilmesinin sağlanmasıdır.
3. Çoğulcu güç anlayışı; Gücün bu bileşenine göre ulus devletin dünya politikasındaki rolü ve işlevi giderek azalmaktadır. Uluslararası örgütlerin ve çok uluslu şirketlerin önemleri ise artmaktadır. Uluslararası ilişkiler pratiğinin en etkin araçları olarak görülen silahlar ve savaş uluslararası sistemin değişimlerine karşı işlevsiz kalamamıştır. Çoğulcu güç anlayışı küresel çevre kirliliği, uzayın kullanım hakkı gibi global güvenlik konularıyla hem neo liberal teörinin hem de neo realist teori çizgisinde kendine kolayca yer bulmaktadır.

3.NEO LİBERALİZMİN GÜVENLİK ANLAYIŞI

Güvenlik, toplum hayatında düzenin aksamadan yürütülebilmesi, bireylerin korkusuzca yaşabilmesi için insanın yaradılışından beri var ola gelmiş bir unsurdur. Uluslararası alandaki güvenlik coğrafi bölgelerin güvenliği, devlet güvenliği, toplum güvenliği boyutlarında birleştirilebilir. Uluslararası alanda güvenlik kaygısı taşıyan bir aktörün hareketleri, benzer güvenlik kaygılarını taşıyan diğer aktörlerin sergilemiş oldukları hareketlere eş bir şekilde neticelenir. Uluslararası alandaki güvensizlik içerisinde olma algısı, alanın aktörlerini güvensizlik kaynağına karşı işbirliği içinde olma, güvensizlik kaynağını temelli ortadan kaldırmaya çalışma ve benzeri davranışlar sergilenmesine neden olur (Dedeoğlu, 2003: 13). Güvenlik birey için her ne kadar önemli ise uluslararası alanın temel aktörleri olan ulus devletler içinde o kadar önemlidir.

3.1.Güvenlik Kavramı

Neredeyse alışkanlık haline gelmiş olan güvenlik algısı, endişeden uzak olma ve sükûnet içinde olma anlamına gelir. Güvenlik alan yazınında, realist ve liberal görüşler olacak biçimde sınıflandırılması yaygındır (Türk Dil Kurumu, 2014a: 1). Realist teoriler olan realizm ve neo realizmin yanı sıra liberal teorilerden olan karşılıklı bağımlılık, liberalizm ve neo liberal teoriler önceleri detaylı biçimde açıklanmış olduğundan tekrardan kaçınmak için bu kısımda isimlerinin tekrar hatırlatılması yolu tercih edilmiştir.

Güvenlik yazınında, güvenliğin iki boyutta kullanımı yaygındır (Sandıklı ve Emeklier, 2011: 27). Güvenliğin bu iki boyutunun ilki ulus devlet güvenliği diğeri ise sistemin bütününe yönelik güvenlik anlayışıdır. İlgili alan yazınındaki boyutlardan olan ulus devlet güvenliğinin dört alt boyutunun incelenme konusu olduğu bilinmektedir. Ulus devlet güvenliğinin bu dört alt boyutunun ilki siyasi diğerleri ekonomik, toplumsal, çevredir. Ulus devlet güvenliğinin dört alt boyutu şunlardır.

1. Güvenliğin siyasi alt boyutu; Ulus devlet egemenliğinin diğer ulus devlet veya terörizm yoluyla tehdit edilebilirliğini ifade eder.

2. Güvenliğin ekonomik alt boyutu; Ulus devletin uluslararası alanda fakir veya muhtaç olma durumunu ifade eder.
3. Güvenliğin toplumsal alt boyutu; Ulusal birlik ve ulus kimliğinin yabancı kültürler tarafından göç ve benzeri kanallarla tehdit edilebilmesini ifade eder.
4. Güvenliğin çevre alt boyutu; Ekosistemin birey tarafından tehdit edilmesi ve bunun birey üzerindeki sonuçlarını ifade eder.

3.2.Klasik Güvenlik Anlayışından Neo Güvenliğe Dönüşüm

Güvenliğin temelini oluşturan güven duygusu, geçmişle ilişkilendirilse de daha çok gelecekle ilişkilidir. Tehditleri ve riskleri kapsayan bir kavram olan güvenlik sorunsalının çimentosu güven duygusudur. Teknolojinin baş döndürücü bir hızla ilerlediği bir zamanda güvenin yerine güvensizliğin yaygınlaştığı söylenebilir (Doruk, 2009: 163). Güvenin boş bıraktığı yeri dolduran güvensizlik zarara uğrama riskini arttırmaktadır.

Git gide yaygınlığını kaybetmeye başlayan güven'e yeni yaklaşımlarla güvenlik, yalnızca bir tehdit kaynağı olarak değil ortak değerlerin geliştirilmesi ve dünyanın daha güvenli yer haline getirilebilmesi için bir fırsat olarak değerlendirilmeye başlanmıştır (Keyman, 2006: 9). Uluslararası alanda güvenin boşalttığı alanı dolduran risk, devletlerin daha güvensiz hissetmelerine dolaylı olarak yeni güvenlik politikalarının geliştirilmesine neden olmaktadır (Waewer, 2008: 170).

Güvenlik hep güç ile birlikte düşünülmüş ve hep güç ile birlikte var olmuş bir kavramdır. Ötekiden sakınmak, ötekiden korunmak, ötekiyle rekabetten zarar görmemek ve hatta ötekiden üstün olmak için güç kullanmak güvenliği öncelemiş uluslararası aktörlerin doğal davranışları olagelmıştır. Uluslararası alandaki güç, coğrafya, nüfus, askeri kapasite ile doğru orantılıdır (Yılmaz, 2008: 95). Uluslararası alandaki herhangi bir aktörün mutlak kazancı, diğerlerinin mutlak kaybına eşittir. Uluslararası alanda, sıfır toplamı olduğu varsayılan bu oyunun kaybedeni olmamak için her bir aktör güvenlik unsurlarını mümkün olduğunca artırma çabasıdadır (Dedeoğlu, 2003: 44). Her çağın şartlarına uygun düşen güvenlik unsurlarına sahip olmak, küresel çapta işbirlikleri içerisinde yer almak, kitle imha silahları(KİS)yla

caydırıcılık sağlamak ve uzayı kullanabilmek ve benzeri yeni güvenlik stratejileri gücü elde etmek her uluslararası alan aktörlerinin doğal çabalarıdır.

Uluslararası alanda yer alan her bir aktörün büyüklüğüne ve amaçlarına göre farklı güvenlik anlayışı vardır. Uluslararası alanda her aktör varlığını koruma veya amaçlarını sürdürebilmek için kendine özgü güvenlik tanımlamaları yapar. Örneğin, komşusunun topraklarını genişletme arzusunu algılamış olan bir ulus devlet, komşusunun güvenlik tehdidi oluşturduğu gerekçesiyle kendine özgü yeni güvenlik tanımlamalarına gidebilir (Sandıklı ve Emeklier, 2011: 4). Bu durumda teröre destek vermek, çevre kirliliğine sebep olmak, silahsızlanma koşullarına uymamak gibi küresel nedenlerle bile komşu olunmaksızın güvenlik tehdidi olarak algılanabilir. Bu güvenlik algılarının bir sonucu olarak eldekini yitirme riski, diğer aktörün elindekini ele geçirememesi riski, üçüncü bir aktöre kaptırma riski, diğer küresel yeni güvenlik riskleri oluşturulmaktadır.

Uluslararası alanın doğasındaki anarşikliğin bir gereği olarak hiçbir alandaki hiç bir aktörün güvenlik garantisi yoktur. Alanın anarşik doğası gereği aktörler, oluşturacakları güvenlik tanımlarına göre çevrelerine üç halkalı bir güvenlik sistemi inşa eder. Aktörlerin varlığını koruma ve faaliyetlerini sürdürme amacıyla inşa etmiş olduğu bu üç halkalı güvenlik sisteminin en içteki halkası aktörün kendi iç güvenliğini temsil eder (Dedeoğlu, 2003: 53). Güvenlik sisteminin iç halkasının hemen dışındaki halka ile aktörün yakın çevresinden algıladığı güvenlik riski temsil edilir. En dıştaki halka ile küresel güvenlik alanı temsil edilir. Uluslararası alandaki anarşikliğin bir sonucu olarak aktörün inşa edilen bu üç halkalı güvenlik sistemi, özünde daha güvenli bir ortamın oluşturulabilmesi için geliştirilir.

Uluslararası alanda diğer aktörlerin sahip olmak isteyeceği herhangi unsur, sahibine güvenlik ve sahip olmak isteyen hayati derecede bir risk unsuru verir. Bu yüzden uluslararası alanın böylesi güvensizliğini iyi bilen ulus devletler, silahlanmanın kötü olduğunu da bildikleri silahlanacaklardır. Silahlanan bu ulus devletler daha çok teknoloji ürünü güç unsurlarını geliştirme çabasındadırlar. Ulus devletlerin sahip olmak istedikleri bu güç unsurlarının kıymeti ancak pratik anlamda ölçülebilir (Aydın, 2004: 53). Çünkü teknoloji ürünü olan haberleşme ağlarının kontrolünü tekeline tutabilen bir ulus devletin gücü, ancak anlaşmazlık durumunda anlaşılabilir.

Anlaşmazlığa düşmüş iki ulus devletten biri internet ağına erişimi olanağı itibariyle diğerine bağımlı iken bağımsız olan ulus devletin mevcut tekel gücünü pazarlık aracı olarak kullandığı rast gelinen bir gerçekliktir (Yılmaz, 2008: 402). İnternete bağımlı olan ulus devlet örneği bağımlı ulus devlet aleyhine maliyetin katlanılamaz boyutlara ulaşması yüzünden birkaç gün içerisinde sonuçlanmıştır.

Neo liberal teori, askeri güç temelli klasik güvenlik anlayışını yeniden biçimlendirme iddiasındadır. Neo liberal teori bu iddiasını bireyin gelecekte de var olabilmesi için toplumsal hayata katılmak isteyeceğini varsayarak güçlendirir. Teoriye göre bireyin toplumsal hayata katılmak istemesinin temel nedeni, bireyin tek başına güvenliğini tümüyle sağlayamama endişesidir (Özcan, 2013: 1). Bir başına güvenliğini tümüyle sağlayamayan bireyin endişesi gibi toplumlarında gelecekte varlığını güvence altına almak endişesi vardır. Toplum bu endişesini gidermek amacıyla güvenliğini bir üst otorite olan ulus devlete gönüllü olarak devir eder. Böylece, bireyin güvenlik ihtiyacı dolaylı yoldan ulus devlet sorumluluğuna geçmiş olur.

Neo liberal teori ulus devletin kendine özgü güvenlik endişeleri olduğunu varsayar. Bazen teknolojik imkânlardan azami oranda yararlanmayı öğrenmiş suç örgütleri veya terör örgütleri bazen de diğer ulus devletler, ulus devletin bu güvenlik endişelerinin nedenidir (Aksu ve Turhan, 2012: 71). Neo liberal teori işbirliği ilkesi gereğince bu endişelerin giderilebileceğini savunur.

3.3.Ulus İnşası ve Ulus Devlet Güvenliği

Ulus devlet, örgütlü bir siyasi yönetim modelidir. Siyasi bir yönetim modeli olan ulus devletin belirli coğrafi sınırlar içerisinde egemenlik hakkı iddiası 1648 Vestfalya Barışına dayanmaktadır. Ulus devlet gibi ulus temelli siyasi örgütlenme çabaları, ilgili alan yazınında ulus inşa süreci olarak ifade edilmektedir. Bir ulus inşa sürecinde, mevcut zamanın şartları, ortak bir kültür, vatan olabilecek toprak parçası ve belki de en değerlisi olan ortak bir tarih faktörleri önemlidir (Niyazi, 2011: 251). Ulus inşa sürecinde ulus devlet ile vatandaş ilişkisi ya vatandaşın beyanı temeli ya da vatandaşın ispatı temelinde kurgulanır. Her iki türlü inşa edilebilen ulus devlet yönetim modellerinin ortak noktası vatandaşlık bağı kurgulanırken biz duygusunu

öne çıkaracak ortak başarılar veya ortak acılardan sıkça yararlanmasıdır (Doruk, 2009: 197).

Artık ulus devlet, uluslararası politikanın tek aktörü değildir. Denilebilir ki ulus devlet bir gelişim süreci içerisinde. Eskinin depolayan ve yığan ulus devleti, yerini teknolojik imkânlardan azami seviyelerde yararlanma çabasında olan hayali ulus devlet formuna dönüşmektedir (Bacık, 2006: 62). Elektronik devlet uygulamaları bu dönüşüm sürecinin belirgin örnekleridir. Bu dönüşüm sürecinin başka bir çeşidi, uluslararası ilişkilerin yeni aktörleri kabul edilen uluslararası örgütlenmeler, çokuluslu şirketler, çeşitli ülke içi dini gruplar ve benzeri sivil toplum kuruluşlarıdır. Uluslararası alanda yeni olan bu aktörler, ulus devlet kararları üzerinde belirleyici roller kazanabilmektedirler (Arı, 2002: 407).

Tabi ki, ulus devletin içte düzeni sağlamak ve dışta diğer ulus devletlerle rekabet edebilmek gibi amaçları, bir otorite olma konumu devam etmektedir. Fakat ulus devletin rakibi sadece diğer ulus devletler olmadığı aşikâr. Artık, uluslar üstü yeni örgütlenmelerin ve ulus devlet içi sivil toplum örgütlerinin de güç kazandığı bir gerçektir (Eralp ve diğerleri, 2005: 101). Ulus devletin rakiplerindeki bu artışa rağmen yaşamını sürdürmek isteyen ulus devlet gelişim sürecine dâhil olmaktadır.

Vestfalya Barışı döneminden beri uluslararası alanın tek yetkilisi olan ulus devlet artık, uluslararası örgütler, çokuluslu şirketler ve artan sivil toplum kuruluşları sayesinde daha fazla sorgulanıyor. Vestfalya döneminde, egemenlik ve yetki kullanım hakkı kraldan alınarak daha soyut bir kavram olan ulus devlete verilmiştir. Süreci takiben ulus devlet sistemi, toplumu merkeze koyan bireyi ve alt kimlikleri ön plana çıkarmayı hedef edinen bir hal almak yolunda ilerlemiştir (Sevim, 2006: 107). Ulus devletteki bu gelişimin yanı sıra uluslararası alanda birçok siyasal, ekonomik ve sivil toplum örgütleri gibi barışı ve işbirliğini desteklemek için yardımcı roller gelişmiştir.

Ulus devletin tekelinde olan doğal kaynakların işletme hakkını bile devreder olmuştur. Ulus devlet iç güvenliğin sağlanması için özel sektöre yetki devrinde bulunabilmiştir (Özdemir, 2006: 180). Vestfalya barışından bu güne ulus devlet sisteminin yaşamış olduğu bu gelişim süreci, ilgili alan yazınında “ulus devlet

ortadan kaldırılmak mı isteniyor? Yoksa bilinen devlet düzeni yeniden yapılandırma sürecine mi girdi?” gibi soruların sorulmasına neden olmuştur.

Ulus devlet yazınındaki kimi yazara göre uluslararası sistem ademi merkeziyetçi bir yapıdan oluşmaktadır. Eğer uluslararası sistem ademi merkeziyetçi bir yapıda ise neo liberal teoriden bahsetmek ulusların egemenlik haklarına müdahaleyi gizlemekten öte bir şey olmayacaktır (Burchill ve diğerleri, 2012: 99). Ulus devlet sistemi güç kaybına uğramıştır. Güç kaybını küreselleşme süreciyle ilişkilendirme çabasındaki yazarlar, küreselleşme sürecinin ulus devletin klasik rolünün aşındırdığını iddia ederler. Yazarların ulus devlet üzerine söylevleri ve güç kaybı iddiaları tamamen karşılıksız olmamakla birlikte hali hazırda ulus devlet bazı etkili mücadele araçlarına sahiptir. Bu etkili mücadele araçlarının ekonomi ile ilgili olanları kota ve teşviklerdir (Tortop ve diğerleri, 2007: 603).

Ulus devletin vatandaşlarının iktisadi refahlarını artırmaya yönelik sorumlulukları vardır. Ulus devlet vatandaşlarına yönelik bu sorumluluklarını yerine getirirken artan nüfus, göç hareketleri, ulus devletlerarası rekabet gibi problemleri aşması gerekir. Bu problemleri aşmak için gelişim sürecine girebilen ulus devlet, eski kamu yönetimi idare şekillerinden olan emret yaptır politikalarının yerine özendir yapılısın tarzı politikalara geçebilir (Arslan, 2007: 104). Bu tarz gelişim süreci içerisinde olabilen ulus devlet, neo liberal teorinin ilkeleriyle benzerlik gösterecek şekilde, özelleştirmeyi teşvik eder, rüşvet ve yolsuzluklarla mücadeleleri özendirir. Buradan anlaşılan odur ki günümüz ulus devletleri günümüz problemlerinin tümünü kendi başlarına çözme kabiliyetine sahip değildir (Doğan, 2008: 85). Ancak, ulus devletin vatandaşlarına karşı sorumluluklarını yerine getirme, onların çıkarlarını savunma ve onların refah ortamını sağlama gibi eski sorumlulukları devam etmektedir.

Tecrübelerle sabitlenmiş birçok düşünce ön yargılara dönüşür. Bu ön yargıların doğruluk payı sıfır olmakla birlikte gerçek dışı sonuçlara da ulaştırabildiği bilinir. Bu bağlamda, önyargı ile sosyal medya ilişkisi önemlidir. Bu ilişkinin önemi özellikle güvenlik üzerine etkilerinden kaynaklanır. Orta Doğu bölgesi ulus devletlerinden Mısır ve Suriye güvenliğini tehdit eden bir süreç olarak “Arap Baharı”nın tetikleyicisinin ve örgütleyicisinin ön yargı ve sosyal medyadır.

Kökenini zaman ve düşüncenin hareketinden alan korku, insanla özdeşleşmiş bir duygudur. ‘Yeni’ olan her bir şey, korku duygusunu hem artırır hem de var olanları iyice güçlendirip yaşam biçimlerini etkileyebilir. Yeni olana aşına olundukça korkudan arınılır ve korku yerini güven duygusuna bırakır (Arslantaş, 2008: 79). Her bir birey güven duygusunun önemli olduğunu bilir ama güvenin ne olduğu sorgulandığında farklı birçok tanıma ulaşılır.

Korku duygusuyla özünde zıt olan güven duygusunun bir tanımına göre biz güveni, ötekiler güvenilmezi temsil eder. Güvenilmezin sembolü olan ötekiler, genellikle biz’in sahip olduğu özelliklere sahip olamayan varlıklardır (Doruk, 2009: 199). Biz duygusu, çoğu zaman ötekilere karşı iktidarı haklılaştırmak için gerekçeler üretir ve bu gerekçeler sayesinde diğerini kendisi için ötekileştirir. Korku duygusu ötekilerin sayısı ile orantılı, bizimkilerin sayısı ile ters orantılı olacak bir şekilde dağılım gösterir.

Ön yargı; ötekiler ve biz ayrımının bir sonucu olarak ortaya çıkan ötekinin kötülüklerinin korkulacak biçimde abartılmasıyla adalet, hoşgörü normlarının daha geri plana itilmesiyle sağlanır. Bir birey için ön yargı ne ise bir ulus devlet içinde o dur. Kimi zaman ön yargı, bir toplumun ya da bir ulus devletin tanınması yolunda büyük bir engel olabilir. Yerel kültürler ile diğer kültürler arasındaki imaj yanlışlarının temelinde ön yargılar yatar (Arı ve Arslan, 2010: 226). Ön yargı sonucu oluşturulan öteki hakkında bilgisizlik veya kasıtlı olarak yanlış bilgilendirmeler vardır. Ön yargı, yaşamın öyle bir parçası olmuştur ki çoğu kez farkında olmadan düşünce ve davranışlarımızı yönlendirir. İletişimin en başında beklentilerimizi karşı tarafa en yalın haliyle iletmek, ön yargıları baştan önleyebildiği gibi ön yargıları azaltıcı etki de gösterebilir (Eralp ve diğerleri, 2005: 28).

Televizyon, radyo ve internetin etkileme güçleri birbirinden farklıdır. Ancak her biri çekicilikleri yüksek birer medya organlarıdır. Etkileme güçleri birbirinden farklı olan bu medya organlarının uluslar üzerinde tarihsel hafıza kayıpları oluşturacak biçimde sonuçları vardır (Doruk, 2009: 110). Bu medya organlarından birkaçının aynı anda kullanılması durumunda iletmek istenilen mesajın hedef kitle üzerindeki etkisi daha çok olur. Bu medya organları kullanılarak belirli merkezlerden uygulanacak propaganda mesajları, hedef ulus kültürler üzerinde aşınım ve alışkanlıkların

yönlendirilmesi gibi sonuçlarla neticelenebilir (Bülbül, 2006: 213). Etki gücü biri birinden farklı ama çekiciliği yüksek bu medya organları, ulus devlet güvenliğine tehdit sayılabilecek seviyede ulus kültür unsurlarını da yeniden tanımlayabilir.

4.KÜRESELLEŞME SÜRECİ ve ULUS DEVLET

Küresel ısınma söylemiyle hafızalarımıza yer etmiş olan küreselleşme süreci, önüne geldiği isme dünya ölçüsünde bir anlam katar. Küresellik sadece tek bir olgu değil, karmaşık süreçlerin bir araya geldiği olgular kümesini içeren bir süreçtir. Küresellik alan yazınında küreselleşme sürecinin eş değeri olan globalleşme veya küreselleşme süreci kavramlarının kullanımı yaygındır (Doğan, 2008: 57). Bu çalışma kapsamında da dünya çapında anlamı verilmek istendiğinde küreselleşme süreci ya da küreselleşme kavramlarına başvurulacaktır.

Bu çalışmada küreselleşme süreci bilgi, eşya, sermaye ve insanların politik ve ekonomik sınırları aşan akışını anlatan bir söyleyiş olarak kabul edilecektir (Kılavuz, 2002: 194). Küreselleşme sürecinin debisini arttıran dinamikler ise dünyadaki iletişim, taşımacılığın daha hızlı ve daha ekonomik hale gelmesidir. Son dünya savaşından günümüze küresel çapta uygulama alanı bulmuş olan liberalizm ve neo liberal teori ışığında birçok ulusun küreselleşme süreci söylemini desteklediği düşünülmektedir.

İnsanlık tarihi sürekli bir gelişim içerisinde. Tarih boyunca insanlığın gelişimi hızlanıp yavaşlayabilen bir özellik sergilemiştir. Böylesi bir gelişim sürecine dâhil olan insanlığın icatlarından biri ulus devlet sistemidir. Şimdilerde ulusdevlet sistemi insanlığın diğer bir icadı olan küreselleşme sürecinin hız kazandırdığı elektronik ihracına yenildiği düşünülmektedir (Akkaş, 2008: 94). Ulus devlet karşısında galip gelmiş gibi görünen küreselleşme sürecinin kapitalizmin yeni bir safhası olabileceği tartışıla gelen bir konudur.

1980 Sonrası dönemde insanlık tarihi hızlı bir gelişim süreci içerisine girmiştir. İnsanlık tarihinin yaşamakta olduğu bu son gelişim sürecinin lokomotif, kendisini iyiden iyiye hissettirmeye başlayan küreselleşme süreci destekli neo liberalizm akımıdır (McChesney ve diğerleri, 2006: 91). Neo liberal teori dış politika uygulamalarında başvuru makamı olarak bilinen dışişleri bakanlığını sorgulatır olmuştur. Dış politika uygulamalarında neo liberal teorinin neden olduğu bu sorgulama; dışişleri bakanlığının mı? Milli Savunma Bakanlığının mı? Yoksa diğer

sivil toplum kuruluşları mı daha etkili gibi yeni soruların yöneltilmesine neden olmuştur.

Küreselleşme süreci karşılıklı anlam bulan esnek bir süreçtir. Küreselleşme sürecinin esnekliği sayesinde kuşatıcı bir hal sergileyebildiği söylenebilir. Küreselleşme süreci melez bir yapıda olduğundan diğer süreçler de bu sürece dâhil olabilir (Doğan, 2008: 38). Küreselleşme sürecinin herhangi bir merkezi ya da bir idari bürosunun olmadığı da yoktur, bu sebepten küreselleşme sürecinin dünya toplumunun ortak bir malı olduğu fikri birçok kere destek görmektedir.

Küreselleşme sürecinin kesin bir başlangıç tarihi yoktur. Fakat ilgili alan yazınındaki yaygın söyleve göre yeni kıtanın keşfi küreselleşmenin başlangıç tarihidir. Yeni kıtanın keşfinden günümüze küreselleşme sürecinin hızı dalgalı bir seyir izlemiştir. Buhar makinesinin icadıyla hız kazanan küreselleşme süreci, yirminci asırda kendisini iyiden iyiye hissettirmiştir (Arslantaş, 2008: 88).

Küreselleşme süreci, krizlere karşı geliştirilmiş bir stratejidir. Amerika ve Avrupa kıtaları arasına okyanus altından ilk kablo bağlantısı çekilip Süveyş kanalının açılması küreselleşme süreci stratejisinin aşamalarından ikisidir. Stratejinin bu iki aşaması, aynı zamanda insanlığın içgüdüsel olarak küresel olma yolunda atmış olduğu adımlardır (Yılmaz ve diğerleri, 2006: 72). Bunlar gibi adımlarla küreselleşen insanoğlu aynı dünyayı paylaştığı hem cinsleriyle internet ve benzeri iletişim olanaklarını oluşturarak yakınlaşmıştır.

İnternet sayesinde hem kütüphane veri tabanları dünya çapında hizmet verebilme imkânı kazanmış, bilginin önündeki engeller büyük oranda seyretilmiştir (McChesney ve diğerleri, 2006: 159). İnsanoğlu bilgiyi dünya çapında paylaşılabılır kılarak küreselleşme yolunda büyük bir potansiyel göstermiştir. Bu büyük potansiyeli gösterebilen insanoğlunun küreselleşme stratejisi sayesinde yeryüzündeki hiçbir şey sadece yerel görülemez olmuştur.

Küreselleşme süreci hem bütünleştirebilen hem de parçalayabilen bir yapıdır. Küreselleşme süreci, küresel ile yerelliğin birbirine geçtiği bir dünya imajı olarak değerlendirilebilir. “Değişmeyen tek şey değişim” söylemi çoğu zaman küreselleşme

sürecinin yanında soğuk yemek olarak sunulur ve bu değişim söylemi küreselle yerelin birbirine geçişini daha kabul edilebilir yapmak için sıkça kullanılır (Tortop ve diğerleri, 2007: 263). İlgili alan yazınında değişim söylemini bir tehdit olarak algılayan yazarlar olduğu kadar bir kazanç olarak da algılayanlar vardır. Değişim söylemi bir tehdit olarak algılandığında, yerel toplumların ayırt edici hayat tarzlarını aşındıran ve farklılıkları ortadan kaldıran bir yapı olarak öne çıkmaktadır. Bu söylem bir kazanç olarak algılandığında, modern teknolojilerin kaynaşması ve standartların küreselleşmesi gibi sürdürülebilir kalkınmayı amaçlayan bir özelliğe seslendiği kabul edilir (Ritzer, 2010: 368). Değişim bağlamında küreselleşme süreci tıpkı bir ateş gibi sobanın içinde ısı faydası sağlayabilir iken elin kontrolsüz teması halinde zararlı sonuçlara neden olabilir.

Yıkılmış olan imparatorluk topraklarının üzerine bağımsız birçok yeni ulus devletin kurulabildiği ortamda küresel ısınma ve küresel terör tehdidi gibi işbirliği çalışmaları oldukça ikna edici gözükür. Küreselleşme sürecinin neden olduğu karmaşık ilişkiler ağı yüzünden kimse dünyanın diğer ucunda yaşanan siyasal ve sosyal gelişmelere duyarsız kalamaz. Her şeyin buharlaşabildiği küresel dünyamızda değişen koşullara hızla ayak uydurabilen aktörler varlıklarını sürdürür (Arslan, 2007: 63). Değişen koşullara ayak uydurma sıkıntısı içerisinde olanlar ise biri birilerini nükleer ya da kimyasal silah kullanımıyla tehdit edebilir.

Elbette, nükleer ya da kimyasal silah kullanım tehditlerin ilgili taraflar arasında sınırlı kalamayacak küresel sonuçları vardır (Burchill ve diğerleri, 2012: 94). Bu sebeple, dünyadaki mevcut düzenin korunarak olası belirsizliklerden kaynaklanan risklerin önlenmesi için diyalog kanalının her zaman açık tutulması çabalarını öngören küreselleşme süreci yeni dünya düzeni olarak kabul görmektedir.

Yaygın bir inanişçe göre az gelişmişlik sorunu geleneğin zincirlerinden kurtulamamaktadır. Az gelişmişliğe neden olan zincirlerden kurtulmanın yolu ise küreselleşmenin gereklerine uygun hareket etmekten geçmektedir. Küreselleşmenin gereklerine uygun hareket edilmediği müddetçe endüstri toplumları gibi düşünülemez, üretilemez ve tüketilemezdir (İspirli, 2007: 66). Uluslararası alanda küreselleşme sürecinin gereklerine göre hareket eden rasyonel bir aktör Aktör amaçlarının gerçekleşmesi ve çıkarların karşılanması için yeterli gördüğü ilk

seçenekle yetinebilirken karar vermek için diğer tüm olası seçenekler arasında amaçlarını azami seviyede gerçekleştirecek en iyi seçeneği bulmaya da çalışabilir (Eralp ve diğerleri, 2005: 84).

Küreselleşme süreci iktisadi, siyasi, sosyal, kültürel alanlardaki değerlerin ve yerel sorunların milli sınırları aşarak dünya çapında yayılmasını ifade eden bir kavramdır. Milli sınırları aşan sorunlar artıkça küresel işbirliği ihtiyacı daha çok hissedilmektedir. Yasa dışı göç, insan kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı, bulaşıcı hastalıklar, terörizm gibi bu sorunlar şiddetin sadece ulus devletten gelebileceği ve yasa dışı şiddetin sadece ulus devleti hedef alacağı varsayımını çürütmektedir (Doğan, 2008: 159).

Küreselleşen terör, alışılmışın dışında bir biçimde sıradan insanları da terörün odağına koymuştur. Küreselleşen teröre yeni yaklaşımlar sayesinde büyük ulus devletlerin terörüne savaş, küçük ulus devletlerin savaşına terör denilir olmuştur (Yazıcıoğlu, 2010: 257). Aksine, terör gibi küresel sorunlara, zihinlerde öteki bilincini oluşturacak bir gözle değil iş birliği ve barışı destekleyecek bir gözle bakılmalı ve ona göre yaklaşımlar tercih edilmelidir.

4.1.Küreselleşme Okulları

Küreselleşme süreci aşırı küreselleşmecilere göre dünya ekonomisinin olağan gelişimi, şüphecilere göre ise dünya ekonomik sistemi için bir tehlikedir. Bu iki uç arasındaki dönüşümcülere göre küreselleşme süreci, ne tümünden ret edilecek ne de koşulsuz kabul edilecek bir kavramdır (Adıgüzel, 2011: 85).

4.1.1.Aşırı küreselleşmeciler

Aşırı küreselleşmecilere göre küreselleşme süreci, insanlık tarihinde geleneksel ulus devletlerin özelliklerini yitirdiği hatta küresel ekonomide işlevsiz bir birim haline geldiği yeni bir çağdır. İlgili literatüre hâkim olan bir düşünceye göre küreselleşme süreci pazar ekonomisi merkezli liberal ideolojinin tekelindedir (Kürkçü, 2013: 5). Artık, Piyasa ekonomisi devletlerden daha güçlüdür. Ekonomik ilişkiler ağının yoğunlaşması farklı toplumları hiç olmadığı kadar birbirlerine bağımlı hale getirmiştir. Bu bağımlılık çoğu zaman küreselleşme süreci veya liberal

ideolojinin yeni bir ifade şekli olarak algılanmaktadır (Kaya, 2009: 5). Ekonomik etkileriyle bilinen küreselleşme süreci radikal ve gerçek biçimiyle kendini siyasal fikirler ve kurumlarda göstermektedir.

Radikal küreselciler olarak bilinen aşırı küreselleşmeciler (Hyper globalists)e göre küresel kurumların artması ve güçlenmesiyle ulus devletlerin uluslararası alandaki etkinlikleri azaltmaktadır. Aşırı küreselleşmecilere göre teknolojik gelişmeler ve neo liberalizm teorisi küreselleşme sürecine hız kazandırır. Aşırı küreselleşmeciler, neo liberalizm kuramının araçlarından olan çok uluslu şirketlerin hem küreselleşme sürecinin kilit ajanları hem de etkinlik ve büyümenin kaynağı olduğunu iddia ederler (Adıgüzel, 2011: 87). Aşırı küreselleşmeciler gelecekte küresel piyasaların küresel şirketlerin hâkimiyetiyle sonuçlanacağı ve ulus devletin tamamen işlevini yitireceğini de savunurlar.

4.1.2.Şüpheciler

Şüpheciler (Skepticals); kuşkucular olarak da ifade edilebilen bu görüş savunucuları radikal ya da aşırı küreselciler olarak adlandırılan grubun tam karşısında yer alırlar. Şüpheciler küreselleşmenin yeni bir olgu olmadığını ve en azından birkaç asırdan beridir var olduğunu savunur (Kürkçü, 2013: 6). Bugünkü dünya ekonomisinin küresel olmaktan çok uluslararası bir özellik taşıdığını düşünen şüpheciler, küreselleşme sürecinin oluşturduğu ortak dünya pazarının gelişmesinin önündeki kültürel ve politik birçok engelin olduğunu savunur. Şüpheciler, neo liberalizm teorisinin uygulama alanı ve sonuçlarını eleştirirken ulus devletin ekonomik alandaki gücünün görmezden gelindiğini iddia ederler.

Şüphecilerden olan bazılarına göre küreselleşme süreci doğrudan kapitalizmle bağlantılıdır ve de fazlasıyla kapitalizmin günümüzdeki görüntüsünü taşımaktadır. Onlar günümüzdeki ekonomilerin küreselleşmesini kapitalizmin küreselleşmesi olarak açıklama eğilimindedirler. Diğerlerine göre küreselleşme süreci emperyalizmin aldığı yeni biçim ve kapitalist sermaye birikiminin yeni bir aşamasıdır (Kaya, 2009: 9).

4.1.3.Dönüşümcüler

Aşırırcılar ve şüpheciler arasındaki orta yol olarak bilinen dönüşümcüler (Transformationalists) küreselleşme sürecini tümden reddetmek veya koşulsuz kabul etmek gibi keskin düşüncelerden kaçınanlardır. Uluslararası ilişkileri gerçekçi geleneğin bir unsuru olarak değerlendiren dönüşümcüler çıkarları ön plana koyan düşüncelerin ve değerlendirmelerin izindedirler. Şüpheciler ve aşırı küreselci yaklaşımlardan iki noktada ayrılır (Adıgüzel, 2011: 89). Bu noktalarının ilki, küreselleşme sürecinin sadece piyasayla açıklanamayacağı iken ikincisi küreselleşme sürecinin sonuçlarının kesin olmadığıdır.

Dönüşümcüler küreselleşme sürecini modern toplumların dünya düzenini yeniden şekillendiren hızlı sosyal, siyasal ve ekonomik hareketleri arasındaki güç olarak görmektedir. Dönüşümcülere göre küreselleşme süreci toplumsal değişim ve dönüşümü açıklayabilmek için kullanılan temel kavramlardan biridir (Kaya, 2009: 12). Dönüşümcüler modernleşme bağlamında yaşanmakta olan kentleşme, sanayileşme, kitle iletişim araçlarının gelişmesi, bürokrasinin ve modern ulus devletin gelişimi gibi değişimleri açıklarken küreselleşme sürecine başvururlar.

4.2.Küreselleşme Sürecinin Boyutları

Küreselleşme süreci alan yazının da küreselleşme sürecinin üç boyutta kullanımı yaygındır. İlgili alan yazınındaki küreselleşme süreci boyutlarının ilki ekonomik, diğerleri teknolojik ve kültürel boyutlardır. Küreselleşme sürecinin bu üç temel boyutuna ilaveten küreselleşme sürecinin ekolojik, toplumsal ve politik boyutlarına bazı çalışmalarda rast gelinmiştir. Bu kısımda küreselleşme sürecinin adı geçmiş olan bu boyutları açıklanmayacaktır. Çünkü diğer kısımların içinde küreselleşmenin bu boyutlarına anlam verecek açıklamalar yapılacaktır.

4.3.Küreselleşme Süreci Katalizörü Olarak Teknoloji

Bir reaksiyonun olmasını veya reaksiyon hızının değişmesini mevcut yapıyı değiştirmeden sağlayan maddeler katalizör olarak tanımlanır. Bu bağlamda küreselleşme süreci katalizörünün teknoloji olduğu söylenebilir. İnsanoğlu teknolojiyi yerinde kullanmakla sadece coğrafi sınırları değil, insani sınırları da

ortadan kaldırmıştır (Arslantaş, 2008: 114). Ortadan kalkan coğrafi ve insani sınırları takiben artan çeşitlilik herkesi etkiler olmuştur. İnsanoğlu herkesi aynı anda etkileyebilen olayı küreselleşme süreci olarak kavramsallaştırmıştır. Küreselleşme süreci arabaya benzetilir ise bu arabanın şoför koltuğu tek bir kişiye ait olmayacaktır (Akkaş, 2008: 14). Bu yüzden küreselleşme süreci arabasının hızı ve gidiş istikametini de kontrol edebilen sabit birisi olmayacaktır. Nihayetinde, bu araba ne kadar özgür ve sınırsızsa küreselleşme sürecinde bir o kadar özgür ve sınırsızdır.

Teknoloji, ticaret için gerekli olmasının yanı sıra uluslararası rekabeti sağlamada da önemli faktörlerden biridir. Sanayide sık kullanım alanı bulan teknolojiye ek olarak okyanus ötesi nakliye bedellerinin düşmesi, hava taşımacılığı maliyetlerinin azalması ve okyanus ötesi telefon görüşmesi maliyetlerindeki hafifler takip etmiştir (Karluk, 2007: 63). Kentlerin aydınlatılmasıyla ortaya çıkan teknolojiyi radyo ve telgraf iletişimi ve bilgisayar teknolojisi alanındaki gelişmeler izlemiştir (Hazar, 2009: 39). Artık, dünya bilgisayar ve iletişim ağlarıyla birbirine bağlanmış bir haldedir. Bu ağların herhangi bir noktasında meydana gelebilecek çözümler, küresel ticarete yankı bulurken, tüm bu teknolojik gelişmeler küreselleşme sürecine ivme kazandırmıştır.

Küreselleşmenin sürecinin hüküm sürdüğü çağımızda, ulusal sınırlar önemini yitirmeye başlamıştır. Ulusal sınırların yiten önemiyle bilgi ve iş gücü, ulus devlet sınırlarını kolayca aşarak tüm dünyayı kapsayan boyutlara ulaşmıştır (Tortop ve diğerleri, 2007: 601). Dünya çapındaki bilgi ve iş gücü sayesinde farklı toplumlar biri birilerini ekonomik, siyasal, hukuksal, kültürel ve sosyal alanlarda daha kolay etkilemektedir. Dünya çapındaki bu kolaylık sayesinde para trafiği kendi başına bir amaç ve popüler derecede kazançlı bir oyun haline gelmiştir (Yılmaz, 2008: 310). Ulusal sınırlarını daha kolay aşabilen girişimciler, ekranları üzerinden küresel ölçekte milyarlarca dolarlık hisse senedi veya tahvil alım satımı yapabilir olmuşlardır. Bilginin kolayca transfer edilebilmesinin bir sonucu olarak ekonomik kazanç ve kayıplar daha çabuk gerçekleşir olmuştur.

Ulaşım ve iletişim teknolojilerinde yaşanan baş döndürücü gelişmeler aralarında haftalar, aylar bulunan mesafeleri anlık uzaklıklara dönüştürmüştür. Gelişen teknolojinin bir ürünü olan bu dönüşüm hem kazançları katlama fırsatı hem de geleneksel suç türlerine yeni türlerin ilave olmasını sağlamıştır (Arslan, 2007: 116).

Kökleri 1960'lar da atılmış olan internetin özgür bir iletişimin temsilcisi ve üzerine kurulu altın bir çağın temellerini attığı öne sürülmektedir. Birkaç yıl öncesine kadar internete erişim ücretini ödemeye gücü yeten nadir kurumlar fayda sağlayabiliyorken teknolojiye baş döndürücü gelişmeler ve düşen maliyetler sayesinde internet hizmetinden küresel ölçekte faydalanılır olmuştur. İletişim rahatlığı sağlayan internetin küresel ölçekte diğer iletişim araçlarının tekeli alaşağı edeceği düşünülmektedir (McChesney ve diğerleri, 2006: 151).

4.4.Küreselleşme Sürecini Destekleyen Örgütlenmeler

Küresel çapta ekonomi, ticaret ve diğer alanlarda faaliyet gösteren uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Avrupa Birliği (AB), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü, Gümrük tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması, Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası kurum, kuruluş ve antlaşmalar serbest ticareti kolaylaştırma amacına yönelik örgütlenmelerdir (Doğan, 2008: 338). Bunların her biri uluslararası ilişkiler örgüsünün etkili birer gücü ve küreselleşme sürecinin işlemesine yardımcı birer ajan kabul olarak kabul görürler (Yılmaz ve diğerleri, 2006: 291). Boyutları ölçüsünde bu kurum, kuruluş ve antlaşmalar küresel ölçekte serbest ticaretin zahmetsizleştirilmesi için çalışırlar.

Küreselleşme sürecine yardımcı olan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması, Dünya Ticaret Örgütü gibi kurum ve antlaşmalar şeffaflık, hesap verebilirlik ve katılımcılık ilkeleriyle, ulus devletleri küreselleşme sürecine uyarlama çabası içerisindedir. Bu kurum ve antlaşmalar ilkeleri gereği ulus devletlere sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma ve uluslararası işbirliğini vaat eder (İspirli, 2007: 117). Uluslararası alan aktörlerine ilkeleri aracılığıyla izleyeceği yönü işaret eden bu kurum ve antlaşmaların şeffaflık ilkeleri gereği; ilişkiye girilen aktör karar alma süreçlerini herkese açık ve saydam bir hale getirilir.

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması, Dünya Ticaret Örgütü gibi kurum ve antlaşmaların hesap verilebilirlik ilkesi ilişki içindeki aktörü denetlenebilirlik yapma amacı güder. Bu kurum ve antlaşmaların katılımcılık ilkesi ilişkili aktörün özel sektörün önüne koya bileceği kota ve benzeri engellerin kaldırmasını sağlayabilir. İşbirliği vaat eden bu kurum ve antlaşmalarla çıkar ilişkisi içerisinde olan aktörler

öyle ya da böyle küreselleşme sürecine veya uluslararası topluma entegre edilmiş olunur.

Küreselleşmeye yardımcı kurum ve antlaşmalardan biri olan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması (GATT) yapıldığı ilk günden itibaren ulus devletlere ithalat vergilerini yükseltmemeleri ve uluslararası seviyede ticari uyuşmazlıkları çözüme ulaştırmaları yönünde yol göstermeyi amaç edinmiştir (Karluk, 2007: 267). Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması'ndan sonra bu amacı devir almış olan Dünya Ticaret Örgütü'nün asıl amacı uluslararası ticarette korumacı ekonomilerin yerini ihracata ve ithalata açık ekonomiler oluşturmaktır. Dünya Ticaret Örgütü'nün diğer tamamlayıcı amaçları ise Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması'ndan devir aldıklarını sürdürmektir (Doğan, 2008: 330-331). Son dünya savaşından bu güne dünya ekonomilerinin örgütlenmesi için oluşturulmuş birçok kurum, kuruluş ve antlaşma vardır, bunların ortak noktası küresel çapta işbirliği kanallarını açık tutmaktır.

4.5.Küreselleşen Ticaret

Çok yönlü bir kavram olan küreselleşmenin birçok boyutu vardır. bu boyutlardan öne çıkanı neo liberal karakterli ekonomik küreselleşmedir (Adıgüzel, 2011: 95). Neo liberal karakterli ekonomik küreselleşme uluslararası düzeyde dolaşımın ve teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak ekonomilerin bütünleşmesini ifade eder. Böylesi ekonomik küreselleşmenin bir sonucu olarak farklı mekânların finans piyasaları elektronik devreler vasıtasıyla günün her saati biri birleriyle iletişim halinde olabilir (Hazar, 2009: 102). Farklı finans piyasalarının bu kabiliyeti yüzünden yerel suni kriz dalgaları da elektronik devreler aracılığıyla kolayca yayılabilir. Kolayca yayılabilen bu dalgaların birçoğu ulus devletleri hazırlıksız yakalar. Bu suni krizlere hazırlıksız yakalanan ulus devlet ekonomisi yetkilileri ise kriz dalgasının etkilerini hafifletmek için her şeyi müzakere konusu yapabilir (Akkaş, 2008: 50).

Çokuluslu bir şirketin yatırım kararları belli bir yöreyi, belli bir ulus devleti refaha kavuşturabilir. Çoğu zaman çokuluslu bir şirketin bölgesel yatırım kararları bölge ulus devletleri arasındaki rekabeti ateşler. Hatta bölgesel bu yatırım kararı küresel

çapta anlam içerebilir (Arslan, 2007: 96). Bu bağlamda, küresellikten bahsedilecekse sermayenin küreselleşmesinden bahsedilmelidir.

Küresel dünyamızın gelişmekte olan ulus devletlerinin borçları alacaklarından genellikle fazla gerçekleştiğinden, içi para dolu ‘bond’ çantaların etkisi tank veya tüfekten daha yüksek derecede kendini hissettirebilir (Arslantaş, 2008: 75). Bu gelişen ulus devletlerin yumuşak karnı, ani sermaye hareketleri ve nakit dar boğazlarıdır. Ulus devletlerin içine düştükleri nakit dar boğazlarından çok uluslu şirketler aracılığıyla dağıtılan küresel sermayeyle çıkabilirler (Yılmaz, 2008: 311). Aksine risk almak istemeyen küresel sermaye sahibi yatırımcı gelişmekte olan ulus devletlerden uzak durabilir. Yatırımcının bu davranışı gelişmekte olan ulus devletin ulusal parası üzerinde değer kayıplarına ve enflasyonun artmasına neden olabilir.

Ne dışında kalabildiğimiz ne de bütünüyle etkilerinden kurtula bildiğimiz küresel ekonominin hüküm sürdüğü bir ortamda, kimse kendini güvende hissedemez. Domino taşı misali dünya coğrafyalarının biri birilerini etkileyebilirken güven algısında kayıplar olur (Doğan, 2008: 72). Küreselleşmenin bu olumsuz sonuçlarından en az hasarla çıkmak isteyen küresel sermaye sahibi yatırımcı, yatırımını farklı mekânlar ile çeşitlendirerek üstlendiği riski dağıtma çabasına girer. Yeni mekânlar arayışında olan küresel yatırımcı, ulaştığı her mekânda hem olumlu hem olumsuz gelişim süreçlerinin yaşanmasına sebep olur (Yılmaz ve diğerleri, 2006: 149). Küresel ekonomi kurallarının hüküm sürdüğü alanda güvenli mekân arayışı içerisindeki küresel yatırımcıya devletler ev sahipliği yapar. Bu devletler küresel yatırımın olumsuz etkilerine rağmen küresel sermayeye güvenli bir liman olma çabasındadır.

Yerelleşme ve milliyetçilik varsayımıyla hareket eden devletlerin aksine ekonomik küreselliğine inanmış ulus devletler işbirliği içinde hareket etme gönüllüsüdür. Küresel işbirliğine sıcak bakan bu devletler, ekonomik küreselliğe inanmış diğer ulus devletlerin pazarlarına girebildikleri ölçüde, ticari imkânlarını arttırlar. Muhafazakâr görünen ulus devletler ise ekonomik işbirliği oluşturabildiği ölçüde gelişim fırsatı yakalar (Fındıkçı, 2006: 38). Küresel Ekonomik işbirliğini sağlayabilmiş ulus devletlerin ilk adresi yakın çevresiyle bölgeselleşmek ikinci olarak uzak çevreleriyle bir bütün olacak şekilde küresel işbirliği eğilimi gösterirler. Bu küresel işbirliği

eğilimi ‘eski rakipler arasında yeni dostluklar’ olarak adlandırılan ittifakların oluşmasıyla neticelenebilir (McChesney ve diğerleri, 2006: 111). Ekonomik küreselleşmeyle başlayan ve küresel barışa doğru atılan bu gibi adımlar barış ve güvenlik yönlü beklentilerin artışını destekler.

Birleşmiş Milletler’e üye ulus devletlerin bayraklarındaki renkleri kısmen bilenler şişelerin, kutuların ve etiketlerin üzerlerindeki logoları sanki küresel bayraklarmışçasına tanımaktadır. Küresel pazarda böylesi büyük ölçülere ulaşabilen güçlerin ortaya çıkmasını sağlayan küreselleşme sürecidir. Küreselleşme süreci doğal kaynakların daha verimli kullanımı hususunda ulus devletleri rakipsiz bırakmamıştır (Akkaş, 2008: 61). Çoğu ulus devletin çekinerek dâhil olduğu küreselleşme süreci, ulus devlete sıkı sıkıya bağlı olan doğal kaynakların kullanım hakkını küresel güçlerle paylaşmayı özendirir. Doğal kaynaklarını küresel paylaşımına açan ulus devletler işsizliğin düşürülmesi ve bireyin temel haklarının korunması gibi temel sorumlulukları üstlenmiş olur. Fakat bu küresel sorumluluğun idarecileri, küreselleşme sürecini emek maliyetini azaltma aracı olarak görürse küreselleşme süreci kabul görme güçlüğü çeker (Doğan, 2008: 299).

Yaygın kullanım ağı ve kitlesel iletişim aracı olarak televizyon, her şeyden önce bir ticaret aracıdır. Televizyon ekranlarında yayımlanan bir filmin asıl amacı satıştır. Büyük kitleleri peşinden sürüklemiş film karakterleri kullanılarak imal edilmiş oyuncaklar, giyim, kitap ve spor malzemeleri gelir elde etme çabalarının alışıl gelmiş pazarlama stratejileridir. Küresel film pazarı belli başlı holdinglerin hâkimiyetine alışmıştır (Yılmaz ve diğerleri, 2006: 52). Televizyonu stratejik pazarlara ulaşma aracı olarak gören holding patronlarından birinin şu sözü manidardır. O söz şöyledir ki “Ya şimdi güçlerimizi birleştiririz ya da birbirimizi öldürdükten sonra güçlerimizi birleştiririz”. Her şeyden önce ticareti önceleyen televizyon, yeni tüketiciler üretmek için yeni imajlar yaratır (McChesney ve diğerleri, 2006: 23). Televizyonun yarattığı bu yeni imajlar neticesinde tüketim hızı artırılır.

“Bağımsızlığı kaybetmenin en kısa yolu bir başkasının parasını tüketmektir”. Zamanı olan her bireyin duvardaki materyaller de dâhil olmak üzere her şeyi doğal olarak okuyacağı varsayımıyla, reklamlar bütün hibe eğitim materyallerin asıl parçası haline getirilmiş, öğrenciler potansiyel birer müşteri olarak görülmüştür (McChesney ve

diğerleri, 2006: 171). On dakikalık haber, iki dakikalık reklam sözleşmenin bir parçası olacak biçimde üç veya beş yıllık dönemler süresince, her okul günü, en az 36 dakika televizyon izleniyor olması garanti edilmelidir. Bu şartlar dâhilinde, eğitimde kullanmak üzere ders kitabı ve çeşitli eğitim materyali hibesi yapılacaktır (Yazıcıoğlu, 2010: 242). Eğitim ihtiyacının yüksek miktarda para gerektirdiği bir ortamda bu teklif çekici görülmektedir. Örnekte olduğu gibi öğrencilerin eğitim maliyetleri karşılığında marka tutundurma aracı olarak ve potansiyel müşteri yaratma çabalarına konu olması bağımsızlığın daha küçük yaşlarda kaybedilmeye başladığının göstergesi olabilir.

Fabrika üretiminin esas olduğu dönemlerde iş mekâna bağımlıydı iken küresel dünyanın bir gereği olarak sanal iş, sanal tüketici gibi mekândan soyutlanmış üretim ve tüketim yolları gelişmiştir. Bir anlamda, geçmişin fabrika işçisi, şimdilerde sanal işçi adayıdır. Sanal işçi, sanal işlerden elde ettiği gelirini büyük bir bölümünü yine sanal dünyada tüketerek ayrı bir soru işareti ortaya koymaktadır (Yazıcıoğlu, 2010: 264-265). Yeni gelişen bir kavram olan sanal tüketici sınıfı hemen hemen hastalık seviyesinde aşırı tüketim ihtiyacı duyabilir. Sanal tüketici sınıfının rahatsızlık düzeyindeki aşırı tüketim ihtiyacı, ekseriyetle küresel medya organları yoluyla şişirebilir. Küresel medya organları aracılığıyla şişirebilen aşırı tüketim ihtiyacı yüzünden sanal tüketici, yeni tüketim maddelerini şiddetli biçimde arzular hale gelir. Yoksul insanlarda medya organlarının telkinleriyle uyarılan ihtiyaçlar satın alma ile desteklenemediğinden ciddi ruhsal problemlere sebep olabilir (Doğan, 2008: 279).

Küreselleşme sürecinin gerekliliğini savunan ulus devletler serbest ticaretin önünü açmak, küresel barışı korumak, işbirliğini sağlamak ve üretimin artırılması gibi siyasi amaçları öncelemektedirler (Doğan, 2008: 148). Küreselleşme süreci sayesinde siyaset sadece ulus devletin yaptıklarıyla kısıtlı bir uğraş değildir. Çeşitli sermaye grupları ve çok uluslu şirketlerin amaçları siyaseti ihtiyaç duyulduğu zaman girilecek bir kurum haline dönüşmüştür (Eralp ve diğerleri, 2005: 213). Yerel politikacıların, ulus devlet gücünü elde etmek veya çıkar amaçları doğrultusundaki küresel yatırımcı gruplarının öne sürdüğü figürler olduğu iddia edilir. Bu çıkar grupları yatırımlarını garantiye almak için yerelde bir lider adayını öne sürebilir veya destekleyebilir. Bu

yüzdendir ki birçok seçim kampanyası bir çeşit “Hollywood” gösterisine dönüşür (Chomsky, 2010: 46).

Ulus devletin hem önemli müşteri olma rolü hem de ulusal sınırlar dâhilinde ticareti dengeleme görevleri de vardır. Ulus devlet ham maddeden en ileri teknoloji gerektiren emtiaya kadar her sahada en önemli alıcı konumundadır (Karluk, 2007: 287). Liberal ekonomi şemsiyesindeki ulus devletler bir araya gelerek farklı isimler altında benzer ekonomik veya siyasi birleşmeler gerçekleştirebilir. Ulus devletlerin bu ekonomik ve siyasi birleşmeleri sayesinde çok uluslu şirketler serbestçe yatırım yapma veya genişleme ortamı yakalar. Çok uluslu şirketler bu birleşmelerin sebep olabileceği problemlerden patent ve marka hakları sayesinde korur (Doğan, 2008: 406). Ulus devletler ise ekonomi mantığına ters düşmeyecek koordinatör konumunda çok uluslu şirketlerden her tür emtiayı talep edebilir pozisyonundadır.

Küresel piyasa ekonomisinin dışında kalamayan şimdinin ulus devleti vergilendirme ve teşvikler yoluyla diğer piyasa ekonomileri üzerinde etkili olma çabasındadır. Ulus devlet sistemi küresel piyasa ekonomisinin dışında kalamazken eskisi gibi de yalnızca kürek çeken bir konumda değildir. Bugünün ulus devleti, küresel piyasa ekonomilerinden alınabilinecek paylar için rekabet etmek zorundadır. Küresel piyasa ekonomisindeki paylar için yapıla gelen rekabet stratejilerinden biri; Düşük gümrük vergisiyle alınan bir malın daha yüksek tarifeyle alan diğer ulus devlete satılmasıdır (Eralp ve diğerleri, 2005: 212).

Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi örgütlenmeler yatırımcıların haklarını korumak ve sermayeyi küresel ölçekte güvence altına alacak mekanizmaları yaşama geçirmek için çalışır. ‘Dünya Bankası’ ismi itibariyle küreselleşme süreciyle ilişkilidir. Dünya bankası amacı itibariyle ise uluslararası ticareti teşvik ve ödemeler dengesinin sağlanmasında organize edici bir role sahiptir. Dünya Bankası çatısı altında ama bankadan bağımsız bazı örgütlenmeler vardır (Yılmaz ve diğerleri, 2006: 72- 73). Bu bağımsız örgütlenmeler, yatırım risklerini ortadan kaldırma amacı güder. Dünya bankasının genel amacına ters düşmeyen bu yatırım risklerini ortadan kaldırma amacı çerçevesiyle ulus devletlerle ve yabancı yatırımcılar arasında güvenin hâkim olduğu ortak bir alanın oluşturulabilmesi hedeflenmektedir.

Dünya Ticaret Örgütü ve benzerleri örgütlenmeler, standart oluşturuvcu kimlikleriyle güven ortamı sağlayarak küreselleşme sürecinin amacına hizmet eder. Dünya Ticaret Örgütü'nün “en çok kayırılan ülke” kuralı gereği, üyeler biri birilerinin aleyhine “ayrımcılık yapmama” ilkesiyle bağlıdır. Bunun anlamı, dünya Ticaret Örgütü üyesi bir ulus devlet diğer bir üye devlete ithalat için yüzde 5 indirim yaparsa, bu indirimi Dünya Ticaret Örgütü üyesi diğer ulus devletlere uygulamak zorundadır (Karluk, 2007: 519). Ancak Dünya Ticaret Örgütü üyesi olmayan ulus devletler için bu tarife söz konusu olmayabilir.

Küresel çapta sanayi üretimi gelişip birçok alana yayılmış, eski üretim biçimlerini ve toplumları dönüştürmüştür. Sanayi üretimindeki bu gelişim iletişim kanallarını çeşitlendirmiş, işlem maliyetlerini azaltmıştır. Azalan işlem maliyetleri sayesinde teknoloji ürünü hizmetlerle ticaret yapılabilirlik artmıştır. Bu yaşananlar müşteri ihtiyaçlarının değişim göstermesine neden olmuştur. Müşteri ihtiyaçlarındaki değişim temiz ve sağlıklı bir çevreden toplumun ödün veremeyeceği yönlü olmuştur (Yılmaz ve diğerleri, 2006: 101). Artık, Tüketiciler atıklarıyla çevreyi kirletmeyen, gürültü kirliliğine yol açmayan, ürettikleri ile topluma zarar vermeyen işletmeleri tercih ediyor (Doruk, 2009: 60). Müşteri ihtiyaçlarına göre hızla dönüşüp uyum sağlayabilenler finansal başarıya kolayca ulaşmaktadır.

Dünya ulusları arasındaki ekonomik birleşme hareketleri Dünya Savaşları sonrasında başlamış, katlanarak devam etmiştir. Son dünya savaşından günümüze dünya ticaretinde uygulanan vergi oranları rekor sayılabilecek düzeylerde gerilemiştir (Özcan, 2008: 55). Şimdilerde sermaye sudan daha akışkan, rüzgârdan daha esintili bir haldedir. Sermayenin daha akışkan daha esintili bu hali, sermayenin geleceğini toplumsal sıkıntılardan çok daha önemli yapmıştır (Aktoprak, 2004: 53). Dünya ekonomisindeki ekonomik birleşme hareketleri sayesinde ulus devlet sistemi sermayenin konforunu düşünen bir pozisyon almıştır.

4.6.Küreselleşme Sürecinin Ulus Devlet Güvenliği Üzerine Etkileri

Küreselleşme süreci ulus devlet güvenliğini hem olumlu hem de olumsuz etkiler. Küreselleşme sürecinin ulus devlet üzerine etkileri yoğun bir biçimde kültür üzerinde hissedilir. Küreselleşme sürecinin ulus kültürü üzerine etkileri güvenlik ile

ilişiktir. Küreselleşme süreci ulusal kültür ve güvenlik üzerine etkileri şu kısımlardaki gibidir.

4.6.1.Kültür üzerine etkiler

Kültür; Toplumsal gelişim süreci içerisinde gelişen maddi ve manevi değerleri sonraki kuşaklara aktarma çabasındaki toplumların çevresine yaydığı egemenlik ölçüsünü gösteren araçlar bütünüdür (Türk Dil Kurumu, 2014b: 1). Küreselleşmenin etkisiyle farklı kültürler şimdiye dek hiç olmadığı kadar çok etkileşim imkânı yakalamıştır. Hiç olmadığı kadar etkileşim imkânı yakalayan farklı kültürler film, dizi ve popüler müzik sayesinde idealleştirilmiş hayat tarzlarını biri birilerine fazlaca aşılamaktadır (Çatı, 2000: 43).

Kültür etkileşiminin bir sonucu olan süper marketler ve alışveriş merkezleri sayesinde aynı gün içerisinde İngiliz tarzı kahvaltı yapmak, Fransız parfümü kullanmak ve Japon suşi'si yemek imkânlar ölçüsünde mümkündür. Süper marketler ve alışveriş merkezleri sayesinde yerel kültürel değerler küresel topluma kolayca taşınabilmektedir (Doruk, 2009: 194). Kültür yazınında bu durum, dünyanın çok kültürlü bir yapıya doğru yönelişinin işaretleri olarak yorumlanır.

Küreselleşme süreci dünyayı ekonomik ve siyasi açılardan etkiler. Küreselleşme süreci, yerel kültürel kodları küresel kodlarla değiştirebilir. Küreselleşme yüzünden birçok yerel kültüre işlenmiş kod olarak 14 Şubat sevgililer günü verilebilir. O gün çoğu işlek cadde aşk ve kalp imgeleriyle doludur. O gün, erkekler, bir şeyler alamazsak olmaz modunda, kadınlar mutluluk beklentisi içerisinde (Özke, 2013: 1). 14 Şubat ve benzeri tarihler, küreselleşme sürecinin bir sonucu olarak yayılmış ithal kültürel değerleridir. İthal değerler, yerel kültürleri ve yerel tüketim alışkanlıklarını değiştirici roller üstlenir. Tabidir ki küreselleşme süreci yüzünden etkilenen yerel değerleri korumaya yönelik bazı refleks ve reaksiyonlar olabilir (Bülbül, 2006: 235). Lakin bu refleksler ve reaksiyonlar küreselleşme sürecin doğasında rahatlıkla kabul edilebilir. Bu kabulün sonrasında küreselleşme süreci tarafından rahatlıkla eritilebilir.

Kültür alan yazınında farklı kültürlerin benzeşmesi ve farklı toplumların benzer davranış biçimleri sergilemesi tartışılır. Bu tartışmalar arasında küresel bir uygarlığın

yükselmekte olduğu fikri yaygındır (Akkaş, 2008: 137). Bu fikirlerin türevi olarak farklı toplumların benzer davranış biçimleri göstermeye başladığı fikri güç kazanıyor. Kültür alan yazınında bu benzeşme için Mc Donaldlaşma teriminin kullanımı yaygındır (Hazar, 2009: 46). Mc Donaldlaşma terimiyle anlatılmak istenen, dünyanın farklı bölgelerinde aynı davranış normlarının tekrarlanmasıdır. Mc Donaldlaşma beraberinde dünyamızdaki farklılıkların kaybolması diye bir hayaleti getirmiştir.

Toplumu oluşturan bireyler toplum tarafından kabul görmek ve takdir edilmek ister. Kimse cezalandırılmaktan hoşlanmaz. Bu yüzden birey toplum tarafından ona biçilen rolleri layıkıyla yerine getirmek için fazlasıyla çaba gösterir (Akkaş, 2008: 90). Bu toplum kurallarının gereği olarak birey fazla düşünmeden kendisinden beklenen davranışı sergiler. Bireyin bu uyma davranışı sayesinde toplum içindeki karmaşa en aza iner. Her toplumun kendine özgü kuralları olduğu gibi her toplumun kendi kurallarını üyelerine aşılama mekanizması da vardır (Doruk, 2009: 111). Bu sebeptendir ki aşına olamadığımız davranışlar için kestirme bir yoldan cezanın gerekliliği sonucuna ulaşırız. Toplum kuralları, bir bireyinkinden çok farklı ise kurallar diğeri bir bireye garip görünür. Birey tarafından kolayca içselleştirilemeyen toplum kuralları bir baskı aracına dönüşebilir.

4.6.2. Kimlik üzerine etkiler

Bir topluma ait olma ayrıcalığına sahip her birey için bir maliyet söz konusudur. Birey topluma ait olmasıyla elde ettiğı ayrıcalığın karşılığı olarak ödediğı bu maliyet çoğu zaman bağımsız hareket etme yeteneğidir. Birey özgürlüğü söz konusuysa neden bu maliyete isteyerek ödeme yapar? Çünkü birey güven duyma ihtiyacı hisseder. Birey tek başına davranırken bir konuyu değerlendiren bir gruptan daha fazla risk alacağını varsaydığı için bu maliyeti ödeme gönüllü olur (Doruk, 2009: 119). Bireyin güven duyma ihtiyacının bir sonucu olarak gücü elinde tutan otoritenin ne yaptığını bildiğı varsayılır. Bireyin duyduğu bu güven sayesinde birçok karar alma süreci birey yerine otoriteye bırakılır.

İster azınlıktan olsun ister çoğunluktan olsun ulusu oluşturan her bireye üç boyutlu bir kimlik sunulur (Oran, 2009: 75). Bireye sunulan kimliğin ilk boyutu grup kimlik,

diğerleri objektif-sübjektif kimlik, alt-üst kimliktir. Bu üç boyut şunlar olarak ifade edilebilir;

1. Grup kimliği; Bireyin toplumla ilişkisinde takınmış olduğu kimliktir. Evde oğul, okulda öğrenci, çarşıda müşteri, işte uzman işletmeci, akrabalık ilişkilerinde duruma göre ağabey-dayı-amca ve benzeri durumları ifade eder.
2. a) Objektif kimlik; Bireyin doğuştan getirdiği tarihsel kimliktir. Bir bireyin B dininin b mezhebi mensubu olarak doğması buna örnek verilebilir.
b) Sübjektif kimlik; Bireyin kendi tercihleriyle sonradan edinebildiği kimliktir. Bir bireyin B dininde doğup C dinine geçebilmesi sübjektif kimliğe örnektir.
3. a) Alt kimlik; Kimi zaman objektif kimliğe denk düşebilen bu kimlik, bireyin içinde doğduğu grubun kimliği olup kendiliğinden oluşur. Örnek; Bir birey içinde doğmuş olduğu B dinini reddeder veya kabul eder ama o bireyin alt kimliği B'dir.
b) Üst kimlik; Bu kimlik sübjektif kimliğe denk düşebilir. Fakat üst kimliğin ayırıcı özelliği iradi olarak edinilmesidir (Oran, 2009: 76). Örnek; Bir birey B dininde doğsa da C grubunun değerlerini benimseyebilir. Lakin bireyin üst kimliği o ulus devlette E ile ifade ediliyor olabilir.

Kimliğin ötekine göre tanımlandığı ve anlam kazandığı söylenir. Aksi halde, herkes aynı kimlik özelliklerine sahip olacaktır. Vatandaşlık paralelinde kimlik arayışı meşruiyet kazanır. Din, ırk, vatandaşlık, aile gibi unsurlar bireyin kimliğini oluşturan temel özelliklerdir. Bu temel özelliklerle kimlik duygusunu kazanan birey ile dünya arasında olayları ölçen ve değerlendiren bir denge kurulur (Doruk, 2009: 223). Avrupalıların Türk varlığını inceleyerek kendilerince bir Türk kimliği yaratma çabası ve Alman ulus kimliği anlayışındaki aynı soydan gelme esası veya Fransız tarzı ulus kimlik anlayışı olan hukuki vatandaşlık bağları kimliğin işlevine yönelik örneklerdir. Vatandaşlık esasına dayandırılan kimlik anlayışı sabit karasal sınırların çizilmesiyle

oluşturulur ve bireye tanımlanan bu vatandaşlık gereği vatandaş olmayanlar dışlanır (Ayten, 2006: 122).

Politik bir düşünce olan vatandaşlık bizi biz yapan değerlerin toplamıdır. Kimlik bir bünye ve organizma üzerine kurulur ki bu insanın fiziki ve biyolojik yapısıdır. Kimlik oluşumu yolunda toplumların kültürel bakış açıları ve bireyler arasındaki algı farklılıkları önemlidir. Birey kimliğini oluşturan öğelerden siyasal fikir ve ideolojiler ulus kimliğinin oluşturulmasına katkı sağlar (Akkaş, 2008: 85). Toplumları bir arada tutacak inanç ve değerleri içeren ulus kimlik kurgusal bir şekilde tarihi korkuların bileşiminden beslenir. Ulus kimlik, politik bir kavramdır. Ulus kimliğe sonradan dâhil olunmaz, onun içinde doğulur. Bu yüzden her hangi bir ulus devlet vatandaşı olmak için o ulus devlet sınırları içerisinde ve kayıt altında doğmak yeterlidir. Fakat aynı doğum aynı sınırlar içerisinde bir sığınma kampında gerçekleşirse bu doğum oranın vatandaşı olmaya yeterli olamayabilir (Yılmaz ve diğerleri, 2006: 66).

Birey yaşamı boyunca sahip olduğu kimliklerini değiştirebilir veya yeni kimlikler edinebilir. Toplum kurallarını doğumla başlayan doğal bir süreçte öğreniriz. Bu süreçte kazanmış olduğumuz davranışlarımızı sorgulamadan bizden öncekiler gibi sadece yapabiliriz. Bu süreçte öğrendiğimiz davranış kalıpları beraberinde sosyal rol gerektirir (Doruk, 2009: 111). Bu sosyal rol belli durumlarda kişilerden beklenen davranışlarını sergilemesini ifade eder. Örneğin, markete müşteri, okulda öğrenci ya da hoca, evde bir eş olmak gibidir. İçinde doğmuş olduğumuz toplumlardan edindiğimiz bazı alt kimlikleri, din, uyruklu ve öğrenilmiş bazı kültürel değerleri ömür boyu beraberimizde taşımak durumunda kalırız (Akkaş, 2008: 78).

“İnsanlığın görevi, oluşturulmuş olan sistemi demokratize etmek mi? Yoksa sistemi temelden değiştirmek midir?”. Günümüz bireyi daha kolay iletişim kurabilmektedir. Birey bu iletişimiyle sahip olduğu ulus kimliğini diğerleriyle kıyaslayabilir bu sayede kendi hakkında çok şey öğrenebilir (Chomsky, 2010: 107). Birey kimliğini sorgulayabilir olmuştur. Bir anlamda çoktan küreselleşmiş olan bireyin ihtiyaçlarına ulus devlet sistemi bütünüyle cevap vermekte zorlanır olmuştur. Buna rağmen ulus devletin vatandaşını koruma yükümlülüğü devam etmektedir (Sevim, 2006: 116). Ulus devlet bu yükümlülüğünü yaparken çeşitli kademelerindeki memurların sorumluluk duygusuna bel bağlar (Niyazi, 2011: 251). Çünkü ulus devletin görünen

yüzü ilişki kurulan her bir memurun yüzüdür. Memur vatandaş ilişkisinin algılarda görüntüsü olacaktır. Bu görüntü çoktan küreselleşmiş vatandaş tarafından sorgulanır.

Eğer bir ulus devlet belli kültürel alışkanlıklarla sıkı sıkıya bağlıysa o devlet küreselleşmenin homojenleştirme özelliği tarafından tehdit ediliyor demektir. Küreselleşme süreci bu tehdidi vatandaşlık bağıyla bağlı bireyin alt kimliklerini uyarak yapar (Waewer, 2008: 163). Böylece, küreselleşme süreci ulus devletin farklı alt kimlikleri bir arada tutan yapıştırıcı olma işlevine zarar verir. Nihayetinde, ulus devlet küreselleşme süreci kaynaklı kimlik sorunlarının içine itilmiş olur.

Yaygın inanışa göre Karadenizliler Laz, Doğulular ise Kürt tür (Akkaş, 2008: 131). Bilimsel temelden uzak bir genelleme şeklindeki bu inanışlar yanlıştır. Çünkü ciddi toplumsal sorunların yaşanmasına yol açabilecek olan bu tür inanışlar, sömürge yönetim stratejilerindeki böl ve yönet ile alt kimliklerin harekete geçirilerek dışarıdan yönetime sistemine ortam hazırlar. Bilgi akışının süreklileştiği, farklı düşüncelerin hızla yayıldığı küresel bir ortamda bu tür inanışlar ulus kimliğinin birleştirici özelliği tehdit eder (Aydın, 2004: 58). Bir anlamda, küreselleşme süreci ulus üst kimliği ve diğer alt kimliklerin arasında bir tehdit olabilir. Başka bir deyişle bir ulus devlet küreselleşme süreci yüzünden diğer ulus devletlerin yararını gözetemeyen çabalar içerisinde kendini bulabilir.

Bir ulus devletin güvenliği, silahlı kuvvetlerinin niteliği ve ekonomik büyüklüğünün ustaca kullanımından gelir. Silahlı kuvvetlerden ve ekonomik büyüklükten geçen güvenliğin temel ögesi bireyin katkılarından (Arslan, 2007: 45-46). Bireyin paylaştığı ortak hafızasını sonraki kuşaklara tören ve anma programları üzerinden aktarır. Bu tören ve anma programları hem geçmiş üzerinde yeniden düşünme fırsatı yaratır hem de yeni kuşakların biri birilerini tanımaları için bir vesiledir. Kuşaklararası oluşturulan bu bağa vatandaşlık kimliği iliştilererek birey ile ulus devlet arasında bağ oluşturulur. Oluşturulan vatandaşlık kimliği sayesinde bireyin hem Türk hem Mozambikli aynı zamanda da Budist olması zorlaştırılır (Waewer, 2008: 175). Sonuç olarak, insan kaynağını ustaca kullanan ulus devlet güvenlik mücadelesini sürdürür.

4.6.3.Dil üzerine etkiler

Küçük göz bebekleri yoğunlaşma, kısık gözler şiddet, göz teması ilgi, açık ağız şaşkınlık, gülümseme mutluluktur. Dünyanın neresine giderseniz gidin bu türden insani duygular benzer yüz hareketleriyle ifade edilir. Bu duyguların insanın biyolojik tasarımı var edilmiş bir organ olan dil aracılığıyla ses dalgalarına dönüştürmesi iletişim kolaylığı sağlar. Toplum tarafından iletişim kolaylığı sağlayan ses dalgalarının kullanımı, bu ses dalgalarının ulus dili formuna dönüşmesini sağlar (Ulus, 2013: 1). Eğer bugün bir İngiliz dilinden, Türk dilinden söz edebiliyorsak bu ses dalgalarını kullanan toplumların varlığındandır. Bir kültürel zenginlik olan dil, gelecek nesillere miras bırakılabilir. Yetişkinlerden dili miras alan insan yavrusu duygularını açıklarken örnek aldığı süreci devam ettirir.

Ulus dili çevreden etkilenir. Bu çevre baskısından ki hiçbir ulus dilin katışıksız olmadığı iddia edilir. Bu iddiadandır ki yeryüzünde konuşulan dillerin hiç birisinin bundan birkaç yüzyıl önceki saf halini muhafaza edemediği savunulur. Bir ulus dilinin diğer kültürlerden etkilenmesi yeni bir olay değildir. Lakin ulus dildeki yabancı sözcüklerin bir ölçüsü olması gerekir. Küreselleşme sürecinde ulus dili etkileyebilir. Küreselleşme süreci bu etkiyi yabancı dil öğrenimini teşvik ederek gerçekleştirir (Özcan, 2008: 56). Küresel bir dünyada yabancı dil öğreniminin teşvikine kimsenin itirazı olmaz. Ancak, ulus dilinin özelliğini yitirecek boyutlarda aşındırılmasına göz yumulamaz.

Bireyin yaşam tarzına dair her değişim dilde yansımasını bulur. Moralimiz mi bozuk! “Error” veriyoruz demektir, bu hata mesajını kaldırmak için kendimize “Format” atarız. Tecrübelerimizi “Data” halinde toplar, iş başvurusunda “CV” olarak sunarız. Türkçemize yabancı olan error, format ve benzeri kelimeleri o kadar çok kullanırız ki yabancılıklarını unutup onları Türkçe olarak kabul etmeye başlarız (Özke, 2013: 1).

Yabancı kelimelerin yoğun kullanım alanı bulduğu bir ulusun dilinde önemli kayıplar yaşanır. Kayıp yaşayan bu ulusun dilin aksine kullanım sıklığı artan diğer ulus dilinin önemi artar (Çiğdem, 2011: 1). İngilizce önemi artan ulus dillerden biridir. İngilizce bu önemini sömürgeci dönemlerden kalma etkiler ve teknolojideki

yaygın kullanımına borçludur (Goswami, 2003: 1). Görsel, yazılı ve işitsel ortamlarda çevremizde olmasına aşına olduğumuz İngilizce, farkına güçlkle varılabilen bir biçimde yaşam tarzlarımızı ve tercihlerimizi etkiler.

İngilizce, yerel bir dil olmasına rağmen dünya radyo yayınlarında yoğun olarak kullanılır. Birçok elektronik mektubun yazım dili olarak kullanılan İngilizce bilgisayar yazılım dillerindeki üstünlüğüyle de küresel bir aşındırma aracıdır. İngilizcenin birçok ülkede kendine anadil olarak kullanım alanı bulur veya ulus dilin yanında ikinci dil olarak kullanılır. Diğer dillere göre aşındırma aracı olma yeteneği yüksek olan İngilizce küreselleşme sürecinin aşındırmasından nasibini almıştır (Arslantaş, 2008: 159). Küreselleşme sürecinin İngilizce üzerine etkileri bağlamında İngiliz kraliçesinin kullandığı İngilizcenin artık kullanılmadığı söylenir. Küreselleşme sürecinin İngilizce üzerine ikinci etkisinden ötürü şimdiden Asyalılar İngilizceyi İngilizlerden daha fazla kullanıyor (Özcan, 2008: 56). Küreselleşme sürecinin aşındırma etkisinin İngilizce dili üzerine diğer bir sonucu olarak daha şimdiden Amerikan İngilizcesi, İngiliz İngilizcesi Asya İngilizcesi gibi çeşitlerinin varlığıdır.

4.6.4.Din üzerine etkiler

Din bireye kendisini ve çevresinde olup bitenleri anlamasını kolaylaştıracak bir tür dünya görüşü sunar. Din ulusal ve uluslararası alanda işbirliğinin sağlanması ve kalıcı barışın sürdürülebilirliği bağlamında yapıcı olabilir (Arı ve Arslan, 2010: 33). Örneğin; Katolikliğin İspanya’da resmi din olarak kabulünün İspanyayı tek bir inanç çerçevesinde birleştirici rol üstlendiği değerlendirilir. Diğer bir yandan, AB bayrağındaki 12 yıldızın 12 havariyi temsil edebileceği düşüncesinin “AB bir Hristiyan topluluğudur” inanışını yaşamak için yeterli olabiliyor (Karluk, 2007: 229). Nihayetinde, din devlet dışı sosyal bir kurum olarak işbirliği ve barış yolunda ulus devlete yardımcı olabilen konuma sahiptir.

Dinin her yerde barışı sağlayan bir güç olduğunu söyleyebilmek ne güzel olurdu. Din mi yoksa dinin toplumlar tarafından farklı yorumlanması mı bir olay? Dinin küreselliğinin bir sonucu olarak belli bir sınıfa seslenmez. Din, insanlığa dünya barışı, açlık, yoksulluk, zulüm, sömürü, insan hak ve özgürlükleri gibi alanlarda

mesajlar içerir (Arı ve Arslan, 2010: 51). Din varlığını eğitim, hukuk, ekonomi gibi alanları kapsayan kurallarıyla kutsal bir imge ve meşru bir yasa koyucu olarak açıklar. Aynı yüce kaynaktan indiğine inanılan din, nasıl olur da biri birinden farklı olacak bir biçimde şiddeti ve terörü teşvik eder?

Çatışma dünya tarihi boyunca var ola gelen bir olgudur. Din ise çatışmaya son vermek ve insanları huzur içerisinde bütünleştirmek gibi amaçlar edinmiştir. Fakat dinin bu amaçları istismara açıktır. 11 Eylül saldırılarının dini boyutlarının olduğu iddiası bu yüzden medeniyetler çatışması savunuları bu istismarın sonucu olarak ortaya çıkmış imajlardandır (Yazıcıoğlu, 2010: 354). Oysaki yaşamış olan çatışmaların birçoğu din merkezli değil, laik ulus devlet temelli olmuştur. Din istismarıyla çatışma zemini arayanlar şunu nadiren söylerler. “Kaybetmek zorundasın çünkü yanlış inanca sahipsın” veya “kaybetmek zorundasın çünkü ben gerçek inancı yaymak istiyorum”. Aksine onların çatışma gerekçeleri “Kaybetmek zorundasın çünkü sen bir Filistinli veya Boşnakısın” gibi ulus devlet temelli sözler dillendirilir (Waewer, 2008: 172).

Din temelli görünen çatışmaların asıl kaynağının din değildir (Huntington, 1995: 333). İslam dini cihat ve benzeri köşe taşlarıyla bireye inancı ve moral değerlerini temsil eden üstün bir tür hayat tarzı sunar. İslam’ın kendine has bir özelliği olan Kur’an, sünnet, kıyas gibi kurumların varlığı sayesinde farklı zamanlara seslenebilir. İslam’ın bu özellikleri ona küresel bir anlam katar. Küresel olan İslam’ın köşe taşlarından biri cihattır (Varlık, 2009: 297). Cihat’ın din uğruna yapılan savaş anlamı yaygındır. Lakin cihat bireyin her alanda elinden gelen en son gücü ve gayreti sarf etmesi anlamındadır. İlimde gayret göstermek, rızık peşinde koşmak ve hatta insanları sevmekte bir cihattır (Arı ve Arslan, 2010: 129).

Küreselleşme süreci dünyayla irtibatı kesen duvarları bir bir yıkıyor. Yıkılan bu duvarlar dini de etkiliyor. Dini şüpheyile karşılayanların tipik endişesi, dinin gerçek sürümünün topluluk üyelerince sulandırıldığıdır (Waewer, 2008: 166). Teknoloji ürünü araçların kullanımının yaygınlaşması kalıplaşmış dindar bireyin alışkanlıkları üzerinde değiştirici roller üstlenir. Bu rollerden biri eskinin kalıplaşmış bireyinin inancını internet sitelerinden fetva alarak yaşayabilmesidir. İnternet gibi teknoloji temelli olanakların sağlayabildiği hazır bilginin bedeli vardır. Bu bedel çoğu zaman

ahlakî çözüme, değerler erozyonları, sosyal karmaşa şeklinde kendini gösterebilir (Dönmez, 2004: 106). Bu değer erozyonlarından biri faizin kabul görmediği toplumlarda, kullandırılan fonun kirasının istenebilir olmasıdır.

Küreselleşme sürecinin getirdiği düzensizlik dini yönelişlerde anlam ve içerik kaymalarına sebep olabilir. Bu anlam ve içerik kaymaları yüzünden medeniyet çatışması iddiaları ortaya atmıştır. Bu iddialar dinin küresel düzene karşı bir tehdit olabileceği iddiasını yaymak amaçlıdır (Kılavuz, 2002: 208). Birçoğu Batı kaynaklı bu iddiaların inanılası bir tarafı yoktur. Bun iddiaları dinin varlığına yönelik bir tehdit olarak algılamak da mümkündür. Birkaç asırdan beri hem beyaz hem Hristiyan olup da az gelişmiş olan bir ulus örneği olmaması ne gariptir (Dedeoğlu, 2003: 39).

İster küreselleşme süreci isterse başka nedenlerle olsun geçmişte örneklerine sıkça rastladığımız din temelli çatışma iddiaları, bunlar özünde farklılıkların ön plana çıkartılmasına bel bağlamış çabalarlardır. Her ne sebeple olursa olsun ayrıştırmaya yönelik bu çabalar kısır kalmaya hükümlüdür.

4.7.Küreselleşme Sürecinin Eleştirisi

Küreselleşme sürecinin doğasından beslenen hem olumlu hem olumsuz sonuçlar vardır. Küreselleşme sürecinin olumlu sonuçlarından her birey kendi imkânları dâhilinde faydalanabilirken olumsuz sonuçlarından cümle âlem etkilenebilir (Doğan, 2008: 43). Küreselleşme sürecinin olumsuz sonuçlarını ekseriyetle hissedenler küreselleşme karşıtları, yerleşmeciler veya anti küreselciler olarak ifade edilir. Bu grup her kötülüğü küreselleşme süreciyle bağlantılı bir biçimde açıklama eğilimindedir (Yılmaz ve diğerleri, 2006: 134). Tek bir küresel siyasi düzen yaratma çabalarının bir sonucu olarak ortaya çıkan tek tipleşme problemi bu eğilimlerden biridir. Küreselleşme sürecine yönelik diğer eleştiriler şunlardır;

1. Küreselleşme süreci denilen şey ticaret, yatırım hareketleri ve benzeri durumlar bakımından ikinci dünya savaşı öncesindeki durumla karşılaştırıldığında pek de farklı bir şey değildir (McChesney ve

diğerleri, 2006: 97). Lakin bugünün ticaret, yatırım hareketleri ve benzeri durumları düşük bir yüzdeyle yatırıma bağlı iken geri kalanları spekülâtif işlemlerden oluşmaktadır. Spekülâtif işlemler ise büyük değışimlerin yaşanmasına ve belirsizlikler sonucu beklenmedik krizlerin inşasına taban oluşturabilir (Chomsky, 2010: 139).

2. Küreselleşme sürecine yönelik yapılan eleştirilerin birçoğı, insani boyuta önem verilmemesi sonucuna varır. Bu sürece yönelik eleştirilerin diğerk odak noktasında süreçten en çok yarar sağlayanların çokuluslu şirketler ve ulus aşırı şirketlerin olduğudur (Hazar, 2009: 247).
3. Bugünün iklim bilimcileri, iklimin değışen bir yapıda olduğukonusunda hem fikirdir. Lakin küreselleşme süreciyle birlikte artan teknoloji kullanımının doğa üzerine olumsuz etkilerinin olduğunuda kabul görmektedir (Filinte, 2007: 74).
4. Sanayi devriminin yaşandığı ilk yıllardan günümüze küreselleşen sanayi üretiminin küresel ölçekli olumsuz sonuçları olan karbondioksit grafiğini hızla artırdığı değerlendirilir.
5. Dünya nüfusunun bir kısmı henüz bir telefon konuşması dahi yapmamışken dünya nüfusunun geri kalanının rahatça bu teknolojik imkândan yararlanabildiğı düşünöldüğünde, teknolojiye erişim konusunda büyük bir küresel dengesizliğin mevcut olduğudaha net anlaşılabacaktır.
6. Çoktan küreselleşmiş ulus devletlerin gelişmemiş ulus devletler üzerinde model olma konumu vardır. Bu konuma istinaden takipçi ulus devletler bazı zaaflara sahiptir. Bu zaaflardan biri takipçi olmaktır (Yılmaz, 2008: 403-404). Takipçi ulus devlet olmanın bir sonucu olarak küreselleşme süreci ulus devlet gücünü erozyona uğratabilir.
7. Teoride küreselleşme süreci dünyanın her yerinde benzer şekilde işler. Lakin Pratikte ileri teknoloji ürünü yayınları kontrol edebilen ulus devlet diğerkleri üzerine propaganda yapabilir (Özdemir, 2006: 183).

4.7.1.Küreselleşme süreci ve çevre sorunları

Ulus devletlerin küresel sorunlarından biri ozon tabakasının korunmasıdır. Okyanusların korunması tatlı su kirliliği ve hava kirliliği gibi çevre sorunları özellikle küreselleşmenin etkisiyle uluslararası bir boyut kazanmıştır. Bu çevre sorunları hali hazırda ekonomik, sosyal ve siyasal yönlü çözümler bekler (Baykal ve Baykal, 2008:1). Diğer bir anlamda, dünyanın ortak sorunu olan çevresel sorunları neo liberal teorinin ilkelerinden olan işbirliğini şart kılıyor.

4.7.2.Küreselleşme süreci ve terör

Terör ve terörizm kavramları üzerine birçok tartışma vardır. Terör ve terörizm tartışmalarının ortak noktası, kendine has sebeplerle gizli veya yarı gizli bireyin bir grup veya resmi organlar tarafından toplum üzerinde korku uyandıran şiddet eylemleri gerçekleştiriyor olmasıdır. Küreselleşme süreciyle birlikte kitle iletişim araçlarının kullanımı yaygınlaşmıştır (Evedenci, 2014: 1). Küreselleşme süreci dünyamızı *küresel köy* haline dönmüştür. Küreselleşme süreci sayesinde *Küresel köy* formu kazanan dünyamızdaki terör ve terörizm grupları teknolojinin sağladıklarını fırsat bilmiş bu yüzden küresel çapta siber suçlar yaygınlık kazanmıştır.

Küreselleşme süreci terör olaylarının ulusal çaptan uluslararası boyuta ulaşmasındaki faktörlerden biridir. Küreselleşme sürecinin biçimlendirdiği yenedünya düzeninde sınırlar önemini yitirmiş, terör özgürce hareket edebilme imkânı yakalamıştır. 11 Eylül'den günümüze küresel çapta şiddet olayları ve terör eylemleri artış eğilimi göstermiştir (Milliyet, 2013: 1). Bu anlamda, küreselleşme sürecinin dünyaya korku salan terör olaylarına katkı sağladığı kabul edilebilir. Küreselleşme sürecinin gevşek yapısının bir sonucu olarak gelişen bu terör olayları, yine küreselleşme süreci yüzünden tek bir merkezden değil bağımsız olarak her yerden yönlendirilebilir.

4.7.3.Küreselleşme süreci ve uyuşturucu ticareti

Küresel bir problem olan uyuşturucu madde bağımlılığı, bir ulus devletin demografik potansiyeline, kalıtımına, iş gücüne, nüfusun sosyal statüsüne etkileri üzerinde güvenlik açığı oluşturur. Bu güvenlik açıklarından biri uyuşturucu madde

bağımlılığının ulus devletlere karşı bir silah olarak kullanımınıdır. Küresel suç çetelerinin yasa dışı yollardan yüksek gelir etme umutları onları uyuşturucu işine iter. Doğal olarak bu suç çeteleri tarafından temel faaliyet alanı olarak seçilen uyuşturucu işi çok fazla şiddet içerir (Parlak ve Argun, 2009: 44). Doğal olarak uyuşturucu madde bağımlılığı ve işlenen diğer suçlar bağlamındaki ulus devletler uyuşturucu problemiyle mücadele için küresel işbirliğini öngören ikili anlaşmalar ve protokoller imzalamaktadırlar.

4.7.4.Mavi köşede küreselleşme kırmızı köşedeki yerelleşmeye karşı

Ekonomik düzen ile siyasi düzen arasında yakın bir ilişki vardır ki bu yakın ilişkiden dolayı insanlar gelecekte nasıl bir yönetim modeli altında yönetileceğini merak eder. İnsanların bu merakına yönelik olarak ulusal ve uluslararası yeni modeller gündeme gelir (Tortop ve diğerleri, 2007: 595). Bu yeni modellerine ulus devlet, planlı ekonomik kalkınma anlayışı içerisinde teknolojik gelişmeyi sağlamak, refah düzeyini yükseltmek, iş birliğini sağlamak gibi amaçlarla dâhil olur. Bu modellerde ulus devleti aşan ulus üstü hareketler küreselleşme olarak ifade edilir (Yılmaz ve diğerleri, 2006: 67).

Küreselleşme süreci, ulus devletin kendi sınırları içerisinde mutlak bir egemenlik sahibi olmasına engel olabilir. Küreselleşme süreci ve ulus devlet egemenlik anlayışı üzerine etkileri bağlamında merkezin zayıflatılması veya ulus devletin bir parçalanma süreci içerisinde olduğu düşünülür (Doğan, 2008: 134). Bu düşünce, Soğuk Savaş'ın sonundan bu yana ulusal egemenliğin, ulusal güvenliğin ve uluslararası politika gibi kavramlardaki köklü anlayış değişimleriyle açıklanır. Küreselleşme sürecinin ulus devlet üzerine etkileri bağlamında 'millet devlet içindir' anlayışı yerini artık, 'devlet millet içindir' anlayışına bırakmıştır (Özdemir, 2006: 195). Lakin küreselleşme süreci ulus devletin sadece egemenlik iddiasını değil, diğer ölçütlerini de benzer biçimde etkiler.

Soru şudur ki 'küresel bir düzenin olup olmadığı değil küreselleşmeyi kimin düzenlediği ve ondan kimin fayda sağladığıdır. Küreselleşme süreciyle dünyamız

¹ Mavi ve kırmızı, spor müsabakalarında iki rakip yarışmacıyı temsilen yaygın kullanım alanı bulan iki farklı rengi temsil eder.

dünden daha karmaşık bir haldedir (Modelska, 2005: 15). Bu yüzden küreselleşme süreci yerine ulussuzlaşma ve sınırsızlık terimlerini öneren yazarlar olmuştur. Çıkarları doğrultusunda sınırsızlaşan devletler birlikte hareket etmenin sağladığı kolaylıkla küresel düzenden fayda sağlayabilir (Tortop ve diğerleri, 2007: 595).

Ulus devletlerin öncelikli amacı ekonomik iş birliğini sağlamak ve ortak çıkarları korumaktır. Bu amaçla yapılan bir bölgesel birleşmeleri başarısı benzer coğrafyalarda bulunmak, politik sistemlerdeki benzerlik ve kültürel açılardan zıtlık olmaması gibi temel şartlara bağlıdır (Karluk, 2007: 611). AB gibi bölgesel yapılanmalardaki ulus devletler kendi yeteneklerinin bir kısmını gönüllü olarak terk eder. İlk bakışta bu yetenekleri gönüllü olarak terk ediş fedakârlık gibi gözükse de bu durum ulus devletin üyelikle artan uluslararası alandaki gücü biçiminde yorumlanır (Doğan, 2008: 86). AB üyesi bir ulus devlet bu üyeliğin ulusal çıkarlarına ters düştüğü sonucuna ulaşsa da çoğunluk olmanın sağladığı güç bağlayıcı olur. AB'ye üye bir ulus devletin sahip olabildiği para, ticaret, diplomasi, askeri, sivil görevler başlıkları altında beş stratejik güç vardır (Yılmaz, 2008: 472);

1. AB'nin para politikası; AB ortak kalkınma programları ve yardımlarıyla üyelerine dünyanın en fazla kalkınma yardımında bulunan kurum unvanına sahiptir.
2. AB'nin ticaret politikası; AB ulus devletleri dünya ticaretinin beşte birinden fazlasını aralarında gerçekleştirir.
3. AB'nin diplomasisi; AB'nin dış politika ve güvenlik politikalarına yönelik mevcut gücüyle dünya gündemi yönlendirme yetisine sahiptir.
4. AB'nin askeri politikası; AB'nin birlik olmanın sağladığı sinerjiden doğan askeri gücü inkâr edilemez düzeydedir.
5. AB'nin sivil görevler politikası; Hukukun üstünlüğü, insan hakları ve seçim gibi değerlere vermiş olduğu önemin yanı sıra eğitim faaliyetleriyle de AB üyelerine değer katmaktadır.

Ekonomik ve siyasi düzeni kapsayan bir bakış açısıyla hukuk, insanlığın ulaştığı olduğu en yüksek ahlaktır. Bu ahlakın bir ürünü ulus devlet sistemidir. İnsanlığın ulaşılmış olduğu bu en yüksek ahlakın ürünü olan ulus devlet, küreselleşme ve

yerelleşme ikilemini yaşar. Bu ikilem ulus devlet sisteminin güçsüzlüğünün bir sonucudur. Elbette ki burada ulus devletin varlığının ortadan kalktığı söylenmek istenmiyor (Arı, 2002: 411). Lakin II. Dünya Savaşı sonrasında gelişen ve egemen ulus devleti hedef almış olan oluşumlar, ulus devlet sisteminin sorgulanmasına neden oluyor. Halen ulus devletin kriz anlarında ortaya koyduğu korumacı ulus devlet, garantör ulus devlet, müzakereci ulus devlet, girişimci ulus devlet ve ara bulucu ulus devlet gibi stratejik rolleri sürmektedir. Bu roller ulus devletin stratejik mücadele araçlarıdır (Sevim, 2006: 112).

4.7.5.Sömürgecilik ve emperyalizm üstüne

Batı uygarlığı, Roma'dan almış olduğu mirasın üzerine coğrafi keşifler, deniz hâkimiyetleri, çeşitli devrimler ekleyerek göz kamaştırıcı bir gelişim örneği göstermiştir (Akbaş ve Baş, 2013: 31). Yaygın bir inanışa göre, 15. asırda ortaya çıktığı kabul edilen Batı uygarlığı, tarihin hiçbir döneminde az gelişmiş olmamıştır. Tarihin hiçbir döneminde az gelişmiş olmayan Batı uygarlığı, bu seçkin özelliğini az gelişmişlik kavramını kendisi icat etmiş olmasına borçludur. Her uygarlıkta olduğu gibi Batı uygarlığının da çekim noktaları vardır (Doğan, 2008: 240). Batı uygarlığının çekim noktalarından olan teknoloji ve modernlik sayesinde Batı diğer uygarlıkların ilgi odağı olmuştur. Batı uygarlığının bu göz kamaştırıcı inşasının ardında sömürgecilik ve emperyalizm icatları yatar.

Kolonyal, sömürgecilik başka ulusları egemenlik altına almak amacıyla uzak coğrafyalara yayılmak ve kendi toplumundan insan gruplarını gidilen coğrafyalara yerleştirmek şeklinde tanımlanır. Sanayi devrimi öncesi ile sonrasındaki sömürgecilik mefhumu, iki farklı niteliktedir (Hazar, 2009: 59). Sanayi devrimi öncesi Sömürgecilik Portekiz ve İspanya'nın önderliğinde merkantilist çağ özelliklerini taşır. Sanayi devrimi sonrası sömürgecilik İngiliz ve Fransızların önderliğinde kapitalist unsurlar taşıyan emperyalizm ilişkisidir. İsmi her ne olursa olsun sömürgecilik uğruna büyük savaşlar yapılmıştır (Emiroğlu ve Aydın, 2009: 743). İki afyon savaşı sonrasında Çin'deki bütün ticari engellerin çökertilmesi ve halkı köle yapılan Afrika kaynaklarının kapışılması sömürgeciliğin belirgin örneklerdir.

Amerika kıtasının keşfi ifadesi doğru değildir. Çünkü Amerika kıtası üzerine binlerce yıl önceden yerleşenler tarafından zaten keşfedilmiştir. Bundan birkaç asır önce keşif olarak adlandırılan olay ise Amerika'nın yabancı bir kültür tarafından işgalidir. Küresel çapta yayılan keşif anlayışı ise Amerika kıtasındaki yerli halkları küçük görmenin bir yansımasıdır (Chomsky, 2010: 19). Sömürgeci yayılma ayak bastığı her yerde olduğu gibi bu kıtaya da beraberinde hastalıklar ve şiddet getirerek kıtadaki yerli nüfusta hızlı düşüslere yol açmıştır. Amerika kıtasındaki İnka, Maya ve Aztek uygarlıklarının neslinin tükenmesi bu sömürgeci yayılmanın eseridir (Rousseau, 2012: 61).

Sömürgeci yayılım tüm dünyayı kapsayan sömürge ticaret ağları inşa etmiştir. Öyle ki İngiltere'de olandan daha fazla demiryolu ağı Hindistan'a inşa edilmiştir. Sömürgeci yayılım kurduğu ağlar sayesinde eşine az rastlanır bir biçimde büyüme fırsatı yakalamıştır. Sömürgeci yayılım kurdukları ağın güvenliğini sağlamak ve sömürge karşıtı direnişleri kırabilmek için askeri güçle desteklenmiş böl ve yönet politikalarını uygulamıştır. Sömürge politikalarının klasik yöntemi olan bu böl ve yönet politikaları rakibi bölmeyi veya bölünmüş vaziyette tutmayı öngören stratejilerdir (Arı ve Arslan, 2010: 27). Sömürgeci güçler böl ve yönet politikaları uyarınca yerel gruplar arasındaki rekabet ve çatışmalardan yararlanmayı da kısa sürede öğrenmiştir.

Batılı ulus devletler büyük oranda demokratik bir yapıya bürünmüşken Batı'lı olmayan ulus devletler ya demokrasiye ulaşamamış ya da problemli demokrasiler kurabilmişlerdir. Batılı uluslardan olan İngiltere'nin liderliğini yaptığı İngiliz Milletler Topluluğu eski sömürgelerin yeni yönetim biçimidir. Bu topluluğa üye uluslar arasında tercihi ticareti öngören emperyal izler vardır (Emiroğlu ve Aydın, 2009: 745). Bağımsızlığına kavuşmuş gibi duran üyeler sömürge yönetiminden kalma izleri silmek amacıyla ulusal kimlik oluşturma çabasındadırlar. Lakin biz şuna inanmaktayız merkezde değil çevrede oluşturulan politikalarla bu izler silinebilir (Galtung, 2004: 64). Çünkü sömürgecilik ve emperyalizm icatları merkezde oluşturulan stratejilerdir ve merkez de oluşturulan yeni politikalar yeni bağımlılıklara yol açabilir.

4.7.6.Küreselleşme süreci ve yeni sömürgecilik

Sanayi devrimiyle sömürgecilik yerini emperyalizme bırakmıştır. Dünya savaşlarının son bulmasıyla da emperyalizm yerini yeni sömürgeciliğe bırakmıştır. Öz de sömürgeciliğin temelleri üzerine inşa edilen emperyalizm ve yeni sömürgecilik kavramları arasındaki fark bir ideolojinin farklı zaman ve şartlarına göre uyarlanmasıdır (Galtung, 2004: 45). Sömürgecilik, *bizin* dışında kalan her şeyi elde edilesi bir rezerv kaynağı olarak görür. Sanayi devrimi sonrasındaki emperyalizm üretim fazlaları için yeni pazar kapma yarışına yönelişi ifade eder. Yeni sömürgecilik ise küreselleşme süreciyle yakından ilişkili olmanın yanı sıra emperyalizmin en son safhasıdır (Hazar, 2009: 61). Sömürüyü yaşam biçimi haliyle kabul etmiş ulus devletler teknolojiyi yerinde kullanarak küresel çapta faaliyet göstermiştir.

Sömürgecilik yazının da üç boyutun kullanımı yaygındır. Bu boyutlardan ilki olan sömürgecilik, en temel anlam da toprak mücadelesini kapsar. İkinci boyut olan emperyalizm, sömürgeciliğin katmış olduğu temel anlama ek olarak ideolojik farklılıkların sürece dâhil edilmesiyle oluşturulur (Akkaş, 2008: 51). Sömürgeciliğin son boyutu olan yeni sömürgecilik, kendinden öncekileri kapsamakla birlikte teknolojinin hız kazandırdığı küreselleşme sürecinin olumsuz sonuçlarını kapsar. Yeni sömürgecilik, teknoloji yoğun mal satımı ve emek yoğun mal alımı ticaret ilişkisiyle yapılır. Bu ticaret tek tarafın çıkarlarını önceler. Bu ticarettten karlı çıkan taraf zenginleşirken diğer taraf giderek fakirleşir (Dedeoğlu, 2003: 48).

Küreselleşme süreci Batı'nın ilerleme süreciyle ilişkilidir. Küreselleşme süreci Batı merkezli gelişen bir disiplindir. İlgili alan yazınında yeni sömürgecilik küreselleşme süreciyle benzer anlamda kullanılır. Bu yüzden yeni sömürgecilik Batı kapitalizminin ve modernizminin en son versiyonu olarak bilir. Bu bağlamda küreselleşme sürecinin tarihte ilk kez yaşanan bir olgu olmadığı kabul edilebilir. İlk küreselleşme süreci yeni kıtanın keşfiyle başlarken ikincisi sanayi devrimiyle başlar, üçüncü küreselleşme süreci ise dünya savaşlarından günümüze kadar ki periyodu açıklar (Akkaş, 2008: 8). Bir anlamda, şimdilerdeki küreselleşme süreci dalgası öncekiler gibi geçici olacaktır. Bu düşünceye göre tüm küreselleşme masallarının altındaki ana neden sömürgecilik faaliyetlerinden başka bir şey değildir.

Sömürge sahibi olan ulus devletteki herhangi bir gelişme sömürgesinde de yerini bulur. Sömürgelerde uygulama alanı bulan her yeni düzen de sömürgeleri bir kat daha bağımlı hale getirir. Tarım ve sanayi devriminin etkisiyle Avrupa’da boy gösteren ekonomik liberalizm hareketi de kısa sürede sömürgelerde de uygulama alanı buldu. Bu liberalizm hareketi sömürgeleri daha bağımlı yaparak sömürge toplumların siyasî, sosyal ve kültürel değerlerinin aşındırılması amacını hızlandırır (Galtung, 2004: 45). Sömürge toplumlarının yapı taşları üzerindeki bu aşınma yüzünden benzeşen toplumlardan konu açılır. Bu noktada, küreselleşme süreciyle benzeşen toplumlar arasında bir bağ kurulur.

Sömürgeciliği zamanımıza taşıyabilseydik sömürgeciliğin küresel niteliğinden söz ediyor olurduk (Özdemir, 2006: 185). Sömürgecilikten kalma alışkanlıklardan olsa gerek halen her hangi bir coğrafi bölgeyi kontrol etmek için eski usullere başvurulur. Bu eski usullerin yaygın kullanılanları, üzerinde çıkar politikaları yürütülen coğrafyayı doğrudan topraklarına dâhil etmek ve orayı merkezden yönetmektir. Lakin yeni sömürgeciliğin yeni usulleri gereği karması sistemler geliştirilmiştir (Hazar, 2009: 5). Örneğin, Hindistan resmi olarak Londra’dan idare ediliyorken Hindistan yerel idaresi Hintli elitlerin idaresine verilmişti

Hem sömürge idaresine girmiş hem de gelişmiş ulus devlet kolay rastlanır bir durum değildir. Gelişmiş ulus devletlerin uluslararası serbest piyasa kurallarını eksiksiz uygulaması mümkün değildir. Bu yüzden gelişmiş Batı ulusu dayattığı serbest piyasa ilkelerini istisnasız çiğnedi (Chomsky, 2010: 105). Bu yüzden ki kalkınmak isteyen uluslar bu reçeteye uyarak amaçlarına ulaşabilir. Birleşmiş Milletlerine üye ulus devletlerin çoğu tarihte en az bir kez Batı yönetimine girmiştir (Yılmaz ve diğerleri, 2006: 141). Bu yönetimin istisnası Japonya’dır. Japonya bu özel konumunu sömürgeleşmemiş olmasına borçludur. İster sömürü idaresine girmiş ister girmemiş olsun gelişmiş ulus devlet olmanın yolu dayatılan kurallara bazen uymama kararlılığını göstermekten geçer.

“ABD o kadar iyi değil, onun şirketleri çok daha iyi iş yapıyor” Kar amacı güden ulus aşırı ve uluslararası şirketler, üretim maliyetlerini geriye dönük baskı altında tutmayı amaç edinir. Şirketler bu amaçları doğrultusunda üretim sahalarını maliyetler açısından karlı olduğuna inandıkları diğer ulus devletlere kaydırır (Doğan, 2008:

201). Temelinde daha çok kar için geliştirilen bu politika gereği ev sahibi tehdit edilebilir. Bu tehdit stratejisi küresel çağın rekabet şartlarına uygun görünür. Çünkü günümüz şartlarında uluslar daha çok üretim yapmak için seferber olmuştur. Lakin emek gücünün hareket yeteneği halen kısıtlı tutulmak istenir (Yılmaz ve diğerleri, 2006: 47). Emeğin hareketine yönelik oluşturulan bu kısıt, üretim sürecindeki emeğin sağladığı ‘maksimum paya karşılık maksimum sömürü oranı’ fikrini hatırlatır.

Küresel medya kanalları verilmek istenilen mesajı eli hafif bir biçimde diğer ulus devletlere aşılır. Artık, savaşlar sadece savaşa katılanlarla sınırlı olmayan küresel eylemlerdir. Günümüz savaşları küresel medya kanallarının katılımıyla dünyanın gözü önünde gerçekleşiyor. Küresel medyanın telkinleri belli bir azınlığı popüler veya sayıca az bir toplumu evrensel ya da çoğunluk gösterebilir (Doğan, 2008: 301). Bir anlamda, küresel medya kanallarının propaganda faaliyetleri hedef toplum güvenliği üzerinde stres yaratır. Bu stres, çoğu zaman sömürgecilikte tecrübeli Batı ulus devletlerinde üretilip küresel medya kanalları aracılığıyla servis edilir.

Kapitalist toplumlarda özgürlük dâhil her şey metadır. Bu metadan istediğiniz kadar çok satın alabilirsiniz. Her şeyin alınıp satıldığı bu ortamda demokrasinin olup olmadığı pek önemsenmez. Burada önemli olan ulus devletin küresel sisteme uyup uymadığıdır (Chomsky, 2010: 73). Buradaki temel sorun şudur. Bir ulus devlet ya zorla küresel sisteme uydurulacaktır veya yabancıların yatırımlar yapıp serbestçe faaliyet göstermelerine kendisi izin verecektir. Uluslararası sistem dünya sistemine uyum sorununa yönelik havuç ve sopa stratejisini icat edilmiştir. Havuç ve sopa stratejisinde eğer havuçlar işe yaramaz ise demokratik ve insani yüz bir anda değişecek siyasi izolasyondan askeri müdahaleye varıncaya kadar zorlayıcı yöntemler devreye girecektir (Yılmaz, 2008: 476).

5.KÜRESELLEŞME VE ORTA DOĞU'DA GÜVENLİK İLİŞKİSİ: SURIYE VE MİSİR ÖRNEKLERİ

Orta Doğu, stratejik ve politik önemine binaen yüzyıllara yayılmış çatışmalara sahne olmuş bir coğrafyadır. Orta Doğu, milenyumun başlarında bile küresel gündemin ana unsuru olmuştur. Anlam olarak Orta Doğu bir bölgeselliğin dışa vurulmasıdır. Bu bölgesellik, dünya gündeminin kargaşasına ve küreselleşme sürecinin aynılaştırıcı kimlik politikalarına karşı bir savunma duvarı olarak kabul edilebilir (Yılmaz, 2008: 86)

Coğrafi sınırları tartışmalı olan Orta Doğu yaklaşık 27 ulus devlet ve 1 milyara varan insanı kapsar. Stratejik, politik, doğal zenginlikleri yüzünden Orta Doğu iç karışıklıklar ve çatışmalar bölgesi olarak bilir. Orta Doğu'da neredeyse kronikleşmiş Arap-İsrail sorunun yanı sıra özellikle 11 Eylül sonrası dönemlerde irili ufaklı birçok müdahale ve çatışma yaşanmıştır (Hettne, 2008: 101). Orta Doğu'daki ateşin diğer ulus devlet ve bölgeleri de etkileyebileceği değerlendirilirken Orta Doğu'nun stratejik, doğal zenginliklerinden gelen öneminin bu yüzyılda da devam edeceği düşünülmektedir.

Nasıl ki demir ve kömür yataklarına sahip olmak Batı için hayati derecede önemli olduysa ham madde veya enerji kaynağı olarak kullanılabilen petrol ve doğalgaz yatakları da öyle olmuştur. Orta Doğu Bölgesi'nde az rastlanan demokrasinin ardında ucuz petrol ve doğal gaz güvenliğinin olduğu iddia edilir (Niyazi, 2011: 263). Demokrasi, bir yönetim biçimi olmasına rağmen çoğu zaman Orta Doğu Bölgesi ulus devletlerindeki kullanımı olan hedef ulus devletin içişlerine müdahale etmek için gerekli olan ideolojik boyutu oluşturur (Tortop ve diğerleri, 2007: 599). Demokratikleşmenin tepeden değil tabandan yayılarak geliştiğinde başarıya ulaşabileceği bilinir. Müdahaleyle gelen demokrasiye açık veya kapalı direnç gösterilir. Bu direnç insan ilişkileri ile ilgilidir ve bu direncin temelinde güven sorunu yatar (Doruk, 2009: 109). Güven, zengin petrol ve doğalgaz yatakları yüzünden Orta Doğu Bölgesi'nde az bulunan bir kavramdır.

Savaş iki tarafın sürekli olarak birbirini etkileyen eylemlerinin bir alanıdır. Çoğu zaman savaş iki taraf arasında yaşananlarla kısıtlı kalmaz. 11 Eylül Dünya Ticaret Merkezi saldırıları sonrası demokratik söyleminin susturulduğu, savaş ve şiddet olgularının ön plana çıktığı bir dünya düzeni oluşturulmuştur (Karaosmanoğlu, 2007: 171). 11 Eylül sonrasında artan askeri harcamalar, sivil özgürlükler üzerinde yeni kısıtlamalar dış müdahalelerle devam etmiştir. 11 Eylülü fırsat bilmiş bazı ulus devletler ise mevcut otoriteye karşı çıkan iç sorunlarını güç kullanımı ve şiddete dayalı çözüm yolunu seçmiştir (Burchill ve diğerleri, 2012: 113). Güç kullanımı ve şiddete dayalı üretilen çözümler realist teorinin tekrar uygulama alanı bulduğunu biçimde yorumlanır.

Orta Doğu'da artış eğilimi gösteren acı gelişmeler küresel bir şiddetin iktidar olduğu biçiminde yorumlanır. Son derece gelişmiş, refah içinde ve caydırıcı gücü yüksek silahlara sahip olan Batının az gelişmiş, yoksul Orta Doğu tarafından tehdit edildiği iddia edilir (Hazar, 2009: 226-227). Bu iddialar gerçekçi değildir.

Her hangi bir ulus devletle düşmanca ilişkiler içindeyseniz o ulus devletin ordusuyla bağlantı kurup hedef ulus devleti içeriden yıkabilirsiniz. Bu işe yarar bir iştir, daha önceleri de işe yaramıştır. Bu taktiğin Orta Doğu'da da işe yarayacağı umut edilir (Dönmez, 2004: 113). Bu yüzden Orta Doğu'daki bölge barışı sıklıkla kesintiye uğrar. Ne gariptir ki Orta Doğu Bölgesi'nin sorunları çözülme eğilimi gösterdiğinde beklenmedik terör eylemleri gerçekleşmektedir.

5.1.Sömürge Mirası

Batı ve Orta Doğu örgüsünde Orta Doğu'daki toprakların paylaşılmasını öngören Sykes-Picot antlaşması, ABD'nin Orta Doğu'daki çıkarlarını tanımlayan Eisenhower Doktrini vardır (Birdişi, 2014: 144). Bu antlaşma ve doktrin Batı ulus devletlerinin geçmişlerinden kalan sömürge mirasını kabul edişinin bir göstergesidir. Batı'nın bu mirası gelecek nesillere aktaracağı değerlendirilir. Orta Doğu Bölgesi'ndeki mevcut çarpık düzenin kaynağı bu sömürge mirasıdır (Gürson, 2010: 32). Orta Doğu Bölgesi'nden fiilen çekilmiş gibi görünen Batı sömürge mirasının ihtirasıyla bölgede hak iddiasındadır.

5.1.1.Küreselleşme ve büyük güçlerin bölgesel rekabeti

Demokratik bir Orta Doğu herkesin çıkarınadır. Orta Doğu Bölgesi'nin demokratikleşme süreci bölge dışı aktörlerin örtülü veya direk müdahil olması yüzünden içinden çıkılmaz bir hal alır (Gürson, 2010: 244). Kimi zaman Orta Doğu Bölgesi küresel güçlerin hesaplaşma alanına dönüşür. Bu yüzden Orta Doğu Bölgesi'nin demokratikleşme süreci olarak görünen yangının kıvılcımları uzaklara sıçrayabilir.

5.1.2.Büyük Ortadoğu Projesi

Uluslararası alan aktörlerinin Orta Doğu'ya ilgisi petrolün temel enerji kaynağı olarak kullanılmaya başlar. 11 Eylül saldırıları sonrasında Orta Doğu Bölgesi üzerine kurgulardan olan Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) gündem olmuştur (Akbaş, 2011: 2). Büyük Ortadoğu Projesinin hedefi Orta Doğu'yu biçimlendirmektir. Çünkü bu gölge üç semavi dinin doğduğu toprağı, üç kıtanın birleştiğı stratejik bölge, zengin petrol yatağıdır. Orta Doğu Bölgesi birkaç yüz milyonluk nüfusu ile dev bir pazardır. Bu proje Orta Doğu'da uygulanmalıdır çünkü Kitle İmha Silahların, nükleer faaliyetlerin, uyuşturucu trafiğinin, etnik, dinsel, mezhepsel çatışmaların, insan hakları ihlallerinin ve anti demokratik rejimlerin çok yaşandığı bir coğrafyadır.

Büyük Ortadoğu Projesi küresel terörizmle savaş ve radikal hareketlerin önlenmesine yönelik geliştirilmiş bir projedir. Büyük Ortadoğu Projesiyle 22 ulus devletin siyasi ve ekonomik coğrafyasında değişiklik amaçlanmıştır. Büyük Ortadoğu Projesi zamanın ihtiyaçlarına göre güncellenerek Genişletilmiş Ortadoğu projesi (GOP)'ne dönüştürülmüştür. Genişletilmiş Ortadoğu projesinin çerçevesi sivil toplum hareketlerinden kuvvet kullanımına kadar yöntemlerin izlenmesini içerir. Bu yeni projeyle Orta Doğu Bölgesi'nde Batı ile uyumlu rejimlerin tesis edilmesi genel amaç alınmıştır (Gürson, 2010: 236). Genişletilmiş Ortadoğu projesinin, bölge ulus devletlerinin eğitimine destek vermek, kadınları kamusal alana daha fazla çekmek, mevcut demokrasileri daha güçlendirmek, terörü önlenmek, uyuşturucu ticareti ve silah kaçakçılığının önlenmesi gibi alt amaçları vardır.

Büyük Orta Doğu ve Genişletilmiş Ortadoğu projelerinin Orta Doğu halkları için yararlı olduğu sonucuna varılabilir. Lakin bu projeler Orta Doğu'nun enerji kaynaklarını kontrol altında tutmak, bölgeyi kendi ekonomik, askeri ve siyasi çıkarlarından yoksun bırakmak ve müttefikler için daha güvenli bir ortam oluşturmak gibi diğer amaçları içerdiğinden problemidir (Akbaş, 2011: 6). Bu projeler Orta doğu Bölgesi dışından dayatılıyor olması yüzünden başarı şansı azdır.

5.2.Orta Doğu'da Ulus Devlet Güvenliğini Etkileyen Boyutlar ve Unsurları

Orta Doğu Bölgesi'nde ulus devlet güvenliğini etkileyen unsurlar beş ana boyuttan oluşur. Bu beş ana boyutun ilki ekonomik, diğerleri toplumsal dinamikler, su kaynaklarının yetersizliği meselesi, "Arap Baharı", siyasi sorunlar, güvenlik ve güç mücadelesidir. Orta Doğu Bölgesi'nde ulus devlet güvenliğini etkileyen unsurları içeren kısımlar şunlardır;

5.2.1.Ekonomi boyutu

Ekonomi günümüzde güvenliğin olmazsa olmaz bir parçası kabul edilir. Ekonomik bakımdan dışa bağımlı olan ulus devletler siyasi veya askeri olarak güvensiz ülkeler olarak bilinirler (Akbaş, 2011: 7). Orta Doğu Bölgesi halkları küreselleşmenin etkileri sayesinde gelir dağılımı, gelir adaletsizliği, yolsuzluklar ve enerji gelirleri gibi ekonomik boyutları daha çok sorgular olmuşlardır. Orta Doğu Bölgesi halklarının bu sorgularından enerji, gelir adaletsizliği ve yaşam standardı unsurları şunlardır.

5.2.1.1.Enerji unsuru

Petrol ve doğal gaz gibi stratejik kaynaklara sahip olan bir ulus devletin, bir tür laneti de hediye olarak aldığı değerlendirilir. Küresel aktörlerin Orta Doğu Bölgesi politikalarının önemli bir ayağı, bölgenin sahip olduğu enerji kaynakları ve aktörlerin enerjiye ihtiyaçları çerçevesinde gelişmektedir. Bu aktörlerin petrol ve doğal gaza olan ihtiyaçları yaşamsal bir çıkar sorunudur. Küresel aktörlerin temel endişesi Orta Doğu'daki fosil enerji kaynaklarının Batı'ya ucuz, güvenli, kesintisiz, sorunsuz aktarılmasıdır (Akbaş, 2011: 7).

5.2.1.2. *Gelir adaletsizliği ve yaşam standardı unsuru*

Küreselleşme sürecinin yoksulluğu arttırdığı düşünülür. Küreselleşmenin gelir adaletsizliği yarattığı ve yaşam standartlarındaki dengesizlikleri ön plana ittiği bilinir. Küreselleşme süreci Orta Doğu toplumlarına yaşam standartlarını diğer uluslarla kıyaslama imkânı tanır. Küreselleşen Orta Doğu toplumu bu yüzden düşük gelir düzeyi ve yoksulluk oranlarını kabul güçlüğü çeker. Bu kabul güçlüğü Orta Doğu'daki ulus devlet yapıları için bir tehdit olabilir.

5.2.2. *Toplumsal dinamikler boyutu*

Orta Doğu Bölgesi küreselleşme sürecinin en yoğun etkilerinin hissedildiği bölgelerdendir. Küreselleşme sürecinin yoğun olarak hissedildiği bölgelerde demokrasi, insan hakları, piyasa mekanizmasının serbestliği ve hukukun üstünlüğüne verilen önem artış eğilimindedir (Yılmaz, 2011: 15). Küreselleşme süreci Orta Doğu Bölgesi'nde bir takım halk ayaklanmalarının ve değişim hareketlerinin de tetikleyicisidir. Orta Doğu Bölgesi toplumu, "Arap Baharı" olarak adlandırılan sosyal patlamanın etkisiyle politik değişimin öncü işaretlerini göstermiştir. Orta Doğu Bölgesi toplumsal hareketlerine yolsuzluk, yoksulluk, işsizlik, gelir düşüklüğü ve adaletsizlik sebeplerin neden olduğu düşünülür (Akbaş, 2012: 323). Orta Doğu Bölgesi'nde yaşanan bu halk hareketlerinin bölgeyi daha kırılgan hale getirdiği değerlendirilmektedir.

Orta Doğu Bölgesi'ndeki küreselleşme sürecinin bir sonucu olarak korumacı politikalardan vazgeçme, dışa dönük politika izleme eğilim oluşur. Küreselleşme sürecine rağmen Orta Doğu Bölgesi'ndeki mevcut rejim yanlısı yöneticilerin şiddete temelli baskıları bölge toplumları üzerinde parçalanmışlık hissi uyandırır. Baskı altındaki toplumlarda parçalanmışlık, yönetsel yapılardan ve rejimlerden hoşnutsuzluk algıları oluşur (Gürson, 2010: 227). Bu algılar şunlardır.

5.2.2.1. *Parçalanmışlık unsuru*

Sömürgeci dönemlerden alışkanlıkla Orta Doğu toplumu farklı siyasal çatılarda yönetilir. Fransızlar Suriye'yi "böl ve yönet" politikasına dayanarak Şam ve Halep merkezli iki ayrı devlet kurarak yönetmiştir. Sömürgeci dönemden kalan alışkanlık Orta Doğu toplumların ulus kimlik ve aidiyet duygularının oluşmasına

yönelik bir engeldir. Bu alışkanlık yüzünden Suriye 1925 yılında bağımsız bir ulus devlet olabilmiştir (Yılmaz, 2011: 16). Sömürgeci alışkanlığın diğer bir örneği Filistin kolonileştirilmesidir. Filistin’de yüzyıllardan beri yaşayan insanlar yurtlarından kovulmuştur. Irak’a 2003’te yapılmış olan müdahale de sömürgecilikle ilişkilidir. Irak müdahalesinin bir sonucu olarak o coğrafyadaki ulus devlet çökertilmiştir (Akbaş, 2012: 324).

5.2.2.2.*Rejimlerden hoşnutsuzluk unsuru*

Orta Doğu toplumlarının yaşadığı hoşnutsuzluklar bölgesindeki mevcut suni ulus devlet yapılarını ve kırılan otoriter rejimlerini tehdit eder (Gürson, 2010: 228). Orta Doğu Bölgesi’ndeki ulus devlet yapıları ve kırılan otoriter rejimlerinin yıkılması halinde bölge dışı ulus devletleri etkileyebilen küresel sonuçların olacağı düşünülmektedir. Örneğin, mevcut dengeler yeniden kurgulanacak bu yüzden yeni güvenlik açıkları oluşacaktır.

5.2.3.*Su kaynaklarının yetersizliği meselesi boyutu*

Orta Doğu Bölgesi, fosil yakıt türleri olan doğal gaz ve petrol açısından zengin olan doğal kaynaklara sahiptir lakin tatlı su kaynakları açısından fakirdir. Suriye-İsrail arasındaki Golan Tepeleri ve Suriye-Türkiye arasındaki Asi Nehri problemi tatlı su kaynakları üzerine kurgulu sınır aşan su problemleridir (Akbaş ve Mutlu, 2012: 215). Bölgedeki tatlı su kaynaklarının sınırlılığı ve tatlı suya mutlak ihtiyaç bağlamında bölgedeki tatlı su probleminin ölümcül boyutlara erişeceği değerlendirilmektedir.

5.2.4.*“Arap Baharı” boyutu*

“Arap Baharı” ile anlatılmak istenilen, sürekli yok sayılan Orta Doğu halklarının artık var sayılmak zorunda kalmasıdır. Burada “Bahar” kelimesinin seçilmesinin nedeni ‘bahar’ isminin uyanma ve değişim anlamlarına geliyor olmasındandır (Akbaş, 2012: 325). Baharın politika malzemesi olarak kullanımı yeni bir şey değildir. ‘Bahar’ kelimesinin önüne Arap isminin getirilme amacı bu değişimin Orta Doğu Bölgesi’ndeki Araplardan kaynaklanıyor olmasındandır. Orta Doğu Bölgesi’nde “Arap Baharı”nı yaşayan her bir ulus devletin kendine has durumları vardır. “Arap Baharı”nı yaşayan Mısır, askeri darbeye sonuçlanan bir baharı yaşarken Suriye iç çatışmalar ve göçü yaşıyor (Altunışık, 2013; 73). “Arap

Baharı”nın yıkıcı etkilerini yumuşatmak isteyen diğer bölge ulusları politik ve ekonomik reformlara gitme yöntemine başvuruyor.

“Arap Baharı”nın güç, iktidar, kültürel doku ve maliyet boyutları vardır. Bu boyutlardan öne çıkanı ise maliyet boyutudur (Sevim, 2012; 4380). “Arap Baharı”nın maliyetini hem değişimi yaşayan ulus devletler hem de diğer ulus devletler belirli oranlarda öder. Bazen bu maliyet farklı bir kıtada olsa da “Arap Baharı”na benzer halk hareketleri yaşamaktır (Kodaman ve Birsell, 2012: 24).

“Arap Baharı” gösterileri güvenliğin sadece ulus devlet eksenli olamayacağını, sadece askeri anlam taşımadığını, bireyin bu faktörlerden biri olduğunu hatırlatmıştır. “Arap Baharı” ile birlikte şu netleşmiştir, bireyin güvenliği ulusal ve uluslararası güvenlikle iç içedir. Bu yüzden ulusal güvenlik bireyin güvenlik kaygısı duymadan istediği veya yapabileceği her şeyi yapabilmesine hizmet etmelidir (Paksoy ve diğerleri, 2013: 118). “Arap Baharı”ndan şu basit sonuç çıkarılabilir, gerek ulus devlet gerekse de uluslararası toplumun tamamlayıcı unsuru olan bireyin güvensizliği ulus devletin güvensizliği demektir.

“Arap Baharı”nın Orta Doğu Bölgesi’ndeki sonuçlarına yönelik yapılan kısa vadeli tahminlerinde bu baharın mali dengelerde soruna neden olacağı ve petrol fiyatlarını olumsuz etkileyeceği değerlendirilmektedir. “Arap Baharı”nın uzun vadeli sonuçlarında bölgedeki ulus devletlerin küreselleşme süreci ve neo liberal teoriden türetilmiş politikaları önceleyen davranışlar sergileyebilecekleri düşünülüyor.

5.2.5.Siyasal sorunlar, güvenlik ve güç mücadelesi boyutu

Ulus Devlet, 1648 Vestfalya Anlaşması’ndan bu yana uluslararası sistemin açık farkla en güçlü aktörü olarak kabul görür. Vestfalyadan günümüze ulus devletin güvenliği üzerine çıkarılmış olan derslerden anlaşılan odur ki güvenliği sağlamanın en iyi yolu ‘güç’ yönlü çabalamaktır (Baylis, 2008: 71). Bu anlamda, uluslararası alanda bir ulus devletin güç kaybetmesinden, güç kazanan birisi vardır. Diğerinin kaybindan güç kazanan bu aktör, bölgesel ve küresel düzeyde politika izleyebilen Rusya, Çin gibi ulus devletler olabilir. Uluslararası alandaki bu ‘güç’ mücadelesi yüzünden her aktör büyük bir rekabetle karşı karşıyadır (Akbaş, 2011: 9).

Uluslararası alandaki bu büyük rekabetle yaşamak durumunda olan aktörlerin güvenlik politikalarında doğal enerji kaynaklar yönünden zengin Orta Doğu Bölgesi'nin yer alması hiç şaşırtıcı değildir.

Orta Doğu Bölgesi sahip olduğu sınır sorunları, kronikleşmiş mezhep kavgaları, su kaynaklarının kıtlığı, zengin petrol kaynakları, anti demokratik yönetim şekilleriyle hem bölgesel hem de küresel aktörlerin askeri, politik ve ekonomik güvenlik politikalarına malzeme olur.

5.2.5.1. *Büyük güçlerin bölge üzerindeki çıkar hesapları unsuru*

Orta Doğu Bölgesi'nde kullanımına şahit olduğumuz politika uygulamaları *biz ve ötekiler* ayrışımına neden olur. *Biz ve ötekiler* politikaları diplomatik yöntemleri değil, tehdit ve güç kullanımı önceleyen politikaların kullanımını içerir (Gürson, 2010: 242). Orta Doğu Bölgesi coğrafyasının en belirgin karakteristiği İslam olduğundan bölge dışı aktörler *biz ve ötekiler* kurgulu politikalarını İslam'a ait değerleri nazara alarak gerçekleştirir (Akbaş, 2011: 12). *Biz ve ötekiler* gereği bir sonucu olarak Orta Doğu Bölgesi'ne insanlık çatısı altında müdahale etmek istenildiğinde uluslararası sorumluluğun altı çizilirken müdahale tercihi kullanılmak istenmediğinde ulus devletin egemenlik ilkesi yardıma çağrılır. Uluslararası alanın bu ikilemi, güvenliğin temel paradoksudur (Paker, 2012: 95).

5.2.5.2. *Güç mücadelesi unsuru*

İki kutuplu sistemin etkin olduğu dönemde, ABD ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) arasında gelişen silahlanma yarışı her iki tarafın diğerini birkaç yüz kere yok edebilecek askeri güce ulaşması ve bu gücün sürekli yenilenmesinin gerekliliği sayesinde son bulmuştur. İki kutuplu sistemin sona ermesi ABD'nin küresel gücünü ön plana çıkarmıştır. ABD büyük askeri ve diplomatik gücü, bilgiye hükmeden yapısı sayesinde küresel ölçekte bir güçtür (Bozdağlıoğlu ve Özen, 2004: 18). ABD'nin Batı bloku içindeki siyasal liderliği söz konusudur.

ABD'nin Orta Doğu'ya yönelik politikalarının birkaç amacı önceler. ABD'nin Orta Doğu'ya yönelik öncelediği politikalarının ilki, Rusya'yı çevrelemek, diğerleri bölgeden küresel piyasaya doğru petrol arzını güvenceye almak, bölgedeki

müttefiklerinin varlığını garanti altına almak, Kitle İmha Silahları'nın yayılmasını önlemek, terörizmi kontrol altına almaktır (Gürson, 2010: 240). ABD'nin küresel gücünün bir göstergesi olan bu politikalar ABD hegemonyasına hizmet eder.

ABD'nin Orta Doğu'ya yönelik politikalarını çok uluslu şirketleri ve sivil toplum kuruluşlarıyla geliştirdiği düşüncesi kabul görür. ABD'nin Orta Doğu üstüne politikalarından biri güç kullanma politikasıdır. ABD'nin 2003'te Irak girmek suretiyle sergilemiş olduğu güç politikasının her safhasında ciddi sorunlar ve eksikler görülmüştür (Akbaş, 2011: 11). Irak'ta olduğu üzere, ABD askeri gücü kullanmaya yöneldikçe Orta Doğu yönetimleri ve uluslararası alanda istenmeyen aktör durumuna düşer.

5.2.5.3. *Sınır sorunları unsuru*

Jeopolitik, coğrafyadan doğan bir bilim dalıdır. Bir ulus devletin jeopolitik konumu hangi ulus devlete yakın olunacağı düşüncesini bulanıklaştırır. Dünya jeopolitiğinde hangi coğrafyanın ön plana çıktığı konusunda öncelikli ölçüt petrol, doğal gaz, altın ve uranyum ve benzerleri gibi yer altı zenginliklerinin orada bulunmasıdır (Özdemir, 2006: 190). Jeopolitik öneme sahip coğrafyalar doğal olarak küresel güçlerin egemenlik iddialarının merkezine yerleşir.

Terörizm Orta Doğu Bölgesi'nde istikrarsızlık ve güvensizliğin yaygınlaşmasına sebep olmaktadır. Küresel güçlerin jeopolitik öneme sahip Orta Doğu Bölgesi üzerine politikalarının bir sonucu olarak birçoğu sömürgeci dönemden miras kalmış sorun vardır. Bölge bu yüzünden anavatanı belli olamayan terörizm eylemlerine sahne olmaktadır (Yılmaz, 2007: 29). Orta Doğu Bölgesi'ndeki *Arap İsrail sorununun* sebep olduğu aşırı şiddet kullanımı ise mevcut sorunların çözümünü daha zorlaştırıyor.

5.3. **Orta Doğu ve Küresel Güvenlik Bağlamında Ulus Devletler**

Kimilerine göre güvenlik sadece mezarlıkta bulunabilir. Diğerlerine göre güvenlik diğer meseleleri kapsayacak şekilde genişletilmelidir. Güvenliğe yeni yaklaşımlar sayesinde ulus devlet merkezli güvenlik politikaların yerine komşu ulus

devlet ve komşu olunmayan diğer devletlerin güvenliğini de kapsayan yeni güvenlik politikaları geliştirilir (Baylis, 2008: 73).

Orta Doğu Bölgesi, dünyada mutlak monarşilerin halen hüküm sürebildiği ve elit grup iktidarlıklarının olabildiği bir bölgedir (Akbaş, 2012: 330). Sahip olduğu zengin petrol kaynakları ve stratejik konumuyla Orta Doğu Bölgesi, belirli çıkar grupları ve küresel aktörlerin eylemlerine sahne olur. Orta Doğu Bölgesi hem bölgesel hem de küresel güvenliği etkileyebilir. Bu yüzden Orta Doğu Bölgesi'ndeki petrol ve türevi doğal kaynakların millileştirilmesi çalışmaları bölge dışı aktörleri rahatsız eder. Çoğu zaman bu rahatsızlık Orta Doğu Bölgesi ulus devletleri için hayati derecede bir tehdittir (Gürson, 2010: 306).

5.3.1.Suriye örneği

Elbette ki “Arap Baharı” çerçevesinde Suriye’de yaşananların tek sorumlusu Suriyeli idareciler değildir. Suriyeli idareciler Orta Doğu’ya özgü problemlerde Arap toplumunun çıkarlarını destekleyen roller takınmayı tercih eder. Suriyeli idareciler ise “Arap Baharı” olarak bilinen halk ayaklanmalarında Suriye halkının istekleri doğrultusunda değil mevcut rejim odaklı olmuştur. Suriyeli yöneticilerin bu tercihi Suriye halkının Suriye güvenliğine yönelik bir tehdit olarak algılanmasına neden olmuştur (Baylis, 2008: 81). İdarecilerin bu tercihi birçok yıkım ve hüzn’e sebep olmuştur. Suriye’deki “Arap Baharı”nın yapımcılarından biri küreselleşme sürecidir.

5.3.1.1.Suriye’nin yapısal özellikleri ve güvenliğe etkileri

Orta Doğu ulus devletlerinden olan Suriye’nin başlıca özellikleri 21 milyonluk nüfusun büyük oranda Sünni Müslüman Arap olması, 185 000 km² lik yüz ölçümüne büyük oranda çöl ikliminin hâkim olması, resmi dilinin Arapça olmasıdır (OGM, 2006: 1). Suriye’nin özellikleri yüzünden güvenliğinin etkilendiği değerlendirilir. Suriye coğrafyasına büyük oranda çöl iklimi hâkim olduğundan su aşılması gereken büyük problemdir. Suriye’nin komşularıyla su üzerine yaşadığı bu problemleri konu edinen çalışmaların olduğu bilinir. Suriye nüfusunun büyük oranda Araplardan oluşması Suriye’nin bölgede aşırı Arap milliyetçiliği politikaları sergilemesine neden olur. Eğer Suriye bu aşırı politikaları izlerse bölge ulus devletleri için güvenlik tehdidi olabilir.

5.3.1.2. *Suriye’de küreselleşme ve güvenliğe etkileri*

Suriye gibi otoriter siyasal yapılanmaya sahip ulus devletlerin en belirgin güvenlik açığı mevcut rejimlerin belli kişi ya da kişiler üzerine inşa edilmiştir. Olağandışıymış gibi görünen bu durumun kadrolu yöneticilerinin geliştirdikleri ulusal güvenlik politikaları yüzünden bölgesel ve küresel güvenlik etkilenir (Gürson, 2010: 235). Suriye’de bu kadrolu yöneticilerin oluşturduğu güvenlik politikaları Arap milliyetçiliği destekli, İsrail odaklı tehdit algılarıdır. Kadrolu yöneticilerin Suriye için inşa ettiği güvenlik politikalarından her aktör bir oranda nasibini alır.

Suriye halkı ulus devlet topraklarının Batılı sömürgeciler tarafından gelişmiş güzel bir şekilde belirlendiği düşüncesini taşır. Bu yüzden Suriye halkının sömürge yönetimlerden kalan yaraların sancılarını taşıdığı düşünülür. Suriye topraklarından Lübnan, Golan Tepeleri, Hatay ve Filistin’in zorla koparıldığı düşüncesi birçok kez Suriyeli politikacılar için güvenlik politikası malzemesi olmuştur (Kodaman ve Birsell, 2012: 26). Suriye’den zorla koparılmış topraklar politikasının bir sonucu olarak Suriye halkı, Lübnan’ı bir doğal uzantısı olarak görür. Zorla koparılmış topraklar politikasının diğer bir sonucu Suriye’nin diğer bölge devletleriyle benzer sınır problemlerini yaşamasıdır (Gürson, 2010: 189). Suriye sınır problemleri çok taraflı oldukça bu problem küresel bir boyut kazanır.

5.3.1.2.1. *Gelişen iletişim teknolojilerinin Suriye güvenliğine etkisi*

Ulus devlet artık, realist felsefenin çizdiği ulusal sınırlara yönelik askeri tehditlerin ötesindedir. Küreselleşmenin önemli dinamiklerinden olan teknoloji günümüz ulus devleti ve siyasal olaylarını yönlendiriyor. “Arap Baharı” süresince bu yönlendirmeye tüm dünya tanık oldu. Bir teknoloji ürünü olarak sosyal medya “Arap Baharı”nı yaşayan halkların örgütlenmesine yardımcı oldu. Sosyal medya aracılığıyla organize olan halklar çeşitli taleplerde bulunmuştur (Korkmaz, 2013: 3). Suriye’de olduğu gibi halkın talepleri ulusal güvenliğine tehdit olarak algılanmıştır. Bu tehdit algısı Suriye ulusal sınırlarında iç karışıklık ve çatışmaların yaşanmasına sebep olmuştur.

5.3.1.2.2. Suriye'deki rejimin bölge güvenliğine etkisi

İnsanlar ulus devlet için değil, ulus devlet insanlar içindir. “Arap Baharı”nın yaşayan ulus devletlerde ortak bir özellik ortaya çıkıyor. Bu ortak özellik baharı yaşayan ulus devletlerdeki halkın kimlik, kültür, geleneğin aksine, ekonomik, refah ve demokrasi alanlarında hizmet talep etmesidir. Suriyeli idareciler halkın bu taleplerini karşılamak yerine mevcut rejimi savunmuştur. Suriyeli idareciler egemenlik hakkı iddiasıyla Suriye’de insanlığı öldürmüştür (Akbaş, 2011a: 71).

Irak’ta veya Libya’da öldürülenler ne kadar insan ise Suriye’dekiler de öyledir. Suriye’de her gün onlarca insan hayatını kaybediyor veya yerinden edilir. “Bir ulus devlette yaşayan insan kalmadıktan sonra o ulus devletin ne önemi var?”. Suriye kendi kendine yeterlilik noktasında problem yaşarken bu öfke niye? Uluslararası alanın gündeminin yoğunluğu yüzünden Suriye de yaşanan ölümlere uluslararası toplumun dikkati çekilemiyor.

5.3.1.3. Suriye’nin kitle imha silahları meselesi ve güvenliğe etkileri

Kitle İmha Silahları küresel caydırıcı etkisi yüksek olan nükleer, kimyasal ve biyolojik silahları içerir. KİS’in savaş sanatı aracı olarak kullanımında hedef gözetmeyen kitlesel ölümler meydana gelir. Yol açtığı hedefsiz ölümler yüzünden bu silahların meşruiyeti ve ahlaki yönü tartışılır (Akbaş ve Baş, 2013: 25). Diğer KİS örneği olan kimyasal ve biyolojik silahlar nükleer silahlara göre daha az yıkıcı özellik gösterir. Bununla beraber, kimyasal silahların taşıma kolaylığı ve kullanım kolaylıkları üstünlüğüdür. Lakin taşıma kolaylığı olan kimyasal silahların yaygın kullanım biçimi olduğundan daha az güvenilir oldukları kabul edilir (Birdişli, 2014: 130). Uluslararası alanda güvenliğin sürdürülebilirliği için KİS’in yayılmasını önlemek amaçlı anlaşmalar vardır. Lakin Soğuk Savaş yıllarındaki silahlanma yarışlarının KİS’in hızla yayılmasına neden olduğu bilinir.

KİS her politikacının güvenlik senaryolarında stratejik derecede önemli bir konumdadır. Suriyeli politikacıların kurguladığı güvenlik politikaları gereği Suriye KİS’e sahip olmuştur. Suriyeli politikacıların KİS’i istemesinin nedeni, saygınlık elde etmek değil bölgesel güvenlik tehdidi olarak algıladığı İsrail’i dengeleme

stratejilerinin varlığıdır (Gürson, 2010: 226). Başka bir neden ise rejim ile ilgilidir çünkü Suriye’deki rejimin ABD’nin baskılarına boyun eğen bir imaj çizmesi mevcut rejimin meşrutiyetini daha kolay sorgulanır yapar.

Suriye’de yaşanan “Arap Baharı” olaylarından fayda sağlamak isteyenler vardır. Bu faydaya istinaden KİS’in Suriye halkı üzerinde kullanılması kararını veren politikacılar kitlesel ölümlere ve diğer sonuçlarına olmuştur (Akbaş ve Baş, 2013: 27). Bu çılgın politikacılar rejimlerin başında kalmaya devam ettikçe güvensizlik duygusu artarak küresel boyutta hissedilir olacaktır.

Suriye’deki rejimin kimyasal silahlara yaklaşımı hem bölgesel hem de küresel ölçekte sonuçlar doğurmuştur. Suriye’deki rejimin halkına bu zulmü yüzünden Suriye halkı mülteci durumuna düştü. Suriye’de çökmüş veya harabeye dönmüş evler halkın gelecekle ilgili umutlarını söndürmüştür. Şüphe yok ki Suriye’deki rejimin zulümlerinden bilinecek ve ibret alınacak birçok delil vardır (Hayrat Neşriyat, 2005: 380). Suriye’den kaçıp mülteci durumuna düşen Suriye halkı komşu ulus devlet ekonomileri ve sınır güvenliklerini tehlikeye sokmuştur. Bölge gündemindeki bu olaylar uluslararası toplumda tereddütle karşılanmıştır. Suriye’de kimyasal silahların kullanımı ve uluslararası toplumun kendi içinde yaşadığı bu açmazı anarşiklikle ilişkilendiren yazarların yorumu realizmin geri dönüşü biçiminde olmuştur (Baylis, 2008: 85).

Küçük protesto gösterileriyle başlayan Suriye’deki “Arap Baharı” süreci şiddet ortamının hâkim kılındığı bir ortama yerini bırakmıştır. Protesto gösterilerindeki ilk can kaybının meydana gelmesinin üzerinden dört yılı aşan bir süre geçti (Doster, 2013: 78). O günden beri en az 125 bin Suriyelinin hayatını kaybettiği, 3 milyon Suriyelinin komşu ulus devletlere göç ettiği, en az 250 bin Suriyelinin de rejim güçlerince tutuklandığı, 3,5 milyon inşa edilmiş yapının yıkıldığı veya hasar gördüğü tahmin ediliyor (Vatan Gazetesi, 2014: 1). Her yeni günle birlikte yeni olayların yaşandığı Suriye’nin ulus bütünlüğü tehdit altındadır.

Irak'ın geleceği bulanık iken uluslararası toplumun katılımı olmadan Suriye'ye yeni bir askeri dış müdahaleye sıcak bakılmıyor. Tek taraflı olası bir dış müdahalenin Arap milliyetçiliğini güçlendireceği değerlendirilmektedir. Uluslararası toplumun Suriye'deki olaylara ihtiyatlı yaklaşımı, onların çıkar politikalarınca artı değer olarak görülmediğine yorumlanabilir (Orhan, 2013: 89). Suriye'de yaşanmakta olanlar belli bir düzeye kadar fırsat olarak algılanıyor olabilir. “Arap Baharı”nı yaşayan Suriye'nin daha kötüye gitmemesi, Suriye'deki KİS'in imhası ile ilgili sürecin yavaş işlememesi ve Suriye rejiminin uluslararası topluma verdiği sözleri tutması için denetlenmesi önemlidir.

5.3.2.Mısır örneği

Orta Doğu'da az bulunan kavramlardan olan güvenli bir ortam “Arap Baharı”nın etkileriyle birleşince bölge ulus devlet güvenliği tehdit ediyor. Bu bağlamda “Arap Baharı” Mısır'da da yerini buldu. Mısırdaki bahar realizmin gereklerini içeriyor. Realizmin gereği askeri uygulamalardır. 2001'de realizmin uygulama alanı bulunduğu Irak hala bir güvenlik ortamı oluşturulmamışken Mısırın bu ortamı sağlaması güç olacaktır.

5.3.2.1.Mısır'ın yapısal özellikleri ve güvenliğe etkileri

Orta Doğu devletlerinden olan Mısır'ın resmi adı, Mısır Arap Cumhuriyetidir. Mısır, Arap devletleri arasında 85 milyonu aşkın nüfusu ile en çok nüfusa sahip olan devlettir. Mısır nüfusun yaklaşık %91'ini Araplar, geri kalanını ise Hristiyanlar ve diğerlerinden oluşturmaktadır. Mısır'ın kuzeyinde Akdeniz, doğusunda Kızıldeniz vardır. Mısır'ın çevresindeki uluslar Filistin, Sudan ve Libya'dır (Ankara Strateji Enstitüsü, 2013: 1). Mısır, Arap ulus devletleri arasında Gayri Safi Milli Hâsıla bakımından Suudi Arabistan'dan sonra en büyük ikinci ulus devlettir. Süveyş Kanalı ve SUMED boru hattı, Mısır'ı dünya enerji piyasaları için önemli bir geçiş koridoru ve stratejik aktör yapabilmektedir (Öztürkler, 2012: 57). Orta Doğu coğrafyasında yaygın olan petrol kaynağından nasibini almış olan Mısır, hızla artan doğal gaz üretimiyle de önemli bir üretici konumundadır.

Mısır'ın jeopolitik özelliklerinin güvenliğine etkilerinin olduğu değerlendirilir. Bunlardan etkilerin ilki Orta Doğu'dan temin edilen petrol ve doğal gazın büyük bir

kısmı Süveyş kanalı veya SUMED boru hattı aracılığıyla servis edilmesidir. İkincisi, iki denizi biri birlerine bağlayan Süveyş Kanalıdır. Bu kanal sürdürülebilir enerji maliyetleri için önem arz etmektedir. Enerji koridoru olarak Mısır'ın küresel güvenliğe etkileri söz konusudur.

5.3.2.2. *Mısır'da küreselleşme ve güvenliğe etkileri*

Başlıca ekonomik kaynakları petrol, doğal gaz, turizm ve Süveyş Kanalı gelirleri olan Mısır, küresel aktörlerin güç mücadelelerine ev sahipliği yapar. Mısır'daki bu güç mücadelesi “Arap Baharı” sürecinde daha belirginleşmiştir. Örnek olarak Mısır'da darbeye başa gelmiş olan komutanın Rusya temasları sırasında yapmış olduğu açıklamaya göre; Gelecek seçimlerde Cumhurbaşkanlığı'na aday olacaktır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2011: 1). Buradaki altı çizilecek konu, küresel gücü yüksek bir ulus devlette bu açıklamanın yapılmış olmasıdır.

Küresel gücü yüksek diğer bir ulus devlet olan ABD'nden yapılan açıklamalara göre; “on yıllardan bu yana olduğu gibi yine önemli bir stratejik ortak kalmayı sürdüren Mısır yönetimine terörle mücadelesini desteklemek amacıyla 10 Apaçi helikopteri gönderilmesine karar verilmiştir”. Darbeye başa gelen bir komutana silahtan başka ne hediye edile bilinirdi ki (Inca News, 2014: 1)? Mısır üzerinde uygulama alanı bulan küresel güç politikalarının Mısır güvenliğine olduğu kadar Mısır'a komşu devletlerin güvenliği üzerine de sonuçları vardır.

Mısır rejiminin halkına uygulamış olduğu baskılar Mısır halkının güçlü protesto kültürü geliştirmesine sebep olmuştur. Bu yüzden Mısır toplumsal muhalefetin sokaklara taşınmasına tanıklık eder. “Arap Baharı”nda meydanları dolduran Mısır halkı siyasi sistemde değişim ve daha çok demokrasi taleplerinde bulunmuştur. Bu gösteriler Mısır'ın geleceğine dair beklentilerin oldukça fazla olduğunun bir göstergesiydi (Kılıç, 2012: 13). Fakat Mısır'daki baskıcı düzen halkın bu taleplerine aşırı güç kullanmak suretiyle cevap verdi. Mısır'ın geleceğinde toplumsal hayata nüfuz edemeyen hiçbir değişimin etkilerinin uzun süreli olmayacağı düşünmekteyiz.

5.3.2.2.1. *Gelişen iletişim teknolojilerinin Mısır güvenliğine etkisi*

Gelişen iletişim teknolojileri yeni medya veya sosyal medya olarak adlandırılan kavramın doğumuna neden olmuştur. Bu doğumun ulus devlet güvenliği üzerine etkileri vardır. Sosyal medya, ulus devlette seçimle iş başına gelmiş hükümetlerin geleneğini dışlayan türden bir ruhtan oluşmaktadır. Bu ruh, kriz çıkarmada da çok hızlı davranabiliyor. Sosyal medya ruhu her zaman rasyonel olmak zorunda da değildir. Özellikle de “Arap Baharı” esnasında devrimleri kolaylaştıran, hareketlendiren ve organize eden faktörlerin başında ruh vardır. Bu yüzden Mısırlı hükümet yetkilileri, sosyal medya unsurlarını yasaklama yoluna seçerek bu ruhun olumsuz etkileri ile baş etmeye çalışmışlardır.

Sosyal medyanın hem iyi hem de kötüye kullanılabildiği kabul edilir. Sosyal medyanın mesajları hızlı şekilde büyük kitlelere yayma, düşük maliyetli olma gibi avantajları vardır. Lakin her araç gibi sosyal medyanın da dezavantajlı yönleri vardır. Mısır’da, sivil itaatsizlik kampanyaları ve sokak eylemlerini örgütlemek için kullanılan sosyal medyanın kullanımına rast gelinmiştir. “Arap Baharı” kapsamında Mısır’ın Tahrir Meydanı’nda toplanmış olan büyük kalabalıkların bir araya getirilmesindeki önemli etkenlerden birinin de sosyal medya olduğu kabul edilir (Papic ve Noonan, 2011: 171). Mısır’da kötü amaçlı olduğu düşünülen sosyal medya kullanımını engellemek için internet erişiminin kesilmesi, Mısır sokaklarındaki protestocuların sayısını azaltamadığı bilinir. Sosyal medyanın halk hareketlerine hızlandırıcı bir rol katar.

5.3.2.2.2. *Mısır’daki rejimin bölgesel ve küresel güvenliğe etkisi*

Mısır’daki “Arap Baharı” süreci seçimle gelenin darbe ile gönderilmesi gibi bir sonuçla devam etmiştir. Bu yüzden Mısır’daki sürecin *Bahar* olarak adlandırılmasının ne kadar doğru olduğunu sorgulanır. Mısırdaki yaşanmakta olan bu sürecin Mısır ekonomisine her hangi bir olumlu etkisi gözlemlenmemiştir. Mısır’da darbeye başa gelen yönetiminin sosyal adaleti sağlayabilecek kapasitede olduğu da düşünülmektedir. Çünkü dakikalar içerisinde yüzlerce idam kararlarının alınabildiği hukuksuz bir ortam cereyan eder oluşmuştur (Yiğit, 2014: 1). Diğer taraftan, yabancı sermayenin Mısır’daki “Arap Baharı” sürecine sadece izleyici

olarak katılacağını düşünmek de aşırı iyimser bir yaklaşım olacaktır. Mısır'ın da dâhil olduğu “Arap Baharı” sürecinin hem bölgesel güvenliğe hem de küresel güvenliğe olumsuz etkilerinin olduğu değerlendirilmektedir.

5.3.2.3. *Mısır'ın askeri darbe meselesi ve güvenliğe etkileri*

Ulus devlet inşa süreci, bölgesel ve küresel etkileri olan sosyal, ekonomik, askeri, siyasal, toplumsal boyutları da bulunan uzun soluklu bir süreçtir. Ulus inşa sürecinin uluslararası ölçekte etkileri de düşünüldüğünde, bu inşanın ölçeği hakkında fikir edinilebilir. Ulus devlet inşa süreci bazen sivil unsurlarla yapılırken diğer taraftan askeri müdahaleler yoluyla da yapılabilir. Mısır'daki ulus devlet inşa süreci çoğunlukla askeri müdahaleler yoluyla işletilmiştir (Akbaş, 2012: 330). Ulus inşa süreci kapsamında Mısır'da yaşanmakta olanlar, bizlere bir ulus inşa sürecinin yaşanmakta olduğunu hatırlatıyor.

Ulus inşa sürecinde sosyal medya araçlarının hızlandırıcı etkisi vardır. Mısırdaki “Arap Baharı” sürecinin ilk günlerinden hatırlanacağı üzere, binlerce insan sosyal medya aracılığıyla örgütlenerek sokaklara dökülmüştür. Sokaklara dökülen bu insanları, insan hakları ihlallerinin bolca yaşandığı aşırı şiddet kullanım uygulamaları takip etmiştir. Mısır'daki bu şiddet olayları, yaklaşık 30 yılı aşkın süredir iktidarda bulunmuş olan Hüsnü Mübarek'i istifaya sürüklemiştir (Kareem, 2011: 70). Bu istifayı takip den süreçte “Mısır'da seçimler sonucu işbaşına gelmiş ilk lider” olma özelliğine sahip olabilmiş Muhammed Mursi göreve başlamıştır. Lakin ulus inşa sürecinin uzun soluklu olması gereğini kanıtlarcasına Mısır, sinsi bir darbeye inşa sürecine devam etmek durumunda kalmıştır.

Mısır'daki demokrasi darbeye de gelebilir diyenler, darbeye demokrasinin gelemeyeceğini elbette en iyi bilenlerdir. Mısır'daki gibi silahla yönetimlere el koyan güçler, iktidarlarını ancak silahla koruyabilirler. Silah ile korunabilen iktidarlar ise işkence, hapis ve sıkıyönetim öğeleriyle süslendirilirler. İktidarlarını bu tip öğelerle süsleyen yönetim modellerinin yaşam süreleri de diğerlerine göre daha kısadır (Tayiz, 2014: 1). Bu tür süslerin ve darbe öğelerinin bolca kullanım alanı bulunduğu Mısır'da ekonomik sıkıntıların daha çok arttığı düşünülmektedir. Bu

düşünleri ise darbe yönetiminin her fırsatta yeni bir kredi daha elde etmenin yollarını araması, ekonomik verilerdeki kötüleşme ile güçlendirilebilir.

Mısır'daki darbe yönetiminin neden olduğu olumsuzluklar yalnızca ekonomik değildir. Bu darbe yönetiminin spor üzerine de etkilerinin olduğu açıktır. Mısır'daki darbe yönetiminin almış olduğu bir kararla tüm spor müsabakalarını sezon sonuna kadar seyircisiz oynanmak durumunda kalmıştır. Darbe yönetimi bu kararına gerekçe olarak olay çıkarmak isteyen kişilerin seyircilerin arasına sızabileceğini neden göstermiştir (Sabah Gazetesi, 2014: 1). İlgili örneklerle demokrasiye karşı olumsuz yanları ifade edilen darbe yönetimi varken demokrasinin darbeye de gelebileceğini düşünenler, çok aşırı iyimser tahminler yapıyor olmalılar.

Mısır'da “Arap Baharı” adı altında yaşanmakta olanlar ile Batı'nın anladığı “Arap Baharı” farklı şeylerdir. Batı'nın “Arap Baharı” olan demokrasi, insan hakları ve özgürlüklerin yayılması söylemiyle Mısır'da yaşanmakta olan orantısız güç kullanımı, dengesiz dağıtılan adalet ve benzeri durumlar biri birilerine zıt kavramlardır. Mısır'da da Suriye'de de ne demokrasi, ne insan hakları ne de özgürlükler hatırlanmaktadır. Silahım var ise güvenliği sağlarım düşüncesi, neo liberal teori temelli küreselleşme süreciyle taban tabana zıttır. Orta Doğu Bölgesi'nde, neo liberal teoriyle taban tabana zıt bu politika uygulamaları, iç savaşlardan bitkin düşmüş ve fiziksel ihtiyaçları doyurulmamış toplumlara karşıda etkili olamayacaktır.

6.SONUÇ

Bu çalışmada küreselleşme sürecinin Orta Doğu Bölgesi'nde ulus devlet güvenliğine etkilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma çerçevesinde küreselleşme sürecinin bazı sorunları küreselleştirdiği değerlendirilmiştir. Küreselleşme süreci Orta Doğu'daki insan hakları ihlalleri, hukuksuzluk, terörizm, çevre ve uyuşturucu ticareti gibi sorunları yaygınlaştırarak güvenliğini tehdit etmiştir. Küreselleşme süreci "Arap Baharı" kontekstinde çeşitli halk hareketlerine de sebep olmuştur. Orta Doğu devletlerinden olan Mısır ve Suriye rejimlerince bu halk hareketlerine karşılık olarak neo liberal bir yaklaşımla değil realist yöntemlerden olan askeri güç kullanımıyla cevap verilmiştir. Küreselleşme süreci "Arap Baharı" örgüsünde, rejimlerin neo liberal yaklaşımda olmayan seçimleri devlet güvenliklerini de tehdit etmiştir.

İlgili alan yazınında küreselleşme sürecinin etkileriyle ulus devlet sisteminin ortadan kalkmaya başladığı yönünde eleştiriler vardır. Çalışmamızın sonuçlarından gereği bu eleştirilerin kısa vadede gerçeği yansıtmadığını düşünmekteyiz. Küreselleşme sürecinin uzun vadede etkilerinde ise ulus devlet sistemini ulus üstü bölgeleşme çabaları ve uluslararası örgütlenmelere üye olmak benzeri küresel bağlar içerisine yönelen bir gelişim sürecinin yaşayacağını düşünüyoruz. Küreselleşmenin sonraki aşamalarında ulus devlet sistemi ayakta kalabilir. Ama rekabet ve kar maksimizasyonuna dayanan küreselleşme süreci de devam eder. Ulus devlet sistemi ve küreselleşme süreci arasındaki denge ulusların dışarıdan kontrol ediş maliyeti yüksek oldukça devam edecektir.

Sınır güvenliği, ulus aşırı suçlar ve terörizm gibi birçok tehdide karşı mücadeleyi ulus devlet vermektedir. Ulus devlet güvenliği riskini azaltmaya yönelik piyasa merkezli bir çözüm bulunmamıştır. Bu yüzden ilgili alan yazınında 'küreselleşme süreci karşısında ulus devlet sistemi güç kaybına uğruyor' biçimde görüşlere katılmıyoruz.

Bu çalışma ilgili alan yazının paralel bir biçimde 'küreselleşme sürecinin sebep olduğu güç kaybı her ulus devlet için eşit ölçüde olmaz' düşüncesini paylaşır. Orta

Doğu ulus devletlerine yönelik yapılan dış müdahalelerin daha çok bölünmelere ve ayrışmalara sebebiyet verdiğini düşünüyoruz. Küreselleşme süreci ve Orta Doğu Bölgesi örgüsünde olması gereken bölge devletlerinin kendi kararlarını alabilmesidir.

İkili ilişkilerde karşı tarafa güvenmek, öncelikle bir miktar riski göze almakla mümkün olduğu düşüncesindeyiz. Mutlak güvenlik, ister ulus devlet ister birey olsun bir başkasını dışlayarak sağlanamaz. Güvenlik kavramı bir karşıtlık içerdiğinden mutlak güvenliğin diğerlerinin de güvende olduğu bir ortamda gerçekleşeceğine inanıyoruz.

Hiçbir şeyin tam ve mükemmel olmadığı dünyamızda insana düşen ise var olanı kendi adına daha iyi kullanmak ve başka kullanıcıların veya kullanım farklarının olduğunu unutmamaktır. Küreselleş güvenlik insan odaklı çözümlerle sağlanabilir. İnsanı merkeze koyan yaklaşımlar küresel güvenlik problemlerine çözüm olabilir. Küresel problemlere küresel işbirliği ve çözüm araçlarıyla, yerel güvenlik problemlerine yerel işbirliği ve çözüm araçlarıyla yaklaşan bir yöntemin rasyonel bir tercih olacağını düşünüyoruz.

“Arap Baharı” sürecini yaşayan Orta Doğu ulusları şiddet ve çatışma ortamına sürüklenmiştir. “Arap Baharı”nın etkilediği devletlerden Mısır’da orantısız güç kullanımı yaygınlaşmıştır. Mısır’daki bu olumsuz gelişmeleri insan hakları ihlalleri iddiaları ve diğer hukuk problemleri takip etmiştir. “Arap Baharı” etkilerini yaşayan diğer bir bölge devleti olan Suriye’de askeri güce dayalı rejim baskıları artmış ve terörizm eylemleri yaygınlaşmıştır. Bu bağlamda, Orta Doğu’daki bahar güvensizliğin küreselleşmesine neden olmuştur.

Şüphe yok ki “Arap Baharı”yla birlikte Suriye’de yaşananlar ve sonuçlarından alınabilecek dersler var. “Arap Baharı”nı yaşayan Suriye coğrafyası güç kullanımı üzerine temellenmiş birçok politikaya sahne olmuştur. Bu güç temelli politikalar kullanımı sonucunda Suriye birçok ölüm, göç, yıkım olaylarına ev sahipliği yapmıştır. Suriye’de çökmüş, harabeye dönmüş yapılar halkın gelecekle ilgili umutlarını azaltmıştır. Suriye’deki mevcut çatışma ortamından kaçan Suriye halkı komşu devletlerde mülteci olarak yaşamaya razı bırakılmıştır. Lakin bu razı oluş

komşu ulus devletlerin güvenliklerini tehlikeye sokuyor. Komşu ulusların ekonomik ve sosyal problemler yaşanmasına neden oluyor.

Küresel ideallerden olan demokrasi, insan hakları ve özgürlük Mısır'da yerini askeri güç kullanımı, adaletsizliğin yaygınlaşması gibi zıt biçimlerde göstermiştir. Küreselleşme sürecinin etkilerinin hissedildiği Mısır'da realizm uygulama alanı buluyor. Mısır'da yerini bulan askeri güç kullanımı, güvenlik ortamının sadece askeri çözümlerle elde edilen bir kavram olmadığını yine kanıtlıyor. Mısır'daki "Arap Baharı" bağlamında sivil itaatsizlik kampanyaları ve sokak eylemleri için sosyal medya unsurlarına sık başvuruldu. Lakin Mısır'lı idareciler halkının bu çabalarını yasak koymak ve güç uygulamak suretiyle engellenmeye çalıştı. Mısırdaki yaşananlar bizlere realizmin tekrar canlandığı fikrini vermiştir.

"Arap Baharı"nın küresel çapta maliyetleri vardır. Küresel çapta yaygınlaşan halk hareketleri bu maliyetin yalnızca bir boyutudur. Halk hareketleri güvenliğin sadece ulus devlet eksenli olamayacağını, sadece askeri anlam taşımadığını göstermiştir. Bu halk hareketleri güvenlik hesaplamalarında bireylerinde ele alınmasının gerekliliğini ortaya koymuştur. "Arap Baharı" ile birlikte şu netleşmiştir ki bireylerin güvenliği ulusal ve uluslararası güvenlikle iç içedir. Buradan şu sonuç çıkarılabilir, ulus güvenliği bir bireyin güvenlik kaygısı duymadan istediği her şeyi yapabilmesine hizmet eder.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Muhittin (2011). *Ekonomik, Kültürel ve Politik Küreselleşme ve Sonuçları*. Ankara: Nobel.
- Akbaş, Zafer (2011). ABD'nin Ortadoğu Politikalarının Sürdürülebilirliği ve Ortadoğu'da Güç Mücadelesi. *History Studies*, Special Issue 2011., 1-18. http://akademikpersonel.duzce.edu.tr/zaferakbas/diger/zaferakbas25.12.2013_08.36.20diger.pdf adresinden 15 Nisan 2014 tarihinde alınmıştır.
- Akbaş, Zafer (2011a). *Irak Sorununun Uluslararası Boyutu ve Türkiye*. Ankara: Barış.
- Akbaş, Zafer (2012). Devlet İnşa Sürecinde Terörle Mücadele Sorunu: Irak Örneği ve Türkiye Üzerine Etkileri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5 (4), 319-332. http://akademikpersonel.duzce.edu.tr/zaferakbas/diger/zaferakbas23.12.2013_15.38.30diger.pdf adresinden 15 Nisan 2014 tarihinde alınmıştır.
- Akbaş, Zafer ve Baş, Adem (2013). İran'ın Nükleer Enerji Politikası ve Yansımaları. *History Studies*, 5 (2), 21-44. http://www.historystudies.net/Makaleler/1142552175_27-Zafer%20Akba%C5%9F.pdf adresinden 17 Mart 2014 tarihinde alınmıştır.
- Akbaş, Zafer ve Mutlu, Çiğdem (2012). Uluslararası Politikada Irak ve Suriye'nin Sınırşan su Sorununa Yaklaşımı ve Türkiye: Beklentiler ve Gerçekler. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 13 (1), 213-240. http://akademikpersonel.duzce.edu.tr/zaferakbas/diger/zaferakbas23.12.2013_15.44.21diger.pdf adresinden 20 Nisan 2014 tarihinde alınmıştır.
- Akdoğan, Gökhan (2013). Liberalizm: Temel İlkeleri ve Düşünürleri. *Akademik perspektif*, <http://akademikperspektif.com/2013/11/14/liberalizm-temel-ilkeleri-ve-dusunurleri/> adresinden 14 Ocak 2014 tarihinde alınmıştır.

- Akkaş, İbrahim (2008). *Küreselleşme Sürecinde Kimlikler*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Aksu, Muharrem ve Turhan, Faruk (2012). Yeni Tehditler, Güvenliğin Genişleme Boyutları ve İnsani Güvenlik. *International Journal of Alanya Faculty of Business*, 4 (2)., 69-80. http://alanyadergi.akdeniz.edu.tr/_dinamik/164/299.pdf adresinden 31 Ocak 2014 tarihinde alınmıştır.
- Aktoprak, Elçin (2004). Immanuel Wallerstein: Sosyal Bilimlere Yeniden Bakmak. *Uluslararası İlişkiler*, 1 (4)., 23-58. <http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2010/09/Immanuel-Wallerstein-Sosyal-Bilimlere-Yeniden-Bakmak.pdf> adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.
- Altunışık, Meliha Benli (2013). Ortadoğu’da Bölgesel Düzen ve “Arap Baharı”. *Ortadoğu Analiz*, 5 (53)., 71-79. http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2013513_melihabenli.pdf adresinden 20 Nisan 2014 tarihinde alınmıştır.
- Ankara Strateji Enstitüsü (2013). Mısır Ekonomisi. <http://www.ankarastrateji.org/haber/misir-ekonomisi-783/> adresinden 24 Nisan 2014 tarihinde alınmıştır.
- Arı, Selçuk ve Arslan, Okan (2005). *Uluslararası İlişkiler ve Din*. Ankara: Platin.
- Arı, Tayyar (2002). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. İstanbul: Alfa.
- Arı, Tayyar (2011). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika* (9. Baskı). Bursa: MKM.
- Arslan, Fatma (2007). *Küreselleşmenin Ulusal Güvenliğe Etkisi: Türkiye*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Arslantaş, Halis Adnan (2008). *Küreselleşme ve Ulus Devlet Etkileşimi: İkibinli Yıllarda Yeni Görünüm*. Yayımlanmamış doktora tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Ateş, Davut (2013). *Uluslararası Politika Nedir?*. Bursa: Dora.

Aydın, Mustafa (2004). Uluslararası İlişkilerin “Gerçekçi” Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği. *Uluslararası İlişkiler*, 1 (1), 33-60. <http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2010/09/Uluslararası-İlişkilerin-Gercekçi-Teorisi.pdf> adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.

Ayten, Sibel (2006). *Küreselleşme Sürecinde Gelişmekte Olan Ülkelerde Devletin Değişen Rolü*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bacık, Gökhan (2006). Westfalyan Sistemin Direnişi: 11 Eylül ve Uluslararası Politika. *Uluslararası İlişkiler*, 3 (10), 53-84. <http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2011/06/Westfalyan-Sistemin-Direnisi-11-Eylul-ve-Uluslararası-Politika.pdf> adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.

Baştürk, Efe (2012). Michel Foucault’da Liberalizm Eleştirisi: İktidar, Yönetimsellik ve Güvenlik. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 14., 65-78. http://www.academia.edu/2646898/MICHEL_FOUCAULTDA_LIBERALİZM_ELESTİRİSİ_IKTIDAR_YONETİMSELLİK_VE_GUVENLİK adresinden 23 Ocak 2014 tarihinde alınmıştır.

Baykal, Derya (2012). *Küreselleşme Sürecinin Uluslararası Turizm ve Türkiye’ye Etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.

Baykal, Hülya ve Baykal, Tan (2008). Küreselleşen Dünyada Çevre Sorunları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (9), 1-17. http://www.mku.edu.tr/files/25_dosya_1338382563.pdf adresinden 01 Ağustos 2014 tarihinde alınmıştır.

Baylis, John (2008). Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı. *Uluslararası İlişkiler*, 5 (18), 69-85. <http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2011/06/Uide-Guvenlik-Kavrami.pdf> adresinden 16 Nisan 2014 tarihinde alınmıştır.

- Birdişli, Fikret (2014). *Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik*. Ankara: Seçkin.
- Bozdağlıoğlu, Yücel ve Özen, Çınar (2004). Liberalizmden Neoliberalizme Güç olgusu ve Sistematik Bağımlılık. *Uluslararası İlişkiler*, 1 (4)., 59-79. <http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2010/09/Liberalizmden-Neoliberalizme-Guc-Olgusu-ve-Sistemik-Bagimlilik.pdf> adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.
- Brown, Chris ve Ainley, Kirsten (2005). *Uluslararası İlişkileri Anlamak* (3. Baskı) (Çeviren: Arzu Oyacıoğlu). İstanbul: Yayın Odası.
- Burchill , Scott, Linklater, Andrew, Devetak, Richard, Donnelly, Jack, Nardin, Terry, Paterson, Matthew, Reus-Smit, Christian ve True, Jacqui (2012). *Uluslararası İlişkiler Teorileri* (Çevirenler: Ali Aslan ve M. Ali Ağcan). İstanbul: Küre.
- Bülbül, Kudret (2006). Küreselleşen Kültür ve Değişen Yerleşik Siyasal Konumlar. *Uluslararası İlişkiler*, 3 (9)., 205-245. <http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2011/06/Kuresellesen-Kultur-ve-Degisen-Yerlesik-Siyasal-Konumlar.pdf> adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.
- Chomsky, Noam (2010). *Sömürgecilikten Küreselleşmeye* (Çeviren: M. Erdem Sakınç). Ankara: Ütopya.
- Çakmak, Haydar (2007). *Uluslararası İlişkiler “Giriş, Kavram ve Teoriler”*. Ankara: Barış.
- Çatı, Kahraman (2000). Küreselleşen Dünyada Uluslararası Pazarlama Açısından Kültür. *Pazarlama Dünyası*, 14, 42-46.
- Çetin, Halis (2001). Liberalizmin Temel İlkeleri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2 (1)., 219-237.
- Çiğdem, Gülgün (2011). Dillerin Küreselleşmesi. *Gülgün Çiğdem’s Academic Page*, 1. <http://gulguncigdem.wordpress.com/2011/07/21/dillerin-kuresellesmesi/> adresinden 07 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.

- Dedeoğlu, Beril (2003). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. İstanbul: Derin.
- Diri, Esra (2013). *Uluslararası İlişkilerde Anahtar Metinler*. İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi.
- Doğan, İlyas (2008). *Devlet ve toplum kuramlarına yeni yaklaşımlar*. İstanbul: Yeni İnsan.
- Doruk, Ece Karadoğan (2009). *Sosyal Sermaye*. İstanbul: Derin.
- Doster, Barış (2013). İttifaklar, Türk Dış Politikası ve Suriye. *Ortadoğu Analiz*, 5 (58), 72-80.
http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2013115_7barisdoster.pdf adresinden 16 Nisan 2014 tarihinde alınmıştır.
- Dönmez, Rasim Özgür (2004). Küreselleşme, Batı Modernliği ve Şiddet: Batı'ya Karşı Siyasal İslam. *Uluslararası İlişkiler*, 1 (4), 81-114.
<http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2010/09/Kuresellesme-Bati-Modernligi-ve-Siddet.pdf> adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.
- Emiroğlu, Kudret ve Aydın, Suavi (2009). *Antropoloji Sözlüğü* (2. Baskı). Ankara: Bilim ve Sanat.
- Eralp, Atila, Keyman, E. Fuat, Tanrıseven, Oktay F., Tayfur, M. Fatih ve Yalvaç, Faruk (2005). *Devlet ve Ötesi*. İstanbul: İletişim
- Evedenci, Yunus (2014). Küresel Terör ve El Kaide. *Akademik Perspektif*. <http://akademikperspektif.com/2014/01/16/kuresel-teror-ve-el-kaide/> adresinden 02 Ağustos 2014 tarihinde alınmıştır.
- Fındıkçı, Aydın (2006). Dünya Ekonomisi Küreselleşmenin Neresinde?. *Uluslararası İlişkiler*, 3 (9), 21-49. <http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2011/06/Dunya-Ekonomisi-Kuresellesmenin-Neresinde.pdf> adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.
- Filinte, H. Murat (2007). *Yaklaşan Küresel İklim Krizi*. İstanbul: Yeni İnsan.

- Friedman, Milton (1951). Neo-Liberalism and Its Prospects. *Farmand*, 89-93. http://0055d26.netsolhost.com/friedman/pdfs/other_commentary/Farmand.02.17.1951.pdf adresinden 22 Ocak 2014 tarihinde alınmıştır.
- Galtung, Johan (2004). Emperyalizmin Yapısal Teorisi-Kısım II. *Uluslararası İlişkiler*, 1 (3), 37-66. <http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2010/09/Emperyalizmin-Yapisal-Teorisi-II.pdf> adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.
- Goswami, Rahul (2003). Küreselleşme Yerel Dilleri Yok Ediyor (Çeviren: Pınar Tokur). 1.. <http://bianet.org/bianet/toplum/22087-kuresellesme-yerel-dilleri-yok-ediyor> adresinden 07 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.
- Gönlübol, Mehmet (2000). *Uluslararası Politika* (5. Baskı). Ankara: Siyasal.
- Güner, Reyhan ve Ersoy, Eyüp (2013). Teoriyi Pratikte Buluşturan Akademisyen Kenneth N. Waltz. 1.. *Analist*, Temmuz 2013(29), 70-71. http://www.usakanalist.com//images_upload/files/sayi29/index.html#/70/ adresinden 01 Ağustos 2014 tarihinde alınmıştır.
- Gürkaynak, Muharrem ve Yalçın, Serhan (2009). Uluslararası Politikada Karşılıklı Bağımlılık ve Küreselleşme Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası İlişkiler*, 6 (23), 73-92. <http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2013/02/karsilikli-bagimlilik-ve-kuresellesme.pdf> adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.
- Gürson, Poyraz (2010). *Suriye*. Ankara: Atılım Üniversitesi.
- Hayrat Neşriyat İlmi Araştırma Merkezi Meal Hey'eti (2005). *Kur'an-ı Kerim ve Muhtasar Meali*. İstanbul: Beta.
- Hazar, Numan (2009). *Uluslararası Politika ve Uygarlıklar*. Ankara: USAK.
- Hettne, Björn (2008). Teori ve Pratikte Güvenliğin Bölgeselleşmesi. *Uluslararası İlişkiler*, 5 (18), 87-106. <http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2011/06/Teori-ve-Pratikte-Guvenligin-Bolgesellesmesi.pdf> adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.

- Huntington, Samuel P. (1995). *Medeniyetler Çatışması* (Çeviren: Murat Yılmaz). Ankara: Vadi.
- Inca News (2014). ABD'den Mısır Rejimi'ne İsrail'in Güvenliği için 10 Apaçi Helikopteri. <http://www.incanews.com/manset/8113/abdden-misir-rejimine-israilin-guvenligi-icin-10-apaci-helikopteri> adresinden 27 Nisan 2014 tarihinde alınmıştır.
- İbrahimov, Rövşen (2002). Uluslararası İlişkilerde Realistler ve Realizm Paradigması. *Journal of Qafqaz University*, 10 (1), 1-11. http://journal.qu.edu.az/article_pdf/1030_350.pdf adresinden 27 Ocak 2014 tarihinde alınmıştır.
- İspirli, Metin (2007). *Küreselleşme Olgusunun Türk Devlet Yapısına Etkileri ve Olası Sonuçları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Kara, Muharrem (2007). *Küreselleşme Sürecinde Ulus Devlet*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Karaosmanoğlu, Ali L. (2007). Muhteşem Ortaklık: Kant ve Clausewitz. *Uluslararası İlişkiler*, 4 (14), 161-183. <http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2011/06/Muhtesem-Ortaklik-Kant-ve-Clausewitz-.pdf> adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.
- Kareem, Selen Tonkuş (2011). Mısır Devrimi'nin İsrail'e Etkileri. *Ortadoğu Analiz*, 3 (27), 66-73. http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201147_selen.tonkus.kareem.1346854.pdf adresinden 16 Nisan 2014 tarihinde alınmıştır.
- Karluk, Rıdvan (2007). *Küreselleşen Dünyada Uluslararası Kuruluşlar* (6. Baskı). İstanbul: Beta.
- Kaya, Mehmet (2009). Küreselleşme Yaklaşımları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (2009), 1-16.

- Kaya, Sezgin (2008). Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63 (3), 83-111. <http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/63/3/6-Kaya-Sezgin.pdf> adresinden 24 Ocak 2014 tarihinde alınmıştır.
- Keyman, E. Fuat (2006). Küreselleşme Uluslararası İlişkiler ve Hegemonya. *Uluslararası İlişkiler*, 3 (9), 1-20. <http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2011/06/Kuresellesme-Uluslararası-İlişkiler-ve-Hegemonya.pdf> adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.
- Kılavuz, Ulvi Murat (2002). Küreselleşen Dünyada Din. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 11 (2), 191-212. <http://ucmaz.home.uludag.edu.tr/PDF/ilh/2002-11%282%29/htmpdf/M-10.pdf> adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.
- Kılıç, Eda (2012). Mısır. *Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Yakın Doğu Araştırmalar Merkezi*, Ekim (1), 12-24. <http://tuic.org.tr/Assets/Files/Arap-Dunyasinda-Entropi-26-09-2012-carsamba.pdf> adresinden 6 Ağustos 2014 tarihinde alınmıştır.
- Koçel, Tamer (2013). *İşletme Yöneticiliği* (14. Baskı). İstanbul: Beta.
- Kodaman, Timuçin ve Birsal, Haktan (2012). Arap Baharı Rüzgarında Bir Kimlik Arayışı, Arap Milliyetçiliğinden Suriyeliliğe: Bir Suriye Paradoksu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 4 (7), 17-29. <http://edergi.sdu.edu.tr/index.php/sduvd/article/viewFile/3477/2953> adresinden 16 Nisan 2014 tarihinde alınmıştır.
- Korkmaz, S. Canalp (2013). Küreselleşme Çerçevesinde Suriye'deki Gelişmeler ve Türkiye'nin Güvenliği. <http://www.sentetikdusunce.com/makaleler/Makale-2.pdf> adresinden 15 Mayıs 2014 tarihinde alınmıştır.
- Kürkçü, Duygu Dumanlı (2013). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşmeye Yönelik Yaklaşımlar. *The Turkish Online Journal of Desing Art and Communication*, 3 (2), 1-11. <http://www.tojdac.org/tojdac/VOLUME3->

ISSUE2_files/tojdac_v03i2.pdf adresinden 6 Ağustos 2014 tarihinde alınmıştır.

Locke, John (1995). *Hoşgörü Üzerine Bir Mektup* (Çeviren: Melih Yürüşen). Ankara: Liberal Düşünce Topluluğu.

Locke, John (2002). *Sivil Toplumda Devlet* (Çevirenler: Serdar Taşçı ve Hale Akman). Ankara: Metropol.

Machiavelli, Niccolo (1955). *Hükümdar* (Çeviren: Yusuf Adil Egeli). Ankara: Yıldız.

Maslow, Abraham H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50, 370-396. <http://www.altruists.org/f62> adresinden 22 Mart 2014 tarihinde alınmıştır.

McChesney, Robert, Wood, Ellen Meiksins ve Foster, John Bellamy (1999). *Kapitalizm ve Enformasyon Çağı Küresel İletişim Devriminin Politik Ekonomisi* (Çevirenler: Nil Senem, Erhan Baltacı ve Özge Yalçın). Ankara: EPOS.

Mehmetcik, Hakan (2011). Uluslararası İlişkilerde “Bağımlılık” ve Türkiye-İsrail-Kıbrıs-AB Hattında Doğal Gaz Gerginliğinin Değerlendirilmesi. *TUİÇ Akademi*, 1. <http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/diger/2074-uluslararasi-iliskilerde-bagimlilik-ve-turkiye--israil-kibris-ab-hattinda-dogalgaz-gerginliginin-degerlendirilmesi> adresinden 24 Ocak 2014 tarihinde alınmıştır.

Milliyet (2013). Küreselleşme ve Terör. <http://blog.milliyet.com.tr/kuresellesme-ve-teror/Blog/?BlogNo=416012> adresinden 02 Ağustos 2014 tarihinde alınmıştır.

Modelski, George (2005). Küresel Politikanın Uzun Döngüsü ve Ulus Devlet. *Uluslararası İlişkiler*, 2 (7), 3-30. <http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2011/06/Kuresel-Politikanin-Uzun-Dongusu-ve-Ulus-Devlet.pdf> adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.

Mustafayeva, Aytekin (2008). *Küreselleşme Sürecinde Devletin Yeniden Yapılanması: Azerbaycan Örneği*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Niyazi, Mehmed (2011). *Türk Devlet Felsefesi* (8. Baskı). İstanbul: Ötüken.

Oran, Baskın (2009). *Küreselleşme ve Azınlıklar* (5. Baskı). Ankara: İmaj.

Orhan, Oytun (2013). ABD Suriye Konusunda Neyi Bekliyor?. *Ortadoğu Analiz*, 5 (53), 87-94. http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2013517_oytunorhan.pdf adresinden 16 Nisan 2014 tarihinde alınmıştır.

Orman Genel Müdürlüğü (2006). *Suriye*. <http://web.ogm.gov.tr/diger/SuriyeProjesi/Sayfalar/SuriyeHakk%C4%B1ndaGenelBilgiler.aspx> adresinden 21 Nisan 2014 tarihinde alınmıştır.

Öncü, Ekrem (2006). *Küreselleşme ve Ulus Devlet*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özcan, Haluk (2008). Küreselleşme Sürecinde Ulusal Dil, Yabancı Dil ve Farklı Türlerde Kültürlerarası İçerikli Metinler Üzerine Düşünceler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24., 54-68. www.befjournal.com.tr/index.php/dergi/article/download/261/227 adresinden 31 Temmuz 2014 tarihinde alınmıştır.

Özcan, Mesut (2013). Birey, Devlet ve Sistem Açısından Uluslararası Güvenlik. *TUİÇ Akademi*, 1. <http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/diger/4334-birey-devlet-ve-sistem-acisinden-uluslararasi-guvenlik> adresinden 31 Ocak 2014 tarihinde alınmıştır.

Özdemir, Haluk (2006). Küreselleşme Avrupa Birliği ve Türkiye Üçgeninde Kimlik Parçalanması ve Kimlik Yönetişimi. *Uluslararası İlişkiler*, 3 (9), 173-203. <http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2011/06/Kuresellesme-AB-ve->

Türkiye-Uçgeninde-Kimlik-Parçalanması-ve-Kimlik-Yönetimi.pdf
adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.

Özen, Aslı (2009). *Küreselleşme Sürecinde Devletin Değişen Rolü ve Kalkınma*.
Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

Özkazanç, Alev (2005). Türkiye'nin Neo- Liberal Dönüşümü ve Liberal Düşünce.
*Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Gelişme ve Toplum
Araştırmaları Merkezi Tartışma Metinleri*, 85., 1-33.
http://www.politics.ankara.edu.tr/eski/dosyalar/tm/SBF_WP_85.pdf adresinden
23 Ocak 2014 tarihinde alınmıştır.

Özke, Mustafa (2013). Küreselleşme Dil ve Geleneklerimizi Yok Ediyor. *Günaydın*,
1. [http://www.gunaydingazetesi.com.tr/guncel/kuresellesme-dil-ve-
geleneklerimizi-yok-ediyor-h21684.html](http://www.gunaydingazetesi.com.tr/guncel/kuresellesme-dil-ve-geleneklerimizi-yok-ediyor-h21684.html) adresinden 07 Şubat 2014 tarihinde
alınmıştır.

Öztürkler, Harun (2012). Mısır Ekonomisinin Genel Özellikleri. *Ortadoğu Analiz*, 4
(38)., 51-58.
[http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2012214_harun.ozturkl
er.pdf](http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2012214_harun.ozturkler.pdf) adresinden 16 Nisan 2014 tarihinde alınmıştır.

Paker, Evren Balta (2012). *Küresel Güvenlik Kompleksi*. İstanbul: İletişim.

Paksoy, Sadettin, Paksoy, H. Mustafa ve Alancıoğlu, Erdal (2013). Küreselleşmenin
Sosyo-Politik Etkileri: Arap Baharı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12
(46)., 169-182.

Papic, Marko ve Noonan, Sean (2011). Sosyal Medya: Bir Protesto Aracı (Çeviren:
Ece Dünder). *Türk Kütüphaneciliği*, 25 (1)., 165-
172. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/viewFile/585/581> adresinden 16
Mayıs 2014 tarihinde alınmıştır.

Parlak, Bekir ve Argun, Uğur (2009). Küreselleşme Süreci Bağlamında Organize
Suç Örgütlerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Utsam*, 17-55.

http://utsam.org/images/upload/attachment/utsas_2009_secilmis/K%C3%BCreselle%C5%9Fme%20S%C3%BCreci%20Ba%C4%9Flam%C4%B1nda%20Organize%20Su%C3%A7%20%C3%96rg%C3%BCtlerinin%20Kar%C5%9F%C4%B1la%C5%9Ft%C4%B1rmal%C4%B1%20Analizi.pdf adresinden 02 Ağustos 2014 tarihinde alınmıştır.

Ritzer, George (2010). *Küresel Dünya* (Çeviren: Melih Pekdemir). İstanbul: Ayrıntı.

Rousseau, Jean Jacques (2012). *Toplum Sözleşmesi ya da Siyaset Hukuku İlkeleri* (2. Baskı) (Çeviren: İsmail Yerguz). İstanbul: Say.

Sabah Gazetesi (2014). Mısır'da Tüm Maçlara Seyirci Yasağı Geldi. <http://www.sabah.com.tr/Dunya/2014/03/04/misirda-tum-maclara-seyirci-yasagi-geldi> adresinden 27 Nisan 2014 tarihinde alınmıştır.

Sandıklı, Atilla ve Emeklier Bilgehan (2011). Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm. *Bilgesam*, 1-67.
http://www.bilgesam.org/tr/images/stories/kitaplar/sandikli_emeklier.pdf adresinden 27 Ocak 2014 tarihinde alınmıştır.

Sevim, Cenk (2012). Küresel Enerji Jeopolitiği ve Enerji Güvenliği. *Journal of Yaşar University*, 26 (7), 4378-4391. http://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2012/10/26_Sayi_1_makale_Cenk-Sevim.pdf adresinden 31 Temmuz 2014 tarihinde alınmıştır.

Singer, J. David (2006). Uluslararası İlişkilerde Analiz Düzeyi Meselesi. *Uluslararası İlişkiler*, 3 (11), 3-24. http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2011/06/Uluslararası-İlişkilerde-Analiz-Düzeyi-Meselesi.pdf?origin=publication_detail adresinden 23 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.

Smith, Adam (1948). *Milletlerin Zenginliği I* (Çeviren: Haldun Derin). İstanbul: Milli Eğitim.

Şatana, Nil ve Özpek, Burak Bilgehan (2010). A.B.D. ve Türkiye'de Geçmişten Günümüze Güvenlik Çalışmaları. *Orta Doğu Etütleri*, 2 (2), 75-114.

http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2010331_orsamnilsatana.pdf adresinden 27 Ocak 2014 tarihinde alınmıştır.

Tayiz, Kurtuluş (2014). Mısır Modeli: 529 İdam. <http://www.aksam.com.tr/yazarlar/misir-modeli-529-idam/haber-299395> adresinden 27 Nisan 2014 tarihinde alınmıştır.

Tortop, Nuri, İsbir, Eyüp G., Aykaç, Burhan, Yayman, Hüseyin ve Özer, Akif (2007). *Yönetim Bilimi* (7. Baskı). Ankara: Nobel.

Türk Dil Kurumu (2014a). Güncel Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.52fb4356384bc1.58728012 adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.

Türk Dil Kurumu (2014b). Güncel Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.52fb43d6d0f614.23246934 adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.

Türk Dil Kurumu (2014c). Güncel Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.52fb462a7a4c43.84163777 adresinden 09 Ocak 2014 tarihinde alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2011). Mısır Ekonomisi. <http://www.mfa.gov.tr/-misir-ekonomisi.tr.mfa> adresinden 27 Nisan 2014 tarihinde alınmıştır.

Ulus, Ersan (2013). Küreselleşme ve Türkçeye Etkileri. 1. <http://www.ersanulusan.com/kuresellesme-ve-turkceye-etkileri/> adresinden 07 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.

Varlık, Ali Bilgin (2009). *Küreselleşme ve Küreselleşmenin Orta doğuya Etkileri*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Vatan, Gazetesi (2014). Suriye’de Savaşın 4’üncü Yılı. [http://haber.gazetevatan.com/suriyede-savas-in-4uncu-yili/618986/30/dunya](http://haber.gazetevatan.com/suriyede-savas-in-4uncu-yili/618986/30/dunya adresinden) adresinden 23 Nisan 2014 tarihinde alınmıştır.
- Waewer, Ole (2008). Güvenliğin Değişen Gündemi. *Uluslararası İlişkiler*, 5 (18)., 151-178. <http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2011/06/Toplumsal-Guvenligin-Degisen-Gundemi.pdf> adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.
- Yalvaç, Faruk (2007). Rousseau’nun Savaş ve Barış Kuramı: Adalet Olarak Barış. *Uluslararası İlişkiler*, 4 (14)., 121-160. <http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2011/06/Rousseaunun-Savas-ve-Baris-Kurami.pdf> adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.
- Yazıcıoğlu, Yaşar (2010). *Bitmeyen Hesap* (2. Baskı). Ankara: Kripto.
- Yenigün, Cüneyt ve Efegil Ertan (2010). *Türkiye’nin Değişen Dış Politikası*. Ankara: Nobel.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, Demet, Akyüz, Ferhat, Ercan, Fuat, Yılmaz, Koray R., Akçay, Ümit ve Tören, Tolga (2006). *Kapitalizm Küreselleşme Azgelişmişlik*. Ankara: Dipnot.
- Yılmaz, Muzaffer Ercan (2007). Westphalia’dan Günümüze Savaş. *Uluslararası İlişkiler*, 4 (14)., 17-38. <http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2011/06/Westphaliadan-Gunumuze-Savas.pdf> adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.
- Yılmaz, Muzaffer Ercan (2011). Suriye: Süreklilik ve Değişimin Çatışması. *Ortadoğu Analiz*, 3 (30)., 15-24. http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2011616_Do%C3%A7%20Dr.%20Muzaff%20er%20Ercan%20Y%C4%B1lmaz.pdf adresinden 16 Nisan 2014 tarihinde alınmıştır.

Yılmaz, Sait (2008). *Güç ve Politika*, İstanbul: Alfa.

Yurdusev, Nuri (2007). “Analiz Seviyesi” ve “Analiz Birimi”: Birim Ayrım Argümanı. *Uluslararası İlişkiler*, 4 (16)., 3-19. http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2011/07/Analiz_Seviyesi_ve_Analiz_Birimi.pdf adresinden 12 Şubat 2014 tarihinde alınmıştır.

